

EPIGRAFIK BULUNTULAR IŒIĖİNDA
TRAKYA'DA KÜLTLER

Hazırlayan: Bahar Sarıkaya

Danışman: Yrd. Doç.Dr. Işık Şahin

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Arkeoloji Anabilim Dalı
için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
2009

Başlık: Epigrafik Buluntular Işığında Trakya’da Kültler

Yazar: Bahar Sarıkaya

ÖZET

“Epigrafik Buluntular Işığında Trakya’da Kültler” Trakya Bölgesi’nin, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinin bütününde, İstanbul İli’nin Avrupa kısmında ve Çanakkale İli’nin Gelibolu yarımadasını içine alan bölümünde, 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak günümüze kadar yapılan araştırmalar sonucu bulunan ve yayınlanmış olan ve içinde Tanrı ve Tanrıça adı geçen yazıtlı malzemelerin incelenmiş olduğu bir çalışmadır.

Bu çalışmada yayını yapılmış ve en erken MÖ 4.yüzyıl, en geç MS 3. yüzyıl’a tarihlendirilen 58 Adak, 8 Onurlandırma yazıtı olmak üzere toplam 66 yazıt incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Trakya’nın Antik Tarihi ve Coğrafyası, ikinci bölümünde Tanrı ve Tanrıçaların alfabetik olarak diziminin yapıldığı Katalog, üçüncü bölümde yazıtlarda bulunan Tanrı ve Tanrıçalar hakkında bilgi verilen Kültler, ekler bölümünde verilen grafik, tablolar ve haritalarla da çalışmanın sonucu desteklendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

- 1- Trakya
- 2- Yazıt
- 3- Kült

Title: Cults in Thrace from the Epigraphic Findings

Prepared By: Bahar Sarıkaya

ABSTRACT

“Cults in Thrace from the Epigraphic Findings” is a work which the published epigraphic findings in Thrace area; entire regions of Edirne, Kırklareli, Tekirdağ and the European part of Istanbul and Çanakkale, have been examined. The work has been formed by the analyses of the epigraphic findings which have been found in undergoing excavations since the middle of the 19th century and God or Goddess’ names was writing on them.

In this work, already published 66 inscriptions, consisted of 58 dedications, 8 honorary inscriptions, which are dated between 4th century B.C. period and 3th century A.D. have been studied.

First division in the Ancient History and Ancient Geography of Thrace is given, in the second section the God and Goddess’ names indexed as a catalogue, the Cults which have information related to God and Goddess is in the third section of the work. There are also graphics, map and table annexes, which used to support the conclusion of the thesis.

Keywords:

1- Thrace

2- Inscriptions

3- Cult

ÖNSÖZ

“Epigrafik Buluntular Işığında Trakya’da Kültler” adlı çalışma ile amaçlanan, çok zengin bir kültüre sahip olan Trakya Bölgesi’nde bir yüzyıldan fazladır devam eden çalışmalar sonucu ele geçen ve belgelenip yayınlanmış olan, yazıtlı kült malzemesini yayınlardan tarayarak, bir yerde toplanmasını sağlamaktı.

Binlerce yıl önce yaşamış olan uygarlıkların izlerini bulmaya çalışıp, doğru bir şekilde yorumlayıp geleceğe taşıyabilmek büyük bir sorumluluk.

Öncelikle, Trakya Bölgesi’nde bu sorumlulukla ve özveriyle çalışıp, bugün yerinin bile bilinmediği birçok eseri, o günlerde belgeleyip bizlere kazandıran yerli-yabancı uzmanlara teşekkürler.

Bana bu konuyu çalışmamı öneren, destek ve özverisiyle hep yanımda olan tez danışmanım ve değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Işık Şahin’e katkılarından dolayı çok teşekkürler.

Kendisiyle bu tez çalışması sırasında tanışma fırsatı bulduğum, tezi okuyup değerlendiren, önerilerde bulunan Prof. Dr. M. Hamdi Sayar’a çok teşekkürler.

Haritaların çizimini yapan, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nde görevli Harita Mühendisi arkadaşım Ali Mehmetçik Oğuz’a emeği için teşekkürler.

Yayınları taramam ve çalışmam sırasında bana olanak sağlayan Edirne Arkeoloji Müzesi personeline teşekkürler.

Aileme, benim hep yanımda oldukları için teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
1. ANTİK DÖNEMDE TRAKYA	5
1.1. Bölgenin Coğrafi Yapısı	5
1.2. Bölgenin Tarihi	7
2. TRAKYA EPİGRAFİK BULUNTULARI KATALOĞU	14
2. 1. Aphrodite	14
2. 2. Aphrodite	14
2. 3. Apollon Lykios	15
2. 4. Apollon Torontenos	16
2. 5. Artemis	17
2. 6. Asklepios ve Hygeia	17
2. 7. Asklepios ve Telesphoros Grubu	18
2. 8. Asia'lı Bakkhos Derneği	19
2. 9. Bakkhos Birliği	21
2.10. Dionysos Birliği	22
2.11. Dionysos Kallon	23
2.12. Dionysos Kallon	26
2.13. Dios Brontaios Kinbelaios	29
2.14. Heros	29
2.15. Heros	30
2.16. Heros	31
2.17. Heros Arkhagetos	31
2.18. Heros Arkhagetos	32

2.19. Heros Arkhagetos	33
2.20. Heros Arkhagetos	33
2.21. Heros Arkhagetos	34
2.22. Heros Arkhagetos	35
2.23. Heros Epekoos	36
2.24. Heros Stamianos	36
2.25. Heros Stamianos	37
2.26. Heros Stamianos	37
2.27. Heros Stamianos	38
2.28. Heros Stamianos	38
2.29. Heros Stamianos	39
2.30. Homonoia	40
2.31. İsis Aphroditesi	42
2.32. Kore ve Pluto	43
2.33. Kybele	43
2.34. Meter Thea Mamuzenos	44
2.35. Serapis ve İsis	44
2.36. Thea Demeter ve Dionysos Kallon	45
2.37. Thea Ganea	47
2.38. Thea Hera	47
2.39. Thea Hera ve Dionysos Kallon	48
2.40. Thea Hygeia	49
2.41. Thea N(e)ike ve Dionysos Kallon	50
2.42. Thea Nemesis ve Dionysos Kallon	51
2.43. Theos Arkhagetos	52
2.44. Theos Arkhagetos	53
2.45. Theos Asklepios	53
2.46. Theos Brontaios Kinbelaios	54
2.47. Theos Heros	54
2.48. Theos Heros Arkhagetos	55
2.49. Theos Hypsistos	56
2.50. Theos Hypsistos	56

2.51. Theos Progonos	57
2.52. Theos Zeus Hypsistos	58
2.53. Tykhe.	59
2.54. Zeus Dionysos	60
2.55. Zeus Enaulios.	61
2.56. Zeus Komatikos	62
2.57. Zeus Komatikos	62
2.58. Zeus Komatikos	63
2.59. Zeus Lopheites	64
2.60. Zeus Lopheites	64
2.61. Zeus Serapis	66
2.62. Zeus Serapis ve Zeus Aithrios.	67
2.63. Zeus Soter ile Athena N(e)ikephoros	67
2.64. Zeus Soter ve Athena Nikephoros ve Apollon Python.	68
2.65. Zeus ve Tanrıça Roma	69
2.66. Zeus Zbelsurdos	70
3. TRAKYA'DA KÜLTLER	72
3.1. Ana Tanrıça	72
3.1.1. Kybele	74
3.1.2. Meter Thea Mamuzenos	75
3.2. Aphrodite	75
3.2.1. İsis Aphroditesi	77
3.3. Apollon	78
3.3.1. Apollon Lykios	79
3.3.2 Apollon Python.	81
3.3.3. Apollon Torontenos	82
3.4. Artemis	83
3.5. Asklepios	84
3.5.1. Thea Hygeia	86
3.6. Athena	87
3.6.1. Athena N(e)ikephoros	88

3.7. Demeter89
3.8. Dionysos (Bakkhos)90
3.8.1. Dionysos Kallon92
3.8.2. (Asya'lı) Dionysos (Bakkhos) Birliği92
3.9. Hera93
3.10. Heros94
3.10.1. Heros Arkhagetos97
3.10.2. Heros Epekoos98
3.10.3. Heros Stamianos98
3.11. Homonoia99
3.12. Kore ve Pluto102
3.13. Mısır Tanrıları103
3.13.1. Serapis104
3.13.2. İsis105
3.14. Nemesis106
3.15. Nike107
3.16. Thea Ganea108
3.17. Theos Progonos108
3.18. Tykhe109
3.19. Zeus110
3.19.1. Zeus Aithrios.112
3.19.2. Zeus Brontaios Kinbelaios..113
3.19.3. Zeus Dionysos114
3.19.4. Zeus Enaulios115
3.19.5. Zeus Hysistos115
3.19.6. Zeus Komatikos117
3.19.7. Zeus Lopheites117
3.19.8. Zeus Serapis118
3.19.9. Zeus Soter119
3.19.10. Zeus ve Tanrıça Roma120
3.19.11. Zeus Zbelsurdos120

SONUÇ	122
KAYNAKÇA ve KISALTMALAR	128
EK KAYNAKÇA ve KISALTMALAR	142
Ek 1 Yazıtların Tarihleri	1- 4.
Ek 2 Kronolojik Olarak Yazıtlar.	1- 4
Ek 3 Yazıtlar ve Buluntu Yerleri.	1- 4
Ek 4 Buluntu Yerleri ve Yazıtlar.	1- 3
Ek 5 Arkeolojik ve Nümizmatik Buluntular.	1
LEVHALAR	1-16
HARİTALAR	
Harita 1 Yazıtların Buluntu Yerleri	
Harita 2 Zeus Kültü Buluntu Yerleri	
Harita 3 Heros Kültü Buluntu Yerleri	
GRAFİKLER	

GİRİŞ

“Epigrafik Buluntular Işığında Trakya’da Kültler” konulu bu çalışmanın amacı, Türkiye Trakyası’nda (Doğu Trakya) 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapılan araştırmalar sonucunda bulunmuş ve yayınlanmış olan yazıtlı kült malzemesini bir araya getirmeye çalışmak, sınıflamasını yapmak ve epigrafik buluntularda belirlenen kültleri, bölgeden yayınlanan arkeolojik ve nümizmatik eserlerle desteklemeye çalışmaktır.

Trakya tarih öncesi dönemlerden beri Anadolu ile Güneydoğu Avrupa arasında kültürel ilişkilerde doğal bir köprü olarak önemli görevler üstlenmiştir. Ancak bu konumuna karşılık, Türkiye Trakyası’nda Batı Trakya ve Balkanlara nazaran çok daha az araştırma yapıldığından bölgede bilinmeyen soruların çözümü zor olmuştur.¹ Bu eksikliği gidermek için Türkiye Trakyası’nda geniş kapsamlı bir araştırma başlatan ilk araştırmacılardan biri, Prof. Dr. Afif Erzen’dir. İl olarak Edirne’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne bağlı Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Merkezi’ni kuran Erzen, 1971 yılından itibaren de Güneydoğu Avrupa ülkeleriyle Anadolu arasındaki kültürel ilişkileri ve tüm bilinmeyenleri ortaya çıkarmak için Ainos’ta (Enez) arkeolojik kazı ve araştırma çalışmalarını başlatmıştır.²

Trakya Bölgesi’ndeki ilk epigrafik araştırmalar yabancı uzmanlar tarafından başlatılmıştır. Hauvette-Besnault (*BCH* IV, 1880, s. 516 vd.) ile Ch. Picard-A.J. Reinach’ın (*BCH* 1912, s. 277 vd.) birkaç şehirle sınırlı kalan araştırmaları daha sonra A.H.M. Jones tarafından yapılan kazı (*The Cities of the Eastern Roman Provinces*, 1917) çalışmasıyla devam etmiştir. G. Seure’nin (*BCH*, 1912, s. 541 vd.) Marmara Ereğlisi’nde araştırmaları olmuştur. L. Robert’in *Hellenica* serisinde yayımları (*Hellenica II*, “Divinites Eponymes”, 1946; *Hellenica VII*, “Un relief votif de la cote Thrace”, 1949; *Hellenica X*, “Dedicaces aux Divinites Egyptiennes”, 1955 gibi) Seura’ın yayımlarını takip etmiştir. G. Mendel (*Catalogue des sculptures grecques, romaines et byzantines*, 3 vols. Constantinople 1912-1914), A. Dumont

¹ S. Başaran (1996): "Ainos Kazıları 1971-1994", *Anadolu Araştırmaları XIV*, 1996, 105.

² Başaran, 1996:105.

(*Inscriptions of monuments figures de la Thrace*, Paris 1876; Dumont, A and Homolle, T. “*Inscriptions of monuments figures de la Thrace*” in: *Melanges d’archeologie et d’epigraphie*, par Albert Dumont. Paris.) Trakya Bölgesi’nde epigrafya araştırmaları yapmış olan önemli araştırmacılar olarak bilinmektedir.

1959 yılından itibaren Z. Taşlıklioğlu Trakya Bölgesi’nde yaptığı epigrafik araştırmaları 1961 ve 1971 yıllarında “*Trakya’da Epigrafya Araştırmaları I*” ve “*Trakya’da Epigrafya Araştırmaları II*” olmak üzere iki ayrı cilt halinde yayımlamıştır. Taşlıklioğlu’nun araştırma yaptığı şehirler; Enez (Ainos), İpsala (Kypsala), Lüleburgaz (Arkadioupolis), Edirne (Hadrianoupolis), Byzantion (İstanbul) ili ve ona bağlı Rhegion (K. Çekmece) ve Athyra (B. Çekmece), Kırklareli İli ve ona bağlı Bizye (Vize), ve Salmydessos (Midye), Tekirdağ İli ve ona bağlı Aproi (Germeyan ya da Kermeyan köyü), Perinthos (Marmara Ereğlisi), Tzoulos (Çorlu) ve Trakya Khersonesosu’dur.

Taşlıklioğlu’ndan sonra bölgedeki epigrafi araştırmalar M.H. Sayar tarafından sürdürölmektedir. 1984 yılında *Epigraphica Anatolica*’da yayınladığı “Ein Epigram aus Perinthos” makalesini takiben 1988 yılından sonra yaptığı araştırmalar Araştırma Sonuçları Toplantısı ciltlerinde “Doğu Trakya’da Tarihi Coğrafya ve Epigrafya Araştırmaları” başlığıyla düzenli olarak yayınlanmaktadır. Sayar, 1998 yılında da Perinthos antik kentinin yazıtlarını bir ciltte toplamıştır (*Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung*, “Geschichte, Testimonien, Griechische und Lateinische Inschriften, Wien).

İlkçağdan günümüze ulaşan yazıtlar, resmi yazıtlar ve özel yazıtlar olarak iki ana başlık altında incelenmektedir. Sayıca daha az ancak önemli bir bölüm olarak değerlendirilen resmi yazıtlar arasında; yasalar, anlaşma metinleri, finans işlerini içeren yazıtlar, resmi yapılardaki ithaf yazıtları, resmi adak ve onurlandırma yazıtları sayılmaktadır.³ Ayrıca kişisel adaklar, kölelerin özgürlük beratları, vasiyetnameler,

³ Malay, 1987: 17.

onurlandırmalar, mülkiyet yazıları, büyü ve lanetlemeler de özel nitelikli yazıtlar arasında değerlendirilmektedir.⁴

Adak yazıtları ve bu adaklarda bulunan tasvirler aracılığıyla -ilkçağ toplumlarında tanrı ve yarı tanrılara adak sunmanın ibadetin bir parçası olması nedeniyle- antik dönem inanç sistemleri hakkında ayrıntılı bilgi edinilebilmektedir. Birçok yerli Anadolu dini de, kazılar ve araştırmalar sonucu bulunan geçen adak yazıtları sayesinde öğrenilmiştir.⁵ Onurlandırma yazıtları, topluma yararlı hizmetlerde bulunan kişileri onurlandırmak için, o kişinin bir büstünü ya da heykelini diktirdikleri ve bunun kaidesine de yaptığı hizmetleri ve adını yazdıkları yazıtlar olarak bilinmektedir. Bu onurlandırma işi Halk ve Meclis tarafından yapıldığı gibi, bireyler tarafından da yaptırılmıştır. Bu yazıtlarda bireylerin yaptığı hizmetler ve yürüttükleri memuriyetler de sıralanmış olduğu için, ilkçağın önemli kişilerini tanımamız açısından katkı sağlamaktadır.⁶

Bu çalışmada birinci bölümde Türkiye Trakyası'nın coğrafi konumu ve tarihsel gelişimi; ikinci bölümde Türkiye Trakyası sınırları içinde bulunan ve yayınlanmış yazıtlarda saptanan Tanrı/Tanrıça isimlerinin alfabetik olarak sıralandığı katalog bulunmaktadır. Tanrı ve Tanrıça isimleri, katalog bölümünde alfabetik olarak sıralanmıştır. Katalogtaki başlıklar Tanrı veya Tanrıçaların yazıtta geçen isimlerinden (Örn. Thea Hera, Theos Heros) oluşturulmuştur. Katalog oluşturulurken, yazıtın türü, tanımı, buluntu yeri, ölçüsü, yayınlandığı yerler, transkripsiyonu (çözümü) ve çevirisinin verilmesi amaçlanmış, ancak yayınlardan ulaşılabilen bilgiler kapsamında katalog oluşturulmuştur. Bu çalışmadaki yazıtların transkripsiyonlarının ve çevirilerinin hangi yayından alındığı belirtilmiştir. Çevirisi yapılmayanlar tarafımdan yapılmıştır. Üçüncü bölüm, katalogda adı geçen Tanrı ve Tanrıçalar hakkında bilgi, Türkiye Trakyası'ndan yayınlanmış arkeolojik ve numismatik eserler ile tespit edilen kültürlerin desteklenmesine çalışılmıştır. Tespit edilen kültürler kendi içerisinde gruplandırılarak alt başlıklara ayrılmıştır. (Örn. Ana

⁴ Gös.yer.

⁵ Malay, 1987: 20.

⁶ Malay, 1987: 19.

Tanrıça Kùltleri, Mısır Kùltleri). Sonuç b÷lümünü desteklemek ve daha anlaşılır kılmak amacıyla, yazıtların tarihleri, kronolojik olarak yazıtların sıralanışı, çalışmada değerlendirilen kùltler ve yazıtların buluntu yerleri Ekler şeklinde verilmiştir. Levhalarda, yayınlardan ulaşılabilen fotoğraflar ve çizimler kullanılmıştır. Grafiklerde tezde kullanılan yazıtların sayısal detayları verilmiştir. Yazıt buluntu yerleri ve bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan Trakya kùltleri içinde tespit ettiğimiz en yaygın kùltlerin g÷sterildiği haritalar da tezin sonuçlarını g÷rsel olarak desteklemesi için yapılmıştır. Çalışmada kaynakçadan ayrı olarak bir de “ek kaynakça” bulunmaktadır. Ek kaynakçada yararlanılmayan ancak bu çalışmada yeralan yazıtların, yayımlandığı bilinen diğer yayınlar –bilgi amaçlı- verilmiştir.

BÖLÜM 1

ANTİK DÖNEMDE TRAKYA

1.1. BÖLGENİN COĞRAFİ YAPISI

Trakya, doğuda *Pontos Euksinos* (Karadeniz), *Bosporos Thrakios* (İstanbul Boğazı) ve *Propontis* (Marmara Denizi), kuzeyde ve batıda Istros (Tuna) ve Aksios (Vardar) ırmakları, güneyde de (?) Ege Denizi ve *Hellespontos* (Çanakkale Boğazı) ile sınırlıdır.⁷ Bölgenin güney ucunda, doğu ve kuzey doğudan *Hellespontos* ve *Propontis*, batıda *Melas* (Saros) Körfezi ile kuşatılmış olan *Khersonessos* (Gelibolu Yarımadası) yer almaktaydı. Buraya *Khersonessos Thrakia* yani Trakya *Khersonessos*'u deniliyordu.⁸

Propontis, *Bosporos*, *Eukseinos* ve *Salmydessos*'tan (Midye-Kıyıköy) Perinthos'a (Marmara Ereğlisi) giden yol arasında kalan üçgene benzer alan, Ksenophon tarafından "Delta" (*Anabasis* VII 1, 33) olarak adlandırılmıştır.

Trakya'nın kuzey ve güney bölümünde dağlık kesimler, ortada ise geniş ovalar yer almaktadır. Kuzeyde *Haimimontos* (Balkanlar), güneyde *Rhodope* (Rodop) dağları bölgenin yükselteleridir. Balkanların güneydoğusunda Karadeniz kıyısı boyunca uzanan Istrancalar'ın eski adı bilinmemekte ancak Romalılar bu dağa, yörede oturan Ast boyuna göre, *Mons Asticus* adını vermişlerdir. Güney Marmara denizi kıyısına paralel uzanan *Ganos* (Işıklar) Dağı ise olasılıkla *Hieron Oros* (Kutsal Dağ)⁹ adını taşımaktaydı (Ksenophon, *Anab.* VII 1, 14).

⁷ A. Erzen (1994): *İlkçağ Tarihinde Trakya*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 7.

⁸ V. Sevin (2001): *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara: TTK, s. 18.

⁹ Bu konuda detaylı bilgi için bkz.: N. Theodossiev (1995): "The Sacred Mountain of the Ancient Thracians" *Thracia* 11, s. 371-384.

Balkanlar ile Rhodoplar arasında kalan ve Trakya'nın en verimli kısmı olan Doğu Trakya havzası, *Hebros* (Meriç) tarafından sulanır. Meriç'in kollarından biri olan *Tonzos* (Tunca) Edirne civarında, dönüş noktasında ana nehre kavuşur. Daha aşağıda Meriç'e karışan *Erginos* (Ergene) Nehri ve Rhodoplar'dan *Hebros*'a karışan *Ardeskos* (Arda) Nehri, Meriç'in önemli kollarıdır.¹⁰ Trakya'nın göl bakımından zengin olmadığı bilinmektedir.¹¹ En önemli göllerden bazıları, doğu kesimde yer alan Delkos da denen *Phileitinos* (Terkos) ile *Hebros*'un ağzı yanındaki *Stentoris* (Gala Gölü)'tir.

Trakya'nın bugün ancak üçte biri Türkiye topraklarındadır; diğer kısımlar ise Bulgaristan ve Yunanistan'dadır ve buraya Batı Trakya denilmektedir. Bugün Türk sınırları içerisinde bulunan kısım ise Doğu Trakya veya Türkiye Trakyası olarak adlandırılmaktadır; Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli İlleri'nin tümünü, İstanbul İli'nin Avrupa kısmını, Çanakkale İli'nin de Gelibolu Yarımadası'nı içine alarak Türkiye Trakyası'nı oluşturur.

Homeros'un bereketli topraklar olarak söz ettiği (*II. XI 222*) Trakya'da özellikle tahıl, arpa ve kenevir yetiştirilmekteydi. Trakya köylerinin arpa, buğday ve başka yiyecekler bakımından zengin olduğunu bilinmektedir. Bağcılıkta da çok ilerlemiş olan Trakya, Homeros'un da belirttiği gibi (*II. IX 71 -72; Od. IX 196, 204- 211*) özellikle şarapları ile ünlüdür. Bölgede ayrıca at yetiştiriciliği de önemli bir yer tutmaktadır. Homeros (*II. XIII 4; XIV 227*) Trakyalıları "at yetiştirenler" sıfatı ile tanımlar.

Trakya değerli madenlere sahip bir bölgedir. Demir ve bakır bölgede sıkça rastlanan madenlerden olup, kurşun ve çinko özellikle Istrancalar'da bulunmaktadır. Plinius (*N.H. XXXIII 66*) *Hebros*'tan altın elde edildiğini yazsa da bunu başka bir antik kaynak doğrulamamaktadır.¹²

¹⁰ Erzen, 1994: 13.

¹¹ Sevin, 2001: 20.

¹² Sevin, 2001: 26.

1. 2. BÖLGENİN TARİHİ

Trakya Bölgesi'ne adını veren Hint Avrupa kökenli Traklar, Strabon'a göre (VII, 47) sayıları 22'yi bulan pek çok boy ve oymak etrafında kümelenen köylerde ve mezralarda yaşamaktaydılar. Bu nedenledir ki Trakya'da Büyük İskender ve ardılları döneminden önce gerçek anlamda bir kent varlığından söz edilememektedir.¹³

Herodotos (V, 3) ise Traklar'ı şu sözlerle tanımlamaktadır:

“Yeryüzünde Hintlilerden sonra en kalabalık olanlar Thrakialıdır; tek bir kişinin komutasında ya da tek iradeyle hareket etseler hiç yenilmez ve bence ulusların en güçlüsü ve en kalabalığı olurlardı. Ama onlar için olanaksızlık buradaydı ve bu birlik hiç bir zaman kurulamadı; bunların en zayıf yerleri burasıdır. Oturdıkları yerlere göre birçok adlar alırlar ama tüm bu ulusların görenekleri her noktada hemen hemen aynıdır...”

Pausanias (I 9, 5) ise Traklar'dan *“Thraklar toplu olarak öteki uluslarla karşılaştırılacak olursa, bunların Keltlerden sonra gelen en büyük ulus oldukları anlaşılır. İşte bu nedenle Romalılardan önce hiç bir ulus Thraklar'ı boyunduruğu altına alamamıştır”* şeklinde sözeder.

Plinius'un (N.H. IV 40) *“Avrupa'nın en güçlü halklarından biri”* olarak nitelediği Traklar, MÖ VI. yüzyılın sonlarında Odrys boyunun önderliğinde birleşik bir krallık kurmaya çalıştılar. Plinius'a göre bu krallığı bir arada tutan tek bağ Odrys boyunun askeri üstünlüğü olmuştur.

Tarihte Traklar olarak bilinen halkın bölgeye göç yoluyla gelmelerinden önce, ülkenin yerli bir halk tarafından yerleşim yeri olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Günümüze kadar ulaşan belgelere göre Traklar geç Antik Döneme kadar Kuzey Avrupa ırk tipinin oldukça kuvvetli bir temsilcisidir.¹⁴

¹³ Sevin, 2001: 16.

¹⁴ Erzen, 1994: 26.

Trakların genel karakteri, oldukça kültürlü ancak henüz doğaya fazlaca bağlı, genel olarak kaba ve vahşi bir halk tipini temsil etmesidir. Barbar olarak nitelendirilen halk, cesareti ve savaşçılığıyla ünlüdür. Bundan dolayıdır ki Atinalılar ve Romalılar ordularında Traklara ücretli asker olarak geniş bir yer vermişlerdir.¹⁵ Bu halkın *Haimimontos* (Balkanlar) ve *Rhodope* (Rodop) Dağları'nda yaşayan kesimi savaşçı ve ilkelidir. Bunların yanında bir de Ege ve Marmara kıyılarında kurulan Hellen kentleriyle ilişki kurabilen, ovada yaşayan sakin ve barışsever bir kesim vardı.¹⁶ Herodotos'a göre (V, 6) çocuklarını köle olarak yabancılara satan ve yabancı ordularda ücretli asker olarak görevlendirilen bu halk için dövme yaptırmak, savaş ve soygunculuk dışında hiçbir iş görmemek kibarlık ve soyluluk belirtisi olarak algılanmakta; buna karşılık toprakta çalışmak ise çok aşağılanan bir iş olarak görülmektedir.

Trak kabilelerinin adları Grekçe veya Latince olarak zamanımıza kadar gelmiştir. Bu adlar bazen büyük kabilelerin bölündüğü küçük oymakları ifade ederken, bazen de Grekler tarafından kabileleri veya kabile gruplarını birbirinden ayırt etmek için çeşitli şekillerde, Örneğin “Dağlı Traklar”, “Kralısız Traklar”, “Kılıç Taşıyan Traklar” gibi adlandırılmışlardır. Ya da oturmuş oldukları yerlere göre isimlendirilmişlerdir.¹⁷

Türkiye Trakyası'nda oturan başlıca Thrak kabileleri şunlardır: Istranca Dağları'nda oturan *Astai* ya da *Astlar*; Enez'in doğusunda oturan *Apsinthiler*; Edirne civarında oturan *Bettegerriler*; Marmara sahilinde oturan *Kainoiler*; Enez'in güneyinden Gelibolu Yarımadası'na kadar olan sahada oturan *Kalopothaklar*; Ergene Vadisi'nde oturan *Ladepsoylar*; Trakya'da en ünlü kabile olarak bilinen, başlangıçta Tunca Vadisi'nde ve buradan sahile kadar olan bölgede oturan *Odryler*.¹⁸

MÖ 750-550 yılları arasında gerçekleşen Kolonizasyon Dönemi'yle, Ege Denizi, *Hellespontos* (Çanakkale Boğazı), *Propontis* (Marmara Denizi) ve *Bosporos*'un

¹⁵ Erzen, 1994: 27.

¹⁶ Sevin, 2001: 15.

¹⁷ Erzen, 1994: 28.

¹⁸ Sevin, 2001: 28.

(İstanbul Boğazı) her iki kıyısı koloni şehirleriyle çevrelenmiştir.¹⁹ Trakya kıyılarında, Maroneia ve Abdera gibi şehirler kuran, Thasos (Taşoz) ve diğer bazı adaları kolonize etmiş olan İonlar, Traklar'ın şiddetli direnişleriyle karşılaşmışlardır. Yüzyıllar sürdüğü anlaşılan bu savaşlara rağmen Helen kültürü ve dini Trakya bölgesine girmiş, diğer yandan ise Traklar en çok din alanında Hellen uygarlığı üzerinde etkide bulunmuşlardır.²⁰

İonlardan sonra Aioller de faaliyete geçerek Troia Bölgesi'nin batı tarafında, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa kıyısında Madytos ve Sestos, Hebros ağzında Ainos (Enez) şehirlerini kurmuşlardır. Megaralılar ise İstanbul Boğazı'na kadar ilerleyerek MÖ 680 yılına doğru Khalkedon (Kadıköy) ve bu şehirden 17 yıl sonra ise Byzantion'u (İstanbul) kurmuşlardır. Buradan sonra ise Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi) kolonisi kurulmuştur.

Bugün Türkiye Trakyası sınırlarında kalan koloniler ya da kent devletleri arasında Ainos (Enez), Kypsela (İpsala), Bisanthe (Barbaros), Selymbria (Silivri), Bizye (Vize), Perinthos (Marmara Ereğlisi), Lysimakheia (Bolayır) ve Byzantion (İstanbul) bulunmaktadır.²¹

Trakya'daki kent devletleri MÖ 6. yüzyılda Pers tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. MÖ 546-545 yılında Lydia Krallığı'nın Persler tarafından ortadan kaldırılmasıyla tüm Batı Anadolu Persler'in egemenliğine girmiştir.²² Anadolu'daki Yunan kent devletleri 50 yıl kadar süreyle Pers Büyük Kralı'na ve onun satraplarına yakın tiranlarca yönetilmiştir.²³ Pers Krallığı Lydia Krallığı'nı yıktıktan sonra Anadolu'dan Ege ve Marmara'ya geçmiş, daha sonra ise Trakya'ya geçerek, Trakya ve Karadeniz'in batı kıyılarını ele geçirmişlerdir. Persler Trakya'da, Karadeniz kıyılarından Makedonya sınırlarına kadar uzanan yeni bir satraplık oluşturmuşlardır. Pers Kralı Dareios, bu yeni satraplığın başına Daskyleion (Ergili) satrabı

¹⁹ A.M. Mansel (1997): *Ege Yunan Tarihi*, TTK. Ankara 1999.s. 165.

²⁰ Mansel,1999: 166.

²¹ O. Tekin (2008): *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, s. 234.

²² V. Sevin (1982): "Anadolu'da Pers Egemenliği", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Cilt II s. 313.

²³ Sevin, 1982: 314.

Megabazos'u getirmiştir. Dareios MÖ 513 yıllarında Trakya üzerinden Tuna ırmağının ötesinde oturan İskitler'e karşı harekete geçerek Khalkhedon'a (Kadıköy) gelir. Komutan Megabazos'un emrindeki birlikler, bu seferin sonunda Trakya'yı ve Makedonya'nın bir bölümünü ele geçirirler.

MÖ 5. yüzyıl ortalarında Trakya'da kurulan Odrys Krallığı'nın da etkisiyle Persler'in Trakya'daki egemenlikleri son bulmuştur. Persler'in ülkedeki egemenliğine son verilmesinden sonra, dağınık Trak kabilelerinin birleşmesi gerektiğine inanılarak önderlik, Odrysler kabilesine verilmiştir. Ana bölgelerini Tunca, Arda ve Meriç nehirlerinin oluşturduğu bölgede oturan Odrysler önceleri kabile halinde yaşamaktaydılar. MÖ 5. yüzyılın ortalarında Teres isminde bir lider, Yunanlıların baskısıyla Perslerin bölgeden çekilmesini fırsat bilerek, Odrysler ile çevredeki diğer Trak kabilelerini örgütleyerek burada bir krallık kurmuştur.²⁴ Teres'ten itibaren Odrys Krallığı'nın başkenti Uskudama (Edirne) olarak bilinmektedir. Böylece Odrysler, Hebros (Meriç) ve Kypsela'dan (İpsala) Varna'ya kadar olan toprakların sahibi olmuşlardır. Odrysler aristokratik, feodal bir devlet kurarak örgütlenmişlerdir.²⁵

Odrys Krallığı MÖ 3. yüzyıl başlarındaki Goth (Kelt) akınlarıyla son bulmaktadır. Ancak varlıkları uzun süre Trakya'da devam etmiştir.²⁶ Bu arada kuzeyden başlayan Kelt akınlarının sonucu onlara karşı koyan Ptolemaios Keraunos ölmüş, Antigonoslar'ın yöneticisi Gonatas ise Lysimakheia'da Keltler'i bozguna uğratarak yenmiştir. Keltler bundan sonra Orta Anadolu'ya (Galatia) yerleşmişlerdir. Keltler 50 yılı aşkın süre Trakya'da kalmışlardır.²⁷

II. Philippos (MÖ 359-336) Trakya'daki Odrys Krallığı'na karşı başarılı seferler yapmış ve Trakya'da geniş topraklar ele geçirmiştir. MÖ 336'da Philippos'un öldürülmesinden sonra yerine oğlu III. Aleksandros Makedonya tahtına geçmiştir.

²⁴ Tekin, 2008: 235.

²⁵ Tekin, 2008: 234.

²⁶ Tekin, 2008: 235.

²⁷ Gös.yer.

Korinthos birliği tarafından birliğin lideri olmuş ve Pers seferinin de komutanı seçilmiştir.²⁸

Büyük İskender Doğu seferine çıkmadan önce MÖ 335'te Trakya içlerine sefer yaparak buradaki huzursuzluğu sona erdirmiştir. Sahil boyunca devam ederek kralsız kalan Traklar'ın ülkesinden ve *Nestos* (Mesta) Nehri'nden geçerek on gün içinde Balkanlar'ın eteğine ulaşmıştır. Doğu Trakya'da sahile yakın bir yerden ilerleyip Odrisia ve Hebros'tan sonra Tonzos boyunca ilerleyerek bir dağ geçidinden geçmiştir.

MÖ 323 yılında, İskender'in ölümünden sonra Trakya başlıbaşına satraplık olmuştur. Kurduğu imparatorluk onun en yakın komutanları arasında paylaşılmıştır. Trakya'nın idaresi, Büyük İskender'in generallerinden Lysimakhos'a verilmiştir. Lysimakhos MÖ 309'da tüm Trakya'yı egemenliği altına almıştır. Lysimakhos kendi adını taşıyan bir şehir de kurmuştur. Gelibolu Yarımadası'ndaki bu şehir Lysimakheia (Bolayır) olarak anılmıştır. MÖ 280-279'da Trakya, Galatlar'ın istilasına uğradıysa da tekrar güçlenen Odrisler, kralları Kotys sayesinde Makedonya ile dostluklarını sağlamlaştırmışlardır. Lysimakhos'un MÖ 281'de Lydia'da ki Kurupedion Savaşı'nda ölmesiyle birlikte tüm Trakya Seleukoslar'ın hâkimiyetine girmiştir. I. Seleukos ertesini yıl, (MÖ 280) Ptolemaios Keraunos tarafından öldürülmüştür. Bundan sonra ise, Mısır'da Ptolemaios'lar, Ön Asya'da Seleukos'lar, Makedonya'da Antigonos'lar egemenlik sağlamışlardır.²⁹

MÖ 3. yüzyılın sonunda Makedon Kralı V. Philippos, Trakya ve Gelibolu Yarımadası'nı işgal etmiş ve Makedon egemenliğini tekrar kurmuştur. MÖ 168'de Romalıların Makedon Kralı Perseus'u Pydna mevkiinde yenmesiyle, Makedonya Romalıların egemenliğine girmiştir.³⁰ MÖ 146'da Romalılar Makedonya'yı Roma eyaleti yapmışlar ve Trakya'yı da kontrol altında tutma şansı yakalamışlardır.

²⁸ Tekin, 2008: 120.

²⁹ Tekin, 2008: 143.

³⁰ Tekin, 2008: 236.

Romalılar ilk olarak bir himaye politikası izlemişler ve zamanla Hellenistik devletleri birbirinden ayırmışlar ve bunları birer birer ele geçirmişlerdir. MS 37-38'de İmparator Gaius Caligula'nın çocukluk arkadaşı da olan Rhoimetalkes adlı Doğu Trakya hanedanına mensup bir prens, Caligula tarafından Trakya Kralı ilan ettirilmiştir. Rhoimetalkes'in katlinden sonra birtakım isyanlar çıkmıştır. Bunların MS 44-46 yıllarında bastırılması üzerine Trakya, İmparator Claudius zamanında bir Roma eyaleti haline getirilerek *Provincia Thracia* adıyla Roma'ya dahil edilmiştir (MS 46). Eyaletin başkenti ise Perinthos (Marmara Ereğlisi) olmuştur. Romalılar Trakya'da emekli askerlerin yerleştirildiği koloniler de kurmuşlardır; Tekirdağ-Malkara, Kermeyan Köyü'nde lokalize edilen Apri de bu tür kolonilere örnektir.³¹

Tuna hattı savunmasındaki lejyonların himayesi altındaki Trakya, MS 3. yüzyıla kadar sakin bir dönem geçirmiştir. İmparator Traianus ve Hadrianus, Trakya için gerek teşkilat gerekse şehircilik bakımından yatırımlarda bulunmuştur. MS 123-124 yıllarında Doğuya bir gezi yapan İmparator Hadrianus, Uscudama ve Odrysia adıyla bilinen yerleşim yerinin üzerinde yeni yapılar inşa edilmesini buyurmuştur. Kasaba gelişip kent durumuna yükselmeye başlamıştır. Roma İmparatorluğunun en önemli yerleşim birimlerinden biri haline getirilen Odrysia, onu bu konuma yücelten İmparatorun adını yaşatmak üzere Hadrianus'un kenti anlamına gelen Hadrianopolis olarak adlandırılmıştır.

Önemli bir Roma Kalesi durumunda olan Hadrianopolis, Diocletianus'un (MS 284-305) 297'de yaptığı yeni bir yönetim bölünmesinde, Trakya eyaletinin altı vilayetinden birini oluşturan Haemimontus'un başkenti olmuştur. Diocletianus'un çekilmesinden sonra iç kavgalar başlamıştır.

MS 313 yılında Licinius ve Constantinus'un ilan ettikleri Milano Fermanı'na göre İmparatorluk içindeki Hristiyan ve Paganlara din özgürlüğü tanınmıştır. Licinius ile yaptığı savaştan sonra Roma'nın tek hakimi olan Constantinus, MS 330'da eski

³¹ Gös. yer.

Byzantion kentini “Constantinopolis” adıyla yeniden kurarak devletin başkenti yapmış ve Roma Senatosu da buraya taşınmıştır.³²

MS 378’de İmparator Valens (MS 364-378) döneminde, Hadrianopolis’in kuzeyinde Gotlar ile yapılan savaş Roma ordusunun yenilgiyle bitmiştir. İmparator I. Theodosius (MS 379-395) Trakya’daki karışıklıkları önlemek için bir antlaşma yaparak Gotlar’ı Aşağı Tuna Bölgesi’nin güneyine yerleştirerek bu tehlikeyi önlemek istemiştir.³³ I. Theodosius, MS 381 yılının Eylül ayını Hadrianopolis’te geçirmiştir.

MS 380’de vaftiz edilen ve dindar bir Hristiyan olan Theodosius, MS 391’de pagan kültleri yasaklayarak, Hristiyanlığı Roma devletinin resmi dini haline getirmiş, diğer dinlere karşı da bir hoşgörüsüzlük dönemi başlatmıştır.³⁴ Theodosius, İmparatorluğun yönetimini ölümünden önce doğuda ve batıda olmak üzere iki oğluna vermiş, bu şekilde de “ikili bir yönetimi” tercih etmiştir.³⁵ İmparator Theodosius’un MS 395’te ölümünden sonra Roma devleti kesin olarak ikiye ayrılmıştır.³⁶ Roma İmparatorluğu’nun ikiye ayrılmasından sonra Trakya, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde kalmıştır.

³² B. İplikçioğlu: *Eskiçağ Tarihi’nin Anahatları II*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Yayınları, s. 80.

³³ Gös.yer.

³⁴ İplikçioğlu, 94.

³⁵ İplikçioğlu, 80-81.

³⁶ İplikçioğlu, 94.

BÖLÜM 2

TRAKYA EPIGRAFİK BULUNTULARI KATALOĞU

2.1. APHRODİTE

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Kallipolis (Gelibolu).

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: *CIG* 2011; Dumont-Homolle 428, 100a; IK Sestos 27.

Tarih: Bilinmiyor.

<Π>ραιτωρ[ια]–

νός

Ἀφροδείτ[η]

εὐχὴν

5 ἀνέθηκα³⁷.

“Praitorianos, Aphrodite’ye(bu adağı) sundu”.

2.2. APHRODİTE

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Tiristasis (Şarköy).

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

³⁷ IK Sestos 27.

Yayınlandığı yer: *MDAI(A)* 9 (1884) 75; Dumont-Homolle 424, 91b.

Tarih: Bilinmiyor.

- 1) Κρίτα Δαῖππου Ἀφροδίτη]
Ποντία εὐχήν³⁸.

“*Daippos'un oğlu Krites, Denizlerin Aphroditesi'ne (bu adağı) sundu*”.

- 2) Κρίτα Δαῖππου Ἀφροδίτη]
Ποντία εὐχήν³⁹.

2.3. APOLLON LYKİOS

[Levha I, Resim1]

Adak yazıtı, mermer. Alınlıklı ve dikdörtgen bir forma sahip olan stelin ortasındaki çukur yüzeyde Apollon vardır; sağ elinde bir kurban çanağı (*phiale*), sol elinde sol omzuna attığı çift taraflı bir balta tutmaktadır. Apollon'un sağında ve solunda iki kurt görülür. Tasvirin altında üç satırdan oluşan Grekçe yazıt yer alır.

Ölçüler: 32 x 21 x 55 cm., HY: 2 cm.

Bulunduğu yer: Perinthos (Marmara Ereğlisi).⁴⁰

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi, Env. No: 5.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 145- 151, no.15, resim 90; Robert 1972, 286; Sayar 1984, 51 -52, Sayar 1998, 232 -233 Nr. 50, Tafel XVI, Abb. 61.

Tarih: MS 2.-3. yüzyıl.

³⁸ Dumont-Homolle 424, 91b.

³⁹ *MDAI (A)* 9 (1884) 75.

⁴⁰ Stel, Koleksiyoncu B. Şakir Taner tarafından Marmara Ereğlisi'de bir köylüden satın alınmıştır (Taşlıklioğlu 1971: 145).

Ἄρτεμίδωρος Μηνοδώρου
 Ἄπόλλωνι Λυκίῳ
 εὐχὴν ⁴¹.

“Menodoros’un oğlu Artemidoros Apollon Lykios’a (bu eseri) adak olarak (yaptı).”

Sayar steldeki tasvirin, burada sözkonusu olanın bir çoban tanrı olduğu düşüncesini güçlendirdiğini belirtmiştir.⁴² Çobanlar sürülerini kurtlara karşı koruma ihtiyacı hissettikleri için, kurt bu kültte merkezi bir rol oynar. Bu koruma görevini asıl kültü Argos’ta olan *Apollon Lykeios* yerine getirir.

2.4. APOLLON TORONTENOS ?

Adak yazıtı.

Stelinin alt kısmı bulunmuştur, yazıtın bulunduğu kısım tanımlanamamıştır.

Ölçüler: 6 x 31 x 11 cm.

Bulunduğu yer: Şarköy’e bağlı Dolucatepe’de, 1988 yılında, metruk kilisenin duvarında.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı Yer: Papadopoulos-Kerameus 1886, 83 Nr.9; Dumont-Homolle 1892, 397 Nr.74; Detschew 1957, 515; Sayar 1998a, 585-590; Sayar 1998, 233 Nr. 51.

Tarih: Bilinmiyor.

] ΟΥΛΟΓΝΕ [⁴³

[Ἀπό]λλωνι Τορο[ντηνῶ?]

[εὐχ]ήν ⁴⁴

⁴¹Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıkılıoğlu, 1971: 146.

⁴² M.H. Sayar, *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung*, Geschichte, Testimonien, Griechische und Lateinische Inschriften, Wien 1998, s. 232-233.

⁴³ Satır 1’deki okunamayan harflerin, yazıtı adayan kişinin adı olabileceği düşünülmüştür (Sayar 1998, 233).

⁴⁴ Sayar, 1998: 233, Nr. 51.

“].....[*Apollon Torontenos* 'a (bu adağı) sundu.”

Yazıtın 2. satırı Detchew tarafından [' Από]λλωνι Τορ[ωναιφ ?] olarak tamamlamıştır.⁴⁵

2.5. ARTEMİS

Adak yazıtı, mermer, alt kısmı kırık.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğı yer: Bilinmiyor.

Korunduğı yer: Şarköy ilçesinde bir dükkanda incelenmiştir.

Yayınlandığı yer: Sayar, 2006: 13.

Tarih: Bilinmiyor.

Sayar, 2004 yılı yüzey araştırmalarında, Şarköy'de bir dükkanda inceledikleri, buluntu yeri belli olmayan bu adak stelinin, Tekirdağ İl sınırları içindeki bir kutsal alandan bulunma olasılığının yüksek olduğundan söz etmiş, ancak yazıtı yayınlamamıştır.⁴⁶

2.6. ASKLEPIOS VE HYGEİA

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğı yer: Hadrianopolis.

Korunduğı yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: *CIG* 2046; Dumont-Homolle 357, 62.

Tarih: Bilinmiyor.

⁴⁵ D. Detschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Wien 1957, 515.

⁴⁶ M.H. Sayar, “Doğu Trakya’da Yüzey Araştırmaları 2005” 23. *AST*, Cilt:1, 2006, s. 13.

Ζώσιμος Ὀνησιφῶντος
 καὶ Τρειτωνὶς ὑπὲρ τοῦ
 υἱοῦ Ὀν<η>σιφῶντος
 Ἀ<σ>κληπιῶ καὶ Ὑγείαι.⁴⁷

“Onesiphon oğlu Zosimos ve Treitones, oğulları Onesiphon için Asklepios ve Hygeia'ya (adak yaptılar).”

2.7. ASKLEPIOS ve TELESFOROS GRUBU

[Levha II, Resim 2]

Adak yazıtı, heykel kaidesi.

Yazıtlı kaidenin üzerinde bulunan heykel kırılarak kaybolmuştur. Ancak heykele ait olan sandaletli iki ayak, biri bilekten itibaren, diğeri ise sadece tabanıyla, pedestal'in üzerinde korunmuştur. Solunda bir de küçük bir çocuğun bileklerinden itibaren ayakları görülmektedir. Çocuğun ayakları çıplaktır. Erkek heykeline ait sağ ayağın biraz yakınında bir değnek izi kalıntısı da fark edilmektedir.⁴⁸

Ölçüler: 21 x 15,5 x 45 cm.; HY: 11 cm.

Bulunduğu yer: Tekirdağ Müzesi eski müdürü Orhan Uyanık tarafından Germeyan Köyü'nden (Apri) getirilmiştir.

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi, Env. No. 26.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 75-78, no. 4, resim 51.

Tarih: MS 1.yüzyıl.

Εὐχὴν Πρωτογένης
 Ἀσκληπιῶ ἱετῆρι.⁴⁹

⁴⁷ Dumont-Homolle 357, 62.

⁴⁸ Z. Taşlıklioğlu, *Trakya'da Epigrafiya Araştırmaları II*, İstanbul 1971, 75.

⁴⁹ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1971: 75.

“*Protogenes, şifa verici Asklepios’a (bu eseri) adak olarak (ithaf etti)*”.

ἰητήρ (–ῆρος), “iyilik veren”, “iyileştirici” anlamında kullanılmaktadır. Burada sağlık tanrısı Asklepios’a sıfat olarak verilmiştir. Kaidenin üzerindeki erkek heykelinin Asklepios’a ait olabileceği kaidedeki yazıttan anlaşılacakla beraber, yanında duranın ise Asklepios’un çocuklarından biri olan⁵⁰ Telesphoros’a ait olabileceği ileri sürülür.⁵¹ Taşlıklioğlu, bu konuyla ilgili olarak G. Mendel’in bildirdiği İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan böyle bir heykel grubu örneğine dikkati çekmektedir.⁵²

2.8. ASIA’LI BAKKHOS DERNEĞİ

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Perinthos

Korunduğu yer: Bilinmiyor, Cyriacus tarafından üzerine şehir duvarlarının yapıldığı görülmüştür.

Yayınlandığı yer: Cyriacus von Ancona 1444, (= Bodnar-Mitchell 1976, 22 Nr.13); Dumont 1876, 37 Nr. 72c; Dumont-Homolle 1892, 382 Nr. 72c; Mommsen 1877, 236 Nr.4; *IGRR* I 787; Quandt 1912, 242 Anm. 6; Stein 1920, 41 ff; Haench 1997, 667 B III 3; Sayar 1998, 235-237, Nr. 56.

Tarih: MS 196-198.⁵³

Ἀγαθῆι τύχη

2 ὑπὲρ ὑγείας καὶ νίκης τοῦ κυρίου–

οῦ ἡμῶν Αὐτοκράτορος κ(αὶ) αἰωνίου

⁵⁰ Homeros’a göre (*Il.* II 731) Troia savaşında, yaralıları tedavi eden Makhaon ile Podaleirios Asklepios’un çocuklarıydı. Plastik sanatta da sonraki dönemlerde Asklepios’un yanında bu çocuklardan birini temsilen küçük bir çocuk heykelinin dikildiği görülmektedir.

⁵¹ Taşlıklioğlu, 1971: 77.

⁵² Gös.yer. (Krş. G. Mendel, *Catalogue des Sculptures I*, 330, 124).

⁵³ Yazıtta adı geçen vali *Statilius Barbarus*’un MS 196-198 yılları arasında Trakya valisi olduğu bilindiğinden yazıt bu tarihe verilmiştir (Sayar 1998,., 237).

4 διαμονῆς Λουκίου Σεπτιμίου Σε-
 βήρου Περτίκανος Ἀραβικοῦ Ἀδια-
 6 βηκιοῦ καὶ Μάρκου Αὐρηλίου Ἄντω-
 νίνου Καίσαρος καὶ τοῦ συμ-
 8 παντος οἴκου καὶ ἱερᾶς συγκλή-
 του καὶ δήμου Περινηθίων νεωκό-
 10 ρων, Μάρκος Ὠρου τὸν τελαμῶνα
 τῶ Βακχείῳ Ἀσιανῶν ἐκ τῶν ἰδί-
 12 ων ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν ἀεὶ τειμῆς
 καὶ εὐνοίας ἀνέθηκεν ἡγεμο-
 14 νεύοντος Στατιλίου Βαρβάρου,
 ἱερομνημονοῦντος Πομπωνί-
 16 ου Ἰουστινιανοῦ καὶ ἀρχιμυστοῦν-
 τος Μαξίμου τοῦ Κλαυδίου, ἱερα-
 18 τεύοντος Εὐτύχους Ἐπικτήτου.
 εὐτυχεῖτε ⁵⁴

“Efendimiz İmparator Lucius Septimius Severus Pertinax Arabicus Adiabenicus’un ve Marcus Aurelius Antonius Caesar’in ve tüm hanedanının ve kutsal senatonun ve Perinthos halkının sağlığı ve muzaffer olması⁵⁵ ve bekası için Horus’un oğlu Marcus, bu dikili taşı kendi imkânlarıyla onu koruyup gözettileri için Asia’lı Bakkhus birliğine sunmak için yapmıştır; Vali Statilius Barbaros, Hieromnemon Pompeius Iustinianus, Claudius’un oğlu Archimystes Maximus ve Epiktetos’un oğlu Rahip Eutches’in yönetimi altında; çok yaşayın!”.

Perinthos’ta ikamet eden Asia’lı Bacchus birliği için bu taşı diken Horus oğlu Marcus’un, babasının adından dolayı muhtemelen Mısır kökenli olduğu

⁵⁴ Sayar, 1998: 235-237.

⁵⁵ Roma senatosunun ve imparator hanedanının, -imparatorluğun sağlıklı olması, zaferler kazanması ve bekası için yazılan- yazıtlarda yer alması, özellikle Septimius Severus’un yönetimi zamanında sık sık ortaya çıkmaktadır (Sayar, 1998: 237).

belirtilmiştir.⁵⁶ Yazıtta geçen *Hieromnemon* sözcüğünde birlik içindeki bir görev değil, bir kamu görevi söz konusudur. Hieromnemon, Byzantion'un yüksek dereceli bir memurudur. Byzantion Septimius Severus'a karşı isyan ettiği için bir süre şehir olma haklarına el konulduğu için ve politik açıdan Perinthos'un yönetimi altına verildiği için, söz konusu zamanda Perinthoslular'ın yüksek dereceli memurları, yani "Hieromnemones" olarak adlandırıldıkları düşünülmüştür.⁵⁷

2.9. BAKKHOS BİRLİĞİ

Adak yazıtı

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Perinthos.

Korunduğu yer: Bilinmiyor; Cyriacus bu taşı "Bakire Meryem Kilisesi'nde sunağın sağ tarafında" diye kayda geçmiştir.

Yayınlandığı yer: Kopya: Cyriacus von Ancona, 1444 (= Bodnar-Mitchell 1976, 31 f. Nr. III a1 ve III a2); Dumont 1876, 38 Nr. 72 d = Dumont-Homolle 1892, 382 Nr. 72d ve 396 Nr. 74; Mommsen 1877, 236 Nr. 5; Mordtmann 1878, 302; Kaibel 1879, 211 Nr.1036 a; Schoell 1879, 179; Dieterich 1911 Nr. 72 ve 73; Kern 1922, 61 Testimonium 210; Robert 1946, 131 Anm.10; Nilsson 1975, 54 Anm. 49; Sayar 1998, 237- 238, Nr. 57.

Tarih: Bilinmiyor.

[Εὐτυχεῖτε]

- 2 χρησμός Σιβύλλης
ἐπὰν δ' ὁ βάκχος εὐάσας πληγήσεται,
4 τότε αἶμα καὶ πῦρ καὶ κόνις μιγήσεται
Σπέλλιος Εὐήθις ἀρχιβούκολος
6 Ἡρακλείδου Ἀλεξάνδρου ἀρχιμυστοῦντος

⁵⁶ Sayar, 1998: 235-237.

⁵⁷ Gös.yer.

Ἄλεξανδρος σπείραρχος
 8 Ἄρριανὸς Ἄγαθία
 Ἡρόξενος Μάγνου
 10 Μηνόφιλος β΄ .⁵⁸

“Selam olsun size! Sibylle'nin kehaneti: <Bacchus törenine katılan birine kutlama çiğlikleri arasında vurulunca, kan, ateş ve toprak birbirine karışacaktır.> Spellios Euthi(o)s Archibukolos; Alexandros'un oğlu Archimysten Herakleides'in yönetimi altında; Speirarchos Alexandros; Agathias'in oğlu Arrianos; Magnus'un oğlu Heroxenos; Menophilos'un oğlu Menophilos”.

5. satırdaki βουκόλοι dolayısıyla ἀρχιβούκολοι kültün ünvanları, 6. satırdaki ἀρχιμύστης muhtemelen birliğin lideri, 7. satırdaki σπείραρχος birlikteki grupların lideri olarak belirtilmiştir.⁵⁹

2.10. DIONYSOS BİRLİĞİ

[Levha II, Resim 3-4]

Adak yazıtı.

Ölçüler: 127 x 55- 43 x 51- 41 cm; HY: 3 cm .

Bulunduğu yer: Perinthos'un 5 km kuzey-batısında; Bağlar Deresi ile Yeni Çiftlik arasında.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Sayar 1997, 107-113; Sayar 1998, 426-427, Tafel LI Abb. 212-213, Nr. 313.

Tarih: MS 212 yılından sonra.

Ἀὐρ(ήλιος) ἌϞ
 2 τείμου

⁵⁸ Sayar, 1998: 237-238.

⁵⁹ Gös.yer.

Μου ΚΑΖΕ
 4 τὸν βω[μὸν]
 ἔκ {κ} τω=ν
 6 σπείραρχος
 ΤΟΣ ΑΥΠΙΩΛΙ
 8 εὐτυχω=j⁶⁰

σπείραρχος kelimesi, Perinthos'ta bulunmuş olan başka bir adak yazıtında [Kat.no. 2.9] da geçmektedir. Sayar tarafından Dionysos (Bakkhos) Birliği'ndeki grubun lideri olabileceği öne sürülen σπείραρχος'un, çalışmamıza konu olan adak yazıtında [Kat.no.2.10] geçmesinden dolayı ve Sayar'ın, bu yazıtı "*Dionysos Birliği*" adıyla yayınlamasından⁶¹ dolayı çalışmamızda da bu katalog adıyla değerlendirilmiştir.

2.11. DIONYSOS KALLON

[Levha III, Resim 5]

Onurlandırma yazıtı, mermer, yukarıdan aşağı doğru hafifçe genişlemektedir, iki akroterlidir. Stelin üste yakın kısmında 16 x 34 cm ölçülerinde ve 2 cm derinliğinde kazılarak çukurlaştırılmış dikdörtgen bir alanın içinde kabartma olarak yapılmış bir sehpa ve bunun iki yanında ise yukarıya doğru birbirine kavuşur durumda birer hurma dalı vardır. Yine sağ tarafta iki zeytin dalından bükülmüş bir çelenk görülür. Bu tasvir bölümünün üst ve alt kısmında, üç satır üstte, dokuz satır alta gelecek şekilde oniki satır Grekçe yazıt bulunmaktadır. Taşlıklioğlu, taşın genel durumunun iyi olduğundan ancak son iki satırının aşınmış olduğu için çözülmesinde zorluklar yaşandığını belirtmiştir.⁶²

⁶⁰ Sayar, 1998: 426-427.

⁶¹ Gös.yer.

⁶² Z. Taşlıklioğlu (1959): "Rhegion (Küçük Çekmece) Kitabeleri", *Belleten*, Cilt 23, Ankara 1959, s. 552.

Ölçüler: 110 x 44-47 x 12 cm; HY:1.5-2 cm.

Bulunduğu yer: 1942 yılı Rhegion kazıları sırasında Akif Soğuksu'nun çiftliğinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4796.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1959, 551- 555, no 1; Robert 1946, 156; Robert 1955, 18; Robert 1960, 167/8, no. 215; *SEG* 18, 279; *IK Byzantion* 30.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonları.

ἀγαθῆ Τύχῃ.

Ἐπὶ ἱερομνάμονος
 Δομιτιανοῦ Καίσαρος
 (iki çelenk kabartması)
 Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ
 τὸ ε΄ μηνὸς Βοσπορίου
 οἱ μύσται Διονύσου
 Κάλλωνος ἐτείμησαν
 τὸν εὐεργέτην ἑαυτῶν
 καὶ γυμνασίαρχον Ῥοῦ-
 φον Διοδώρου Φιλοκτη-
 ρήας γυμνασιαρχήσαν-
 τα πολυτελῶς καὶ καλῶς.⁶³

“Domitianus Caesar Augustus Germanicus 5. Hieromnemon’luğunu ifade ettiği yılın Bosporios ayında, Dionysos Kallon mysterlerine (ayinlerine) katılan cemiyet üyeleri, kendi euerget’leri ve gymnasiarkh olmuş olan philokterea (phyle’sine mensup) Diodororus’un oğlu Rufus’u, gymnasiarkh vazifesini doğru ve cömert bir şekilde yerine getirdiği, onurlandırmışlardır”.⁶⁴

⁶³ *IK Byzantion* 30

⁶⁴ Taşlıklioğlu, 1959: 551-555.

1940-1941 yılları arasında Arif Müfid Mansel ile Arkeoloji Müzeleri Müdürü Aziz Ogan'ın başkanlığında Türk Tarih Kurumu adına yapılan Rhegion kazısı sırasında, Akif Soğuksu'nun çiftliğinde, toprak altında, toplu halde bulunan altı adet stelden birisidir ve diğerleriyle birlikte halen İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunmaktadır. Bu steller çiftlikte yapılan bir bina kazısı sırasında işçiler tarafından 3-4 m.derinlikte bulunmuş, daha sonra Akif Soğuksu tarafından Müzeye teslim edilmişlerdir.⁶⁵

Altı adet stelin de, Dionysos Kallon için yapılmakta olan ayinlere katılan cemiyet üyeleri tarafından, yaşadıkları yerin ileri gelenlerinden bazılarının, üyesi oldukları cemiyete yaptıkları büyük hizmetlerinden dolayı onurlandırıldıkları yazılıdır. Yazıtlarda, bu şahısların hangi şehrin vatandaşları olduğuyla ilgili kesin bir bilgi yoktur. Taşlıkılıoğlu tanrıya verilmiş olan bu sıfatla daha önce hiç karşılaşılmadığını ve Dionysos'a verilen sıfatlarda da bir benzeri olmadığını belirtilmiştir.⁶⁶

Rhegion yazıtlarının içeriğine bakıldığında, yazıtlarda geçen ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς, ἱεροποις ve ἱερομνήμων'luk gibi bazı kavramlar bulunmaktadır; ἱεροποιος ve ἱερομνήμων'luk gibi dini görevler birçok Grek şehirlerinde dini emirleri yerine getirmekle yükümlü bir takım din adamlarının yapmış olduğu görevlerdir. Hieropoios'ların görevlerinden biri rahiplerle işbirliği yapmak, tapınağın idaresiyle meşgul olmaktır. Bir başka görevleriyse her yıl yeni seçilen dini memurluklarıdır. Bu memurlar Tanrının onuruna düzenlenen dini törenleri idare ederler, ayrıca kurban törenlerine eşlik ederlerdi.⁶⁷

Hieromnemon'luk görevi ise yarı siyasi yarı dini özellikte olup, Konfederasyon halinde birleşmiş olan Grek sitelerinin gönderdikleri görevlilerin yaptıkları toplantılara katılırlar ve bir yıl için seçilirlerdi.⁶⁸ Hieromnemon'luk görevi önceleri tapınağın idaresini yerine getirip, servetini korumakla sınırlıyken, sonradan özellikle

⁶⁵ Taşlıkılıoğlu, 1959: 545.

⁶⁶ Taşlıkılıoğlu, 1959: 546.

⁶⁷ Taşlıkılıoğlu, 1959: 549.

⁶⁸ Taşlıkılıoğlu, 1959: 550.

bazı şehirlerde; örneğin Byzantion ve Rhegion'da, Rhodos'ta bir nevi şehir memurluğu durumundaydı.

Romalılar döneminde tapınağın para işlerinin idaresi rahip ya da başrahipler değil, hieropoios'lar tarafından yürütülmüştür. Bazı yerlerde bu görev, tapınağın rahiplik görevini üstüne almak, tanrı ve tanrıçanın onuruna düzenlenen şenliklerin bütün masraflarını üstüne almak demektir.⁶⁹ Diğer Rhegion yazıtında [Kat. no. 2.36] Dionysos oğlu Dionysos'un yirmibirinci defa hieropoios'luk yaptığı ve bu görevlerin bir keresi hariç yirmisini, masraf kendisine ait olmak üzere yürüttüğü bilinmektedir. Taşlıkloğlu, Romalılardan önceki dönemlerdeki tapınak görevlileri ile Roma dönemindekileri karşılaştırmaktadır: Buna göre Romalılar eski sistemi tamamıyla değiştirmişlerdir; artık başrahip ya da rahibe rastlanmazken, artık tapınağın işleri hieropoios'lar tarafından idare edilmektedir ve her yıl yeni birisi göreve gelmektedir. Roma döneminde gerçekte dini görevler yıllık olup, ancak özel durumlarda iki yıl üst üste aynı göreve izin verilmektedir. Bu nedenle yazıtlarda genel olarak birinci, ikinci, üçüncü v.s. diye yazılmıştır. Bu sayılar Rhegion yazıtlarında geçmektedir.

Bu çalışmamızda fiş adı "*Dionysos Kallon*" olarak geçen iki Rhegion yazıtında da [Kat.no.2.11 ve 2.12] cümlesinde İmparator Domitianus'un beşinci kere hieromnemonluk görevini kendi bütçesinden, yani kendine ait tapınağın veznesinden ödemeyi üstüne aldığı belirtilmektedir.

2.12. DİONYSSOS KALLON

[Levha III, Resim 6]

Onurlandırma yazıtı, mermer, dikdörtgen, iki akroterli. Stelin üst kısmının ortasında 18 x 30 cm ölçülerinde ve 2 cm derinliğinde kazılmış bir dikdörtgen alan mevcuttur. Burada kabartma olarak iki adet çelenk tasvir edilmiştir. Üst kısımda üç, altta ise altı satır olmak üzere dokuz satırlık yazıtı bulunmaktadır. Yazılar açık ve

⁶⁹ Gös.yer.

okunaklıdır, ancak sondan ikinci satır aşınmış olduğu için transkripsiyonunda zorluklar yaşanmıştır.⁷⁰

Ölçüler: 86 x 59 x 12 cm; HY: 1 cm.

Bulunduğu yer: 1942 yılı Rhegion kazıları sırasında Akif Soğuksu'nun çiftliğinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4797.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1959, 551- 555 No 2; Robert 1946, 156; *SEG* 18, 283; *IK Byzantion* 32.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonları.

Ἄγαθῆ Τύχη
 Ἐπὶ ἱερομνάμονος Δομιτιανοῦ
 Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμὰ-
 (Çelenk kabartmaları)
 νικοῦ τὸ ἐ μηνὸ[ς] Βο[σ]πορίου
 οἱ μύσται Διονύσου ΚΑΛΛΩΝΟΣ
 ἔτείμησαν Σέμνον Λολλίας
 Κατύλλης ἱερατεύσαντα
 ἐπι ἔτη Β' καθε[ξ]ῆς λανπρῶς
 καὶ καλῶς.

“*Domitianus Caesar Augustus Germanicus, beşinci hieromnemon'luğunu yerine getirdiği yılın Bosporios ayında Dionysos Kallon Myster'lerine (ayinlerine) katılan cemiyet üyeleri arka arkaya iki yıl parlak ve doğru bir şekilde rahiplik ödevini yerine getirmiş olan Lollia Catulla'nın oğlu Semnos'u onurlandırdılar*”.⁷¹

⁷⁰ Taşlıklioğlu, 1959: 555.

⁷¹ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1959: 551-555.

[ι]ερομναμο[ύς]ης θεᾶς Δήμη[τρ]ος, ἱεροποιοῦ δε
 Αὐτῆς καὶ ἀρχιερέο[ς] τὸ ἀκ', ἐκ τῶν ἰδίων τὸ κ, Διону—
 σίου [τ]οῦ Διονυσίου
 οἱ μύσστ[αι] Διονύσου Κάλλωνος ἐτίμησαν
 Σωτήριχον Ἀρίστωνος καὶ Σέμμον Λολλίας
 Κατύλλης εὐθυνήσαντας λανπρῶς καὶ γυ—
 [μ]νασιαρχήσαντας καὶ ἀγωνοθετήσαντας
 ἐκ τῶν ἰδί[ων, εὐχαρισ]τίας χά[ριν]⁷²

Çalışmamıza konu olan *Dionysos Kallon*'a adanmış iki adak steli [**Kat. no. 2.11** ve **2.12**] Domitianus döneminde yani MS 81-96 yılları arasında yazılmıştır. Domitianus'un Rhegion'da hieromnemonluk görevini yaparken, Γερμανικός ünvanını alması, tarihlendirmede kesinlik sağlamaktadır. Domitianus, Γερμανικός ünvanını MS 83 yılı sonu veya MS 84 yılı başında aldığına göre, bu yazıtların da bu tarihten sonra yazılmış olduklarını göstermektedir.⁷³ Bu iki yazıtta da imparatorun hieromnemon'luk görevi yaptığı yazılıdır. **Kat.no. 2.11** yazıtında yer alan Diodorus ve **Kat.no. 2.12** yazıtında yer alan Lollia Catulla isimlerinin, diğer Rhegion yazıtlarında da [**Kat.no. 2.36, 2.39, 2.41, 2.42**] paralelleri bulunmakta ve özellikle bu iki şahsın onurlandırma amaçlı olarak, aynı babadan doğmuş çocuklar olarak gösterilmektedirler.⁷⁴

⁷² SEG 18. 283.

⁷³ Taşlıklioğlu, 1959: 557.

⁷⁴ Taşlıklioğlu, Rhegion'da bulunmuş olan altı stelin yazıtında adı geçen kişilerin bir soy cetvelini şematize ederek, akrabalık derecelerini ortaya koymaktadır; Bu tabloya göre bahsi geçen kişiler Quintus ailesinin çocuklarıdır. Tablonun açılımını ise Taşlıklioğlu şu şekilde yapmaktadır: 3.12 ve 3.13 Kat. No'lu yazıtlarda Quintus'un torunları Diodorus oğlu Rufus ile Lollia Catulla oğlu (?) Semnos, üyesi oldukları cemiyete yaptıkları üstün hizmetlerinden dolayı İmparator Domitianus'un 5. hieromnemonluğu döneminde onurlandırılmışlardır. Tez kataloğundaki 3.40, 3.42 ve 3.43 No'lu yazıtlarda onurlandırılan kişiler ise Diodorus ile kızkardeşi Lollia Catulla, Quintus'un çocukları olduğu için, isimlerini taşıyan yazıtların dikiliş tarihleri, 3.12 ve 3.13 Kat No'lu yazıtların dikilişinden ancak bir nesillik zaman farkıyla erkene gitmelidir. Bu da 20-25 yılı geçmemektedir. 3.37 Env. No'lu yazıt ise, Lollia Catulla'nın oğlu (?) Semnos'un adına dikilmiş olduğu için onunla aynı döneme ait olmalıdır (Taşlıklioğlu, 1959: 557-558).

2.13. DİOS BRONTAİOS KİNBELAIOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Haraççı Köyü-Maltepe Mevkii (Gaziosmanpaşa-İstanbul).

Korunduğu Yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Yayınlandığı Yer: Sayar 1994, 132.

Tarih: Bilinmiyor.

Bu adak steli, Haraççı köyünde ele geçen altı adak stelinden yazıtlı olarak ele geçen iki stelden bir tanesidir. (Yazıtlı diğer stel: **Kat. no. 2.46**) Yazıtın yayını henüz yapılmamış olup, sadece “*Dios Brontaios Kinbelaios*”a adanmış olduğunu bilmekteyiz. Diğer dört adak stelinde Zeus adı geçmemesine rağmen, stellerin üzerindeki kabartmalardan Zeus’a adanmış oldukları belirtilmiştir.⁷⁵ Sayar, Stellerin tümünün köyün kuzeyindeki Maltepe civarında bulunmuş olmasından dolayı, burada *Brontaios Kinbelaios* epithetleriyle tapım gören yerel bir *Zeus* kültü olabileceğini düşündürdüğünü belirtmiştir.⁷⁶

2.14. HEROS

[Levha IV, Resim 7]

Adak yazıtı, dikdörtgen, alınlıksızdır. Üç satırlık Grekçe yazıtın ilk satırı hasar görmüştür. Kabartmanın iki kenarı dor başlıklı iki sütunla çevrelenmiştir. Bu iki sütun üstte düz basit bir saçakla tamamlanmaktadır. Sağ köşede bir sunak, bunun üstünde ise konik biçimli bir ateş yanmaktadır. Sunağın arka tarafında, üzerinde bir yılanın dolanmış olduğu bir ağaç bulunmaktadır. Solda ise, atın üzerinde bir süvari, atlara doğru yaklaşmaktadır. Süvarinin baş kısmı o bölüm aşındığı için, belli olmamaktadır. Stelin üç satırlık yazıtı, tasvir bölümünün dışında ve hemen altındadır.

Ölçüler: 0,40 x 0,30- 0,32 x 0,07 cm; HY: 0,014 cm.

Bulunduğu yer: Arkadioupolis (Lüleburgaz), satın alma yoluyla Şakir Taner Koleksiyonuna geçmiştir.

⁷⁵ Sayar (1994): “Doğu Trakya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1992” *XI. AST* 1992, s. 132.

⁷⁶ Gös.yer.

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi; Env. No. 6.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 6- 8, No. 1, Resim 3.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl başları.

” Ερωσ ἀπελεύθερος
Μουκαπορεως Ἡρωι
εὐχὴν.

*Moukaporis'in azatlısı Eros (bunu) Heros'a ithaf etti”.*⁷⁷

At üzerindeki kişi Taşlıklioğlu'na göre bir “Kahraman” (Ἡρωσ) olarak belirtilmiştir. Bu bir Trak süvarisi olmayıp, aslında ölünün kahramanlaştırılmış olarak, bir atlı tarafından temsil edildiği halidir.⁷⁸ Bu şekilde bazı mezar stellerindeki kahramanlaştırılmış ölüyle, bir Trak süvarisi (Atlı tanrı) sembolik olarak bir tutulmaktadırlar.

2.15. HEROS

[Levha IV, Resim 8]

Adak yazıtı, mermer.

Ölçüler: 30 x 22 x 3 cm.; HY: 1,5 cm.

Bulunduğu yer: Perinthos

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi, Env. No: 162.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 99, No.1, Resim 73; Robert 1972, 286; Sayar 1984, 51- 52; Sayar 1998, 228, Nr. 45, Tafel XVI, Abb. 59.

Tarih: MS 3.yüzyıl.

Λούκις Μενελάου Ἡρωα
ἔθηκεν ἰς τὰ ἴδια ⁷⁹

⁷⁷ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1971: 6-8, No.1.

⁷⁸ Taşlıklioğlu, 1971: 7.

⁷⁹ Sayar, 1998: 228, Nr. 45.

Λου̇κις Μενελάου ἥρω άν-
έθηκεν ἰς τὰ ἴδια.⁸⁰

*“Menelaos’un oğlu Loukis ölüyü ebedi istirahatgahına emanet etti”.*⁸¹

Λου̇κις Μενελάου ἥρω
έθηκεν ἰς τὰ ἴδια.⁸²

2.16. HEROS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Maksutlu Köyü-Mandıra Mevkii (Çorlu)

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Sayar 2003, 52.

Tarih: Bilinmiyor.

Sayar, 2001 yılı yüzey araştırmalarında, Maksutlu köyü, Mandıra Mevkii civarında bulunmuş olan, atlı tanrıya adanmış yazıtlı bir adak stelinden söz etmiş, ancak yazıtı yayınlamamıştır. Stelin buluntu yeri olan Mandıra mevkiinde yapılan incelemede, geniş bir alana yayılan bir Roma İmparatorluk devri yerleşmesi saptanmıştır.⁸³

2.17. HEROS ARKHAGETOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Selymbria-Kadıköy

⁸⁰ Taşlıklioğlu, 1971:99.

⁸¹ Taşlıklioğlu, 1971: 99, No.1.

⁸² Robert, 1972: 286.

⁸³ M.H. Sayar “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2001” 20. AST ,Cilt:2, Ankara 2003, 51-58.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Seure 1912, 589, 43, fig. 28a; IK Byzantion S 9.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

1 [E]ὐφρόσυνος Ἡρωί
Ἀρχαγέτα {ἐχίην}⁸⁴

“*Euphrosunos Heros Arkhagetos 'a sundu.*”

2.18. HEROS ARKHAGETOS

[Levha V, Resim 9]

Adak yazıtı. Yazıt, kabartmanın üstünde ve altında, harfler büyük ve dağınık.

Ölçüler: 19. 5 x 15 x 5 cm.

Bulunduğu yer: Selymbria-Kadıköy.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Dumont Homolle 1892, 376, 62c (13) ; Seure 1912, 586, 39, fig. 25; Mordtman *Arch.-Epigr. Mitt.*, no. 25; P. Kerameus, ΕΦΣ, 1886, p. 71, *DH*, n. 62, p. 376); IK Byzantion S 8.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

1 Ἡρωί Αρχ[α]–
γέτα
kabartma
3 Διονύσις Ἐπικ–
τήτου ἐχί–
5 ν {ἐχίην}⁸⁵

“*Epiktetos oğlu Dionysos, Heros Arkhagetos 'a (bu adağı) sundu.*”

⁸⁴ IK Byzantion S 9.

⁸⁵ IK Byzantion S 8.

2.19. HEROS ARKHAGETOS

Adak yazıtı. Taşın sol üst köşesi kırık. Yazıt, atlı kabartmasının üstünde yer alıyor.

Ölçüler: 29 x 26 cm.

Bulunduğu yer: Selymbria-Kadıköy.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı Yer: Seure 1900, 160, no. 3; Seure 1912, 587, 40, fig. 26; IK Byzantion S 7

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

[Ἡρωί] Ἀρχαγέτα Δι-

[...] Δεξικράτου εὐχ<ήν>.⁸⁶

“Deksekratos’un oğlu Di[...] Heros Arkhagetos’a (bu adağı) sundu”.

[Θεῶ] Ἀρχαγέτα

[Δ]εξικράτου εὐχ<ήν>⁸⁷

“Deksekratos’un oğlu, Theos Arkhagetos’a (bu adağı) sundu”.

2.20. HEROS ARKHAGETOS

Adak yazıtı. Yazıtın altında atlı kabartması bulunmaktadır.

Ölçüler: 18 x 10 cm.

Bulunduğu yer: Selymbria – Kadıköy.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı Yer: Seure 1900, 160, no. 3; Seure 1912, 588, 42; IK Byzantion S 16 .

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

⁸⁶ IK Byzantion S 7.

⁸⁷ G. Seure (1912): “Antiques Thraces de la Propontide, Collection Stamoulis” *BCH* 40, 587.

[Ἡρωι Ἀρχα] γέτα [– –]

[.c.5–7. ὑπ]ἔρ ἑαυτ[οῦ]

[καὶ τῶν ἰδί]ων εὐχ[ῆν]

[ἀνέθηκ]α.⁸⁸

“*Heros Arkhagetos*’a kendi şahsı için ve kendi imkanlarıyla (bu adağı) sundu”.

[Θεῶ Ἀρχα]γέτα

[.c.5–7. ὑπ]ἔρ ἑαυτ[οῦ]

[καὶ τῶν ἰδί]ων εὐχ[ῆν]

[ἀνέθηκ]α⁸⁹

“..... *Theos Arkhagetos*’a kendi şahsı için ve kendi imkanlarıyla bu adağı sundu”.

2.21. HEROS ARKHAGETOS

[Levha V, Resim 10]

Adak yazıtı. Sağa doğru atlı kabartması. Yazıt, atlı kabartmasının üstündedir. Taşın çevresi kırık.

Ölçüler: 26 x 28. 5 x 2. 2 cm. HY. 2.2–1. 5 cm.

Bulunduğu yer: Selymbria-Kadıköy.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Seure 1912, 587, 41, fig. 27; IK Byzantion S 12.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

⁸⁸ IK Byzantion S 16.

⁸⁹ Seure, 1912: 588.

[M]ατρόδωρο[ς]

[Ἀπ]ολλοδώρ–

[ο]υ Ἡρωι Ἀρ–

χαγέτα

5 εὐχήν.⁹⁰

“Apollodoros oğlu Matrodoros Heros Arkhagetos 'a (bu adağı) sundu”.

2.22. HEROS ARKHAGETOS

[Levha VI, Resim 11]

Adak yazıtı. Mermer stel. Atlı kabartması. Yazıt, sağa doğru süvari kabartmasının altında ve üstünde.

Ölçüler: 30 x 20 x 3 cm. HY.: 1- 1.5 cm.

Bulunduğu yer: Selymbria.⁹¹

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Robert 1949, 47, Pl. VIII; IK Byzantion S 13.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

- 1 Ἡρωι Ἀρχαγέτα
kabartma
- 2 Φιλίσκος ὑπὲρ τοῦ
υἱοῦ Φιλίσκου
χαριστήριον.⁹²

⁹⁰ IK Byzantion S 12.

⁹¹ Stel, İstanbul'daki Fransız kültür ataşesi M.C. Bergeaud'da bulunmaktaydı (Seure 1900, 160).

⁹² IK Byzantion S 13.

“Philiskos, oğlu Philiskos için Heros Arkhagetos’a şükranlarını sunuyor”

2.23. HEROS EPEKOOS

[Levha VII, Resim 12]

Adak yazıtı, bir süvari kabartması işlenmiştir, at yürür durumda tasvir edilmiş; ancak kırıktır.

Ölçüler: 23 x 30 x 06 cm; HY: 0,02 cm

Bulunduğu yer: Bilinmiyor.

Korunduğu yer: Edirne Müzesi, Env. no. 1757.

Yayınlandığı yer: Taşlıkloğlu 1971, 44- 45, No.16, resim 37.

Tarih: MS 1. yüzyıl

Ἡρωὶ Ἐπηκόωι
Εὐτυχῆς εὐχαριστή-
ριον.

*“Eutykhes, duaları kabul eden Heros Epokoos’a (bunu) bir şükran borcu olarak (yaptırdı)”.*⁹³

2.24. HEROS STOMIANOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Karaburun.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Mendel 1914, 541; IK Byzantion 26.

Tarih: Hellenistik Dönem.

⁹³ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıkloğlu, 1971: 44-45.

[^νΗρωι] Στομι[α^νω̄].⁹⁴

“*Heros Stomianos'a*”.

2.25. HEROS STOMIANOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Karaburun.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Mendel 1914, 3, 541; IK Byzantion 27.

Tarih: Erken Roma İmparatorluk Dönemi.

[^νΗρ]ωι Στομια–
[^ν]ω̄.⁹⁵

“*Heros Stomianos'a*”.

2.26. HEROS STOMIANOS

[Levha VIII, Resim 14]

Adak yazıtı. Sağa doğru atlı kabartması. Yazıt, atlı kabartmasının üstünde ve altında bulunmaktadır.

Ölçüler: 25 x 21 cm.

Bulunduğu yer: Sirkeci, HocaPaşa-İstanbul.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 7480.

Yayınlandığı yer: Fıratlı VIII *TTK*, I, 445, fig. 21; *The Anatolian Civilisations II* (1983) 126, B.350; IK Byzantion 29.

Tarih: Erken Roma İmparatorluk Dönemi.

⁹⁴ IK Byzantion 26.

⁹⁵ IK Byzantion 26.

Kabartmanın üstü	1	Ἡρώ [Σ]τομιανῶ
Kabartmanın altı	2	.. υσους Θεοφίλλου ὑπὲρ φιλομέν- ου. ⁹⁶

“Theophilos oğluusos dostları için Heros Stomianos’a (bu adağı sundu.)...”

2.27. HEROS STOMÍANOS

Adak Yazıtı.

Ölçüler: 21,5 x 18 x 4,5 cm.

Bulunduğu yer: Karaburun.

Korunduğu yer: Arkeoloji Müzesi, Env. No. 163.

Yayınlandığı yer: Kazarow, 1927, 327, no. 13; Robert, 1959, 194 ff.; Gočeva-Oppermann, 1979, 112, no. 172; Mihailov 1997, 474; IK Byzantion 28.

Tarih: MS 3. yüzyıl başı.⁹⁷

Ἡρώι Στομιανῶ
Μῆνις· ὑπὲρ· τοῦ· υἱοῦ
Ἀριστοβούλου εὐχ[ήν].⁹⁸

“Aristobulos, oğlu Menos için Heros Stomianos’a (bu adağı sundu)”

2.28. HEROS STOMÍANOS

[Levha VII, Resim 13]

Adak yazıtı. Sağa doğru atlı kabartması. Yazıt atlı kabartmasının üstünde ve altında yer almaktadır.

Ölçüler: 23 x 19 x 2.5 cm.

⁹⁶ IK Byzantion 29.

⁹⁷ Bu yazıt Kadıköy’de bulunan örneklerle karşılaştırılarak tarihlendirilmiştir (Gočeva-Oppermann, 1979, 113).

⁹⁸ IK Byzantion 28.

Bulunduğu yer: Karaburun (Karadeniz, Philiass ?) 1913’de Ahmed Rasim Bey’den satın alma.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 2737.

Yayınlandığı yer: Mendel 1914, 1333; The Anatolian Civilisations II (1983) 126, B.351; IK Byzantion 25.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

- 1 Ἡρώι
 Στομμανῶ {Στομιανῶ}
 kabartma
- 3 Διονύσις Νείκωνος εὐχήν.⁹⁹

“Neikon oğlu Dionysos Heros Stomianos’a (bunu) sundu”.

Bu stelle aynı zamanda, aynı kişi tarafından müzeye getirilmiş, başka bir taşa ait (?) beş parça daha olduğu ve bu parçalara da 2737 envanter numarası verildiği bilinmektedir. Parçalardan bir tanesinde ΣΤΟΜ yazıtı, bir diğerinde at başı ve ΩΙCΤΟΜΙΑ ΝΩ yazıtı yer almaktadır (Mendel 1914, 541).

2.29. HEROS STOMIANOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: 1913- Karaburun.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Sayar 2002, 99-102.

Tarih: Bilinmiyor.

⁹⁹ IK Byzantion 25.

Sayar, 2000 yılı yüzey araştırmalarında, Karaburun'da yapılan incelemelerde, burasının Antik Philea yerleşmesi ile lokalize edilmesi gerektiğini bazı arařtırmacıların¹⁰⁰ önerdiğini, Philea'nın bir Şehir değil, Terkos Gölü kenarındaki bir pazar yeri olduğunu, ayrıca Karaburun'da bugün olduğu gibi antik dönemde de bir fener olduğunun yapılan araştırmalarla da destek bulunduğunu, 1913 yılında bulunan 5 adak yazıtı sayesinde Heros Stomianos isminde yerel bir kúltün varlığının ortaya çıktığını bildirmektedir. Sayar, bu kúltün kutsal alanının Karaburun'daki yeri ve Philea yerleşmesinin izlerinin henüz yeni arkeolojik ve epigrafik buluntularla saptanamadığından, burasının olasılıkla günümüzde Karaburun Feneri'nin bulunduğu Karadeniz'e hakim tepenin civarında ve bugünkü yerleşmenin altında kalmış olabileceğinden söz etmiştir.

2. 30. HOMONOİA

[Levha VIII, Resim 15]

Adak yazıtı, mermer sunak.

Ölçüler: 94 x 49 x 40 cm.; HY: 2,5- 3,5 cm.

Bulunduğu yer: Perinthos'un Mola burnu diye adlandırılan yerinde askerlerin yaptıkları bir toprak tesviyesi sırasında ele geçmiştir.¹⁰¹

Korunduğu yer: Marmara Ereğlisi (Perinthos) Belediye parkı

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 122, No.8, Resim 81; Robert 1974a, 62 ff.(ders, *OpMinSel VI*, 284 ff.); Sayar 1984, 51-52; *SEG XXVI*, 1976-1977 Nr. 826; Corsten 1987, 88; Sayar 1998, 235, Nr. 55, Tafel XVIII, Abb. 67.

Tarih: MS 2.-3.yüzyıl.

Άγαθῆι τύχηι
τὸ συνέδρι[ον]
τῷ=ν φιλαπαμ [εἰῷ==ν]
τὸν βωμὸν

¹⁰⁰ Vlahov 1982, 360-64; Lajtar 2000, 58-60 Nr. 25-29.

¹⁰¹ Taşlıklioğlu, 1971: 122.

τῆ ἰ Ὁμονοία [ι]
εὐτυχω==ς

“İyi Talihle

Apameia’yı sevenler cemiyeti, (bu) sunağı dostluk tanrıçası *HOMONOÍA*’ya ithaf etti” ; Hayırlı ve uğurlu olsun”.¹⁰²

Ἀγαθῆ [τύχηι]
2 τὸ συνέδρ [ιον]
τῷ=ν Φιλαπαμέω[ν]
τὸν βωμὸν
τῆ Ὁμονοία
6 εὐτυχω=j¹⁰³

Yazıtta geçen Philapameer Birliğı’nin, tahıl ekilen Perithos ile Propontis’in diğey yanındaki zeytinyağı üreten Apameia kenti arasında karşılıklı ekonomik çıkarlara dayanan dostlukları çerçevesinde kurulduğı bilinmektedir.¹⁰⁴ Bu yazıttan yola çıkılarak MS 3. yüzyılda Perinthos ile Apameia arasında dostluk ilişkilerinin olduğı söylenebilir. Perinthoslular’ın kentte böyle bir “Apameia’yı Sevenler Cemiyeti” kurmuş olmalarının ve iki kentin dostluğu için Tanrıça Homonoia’ya adakta bulunmalarının nedeni, kentler arasındaki ticari ilişkilerin bir sonucu olmalıdır.¹⁰⁵ Bununla birlikte kentlerin arasında bir Homonoia anlaşması yaptıkları kesinlik kazanmamıştır.¹⁰⁶

Taşlıkılığlı’na göre,

¹⁰² Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıkılığlı, 1971: 122.

¹⁰³ Sayar, 1998: 235.

¹⁰⁴ Sayar, 1998: 235.

¹⁰⁵ F. Öztürk, *Roma Çağı Küçük Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s.100.

¹⁰⁶ Gös.yer.

τὸ συνέδριον τῶν φιλαπαμειῶν τὸν βωμὸν τῆ Ὁμονοία, εὐτυχῶς
 ibaresi, “Homonoia kültü” Apameia’da olduğu gibi Perinthos’ta da geliştirilmek
 istenmiş, bu nedenle de Apameia ile karşılıklı dostluk bağları kurulmuş, bunu da
 Tanrıça adına dikilen heykel kanıtlamış olmaktadır.¹⁰⁷

2. 31. İSİS-APHRODİTE

Adak yazıtı; tasvir ve yazı eksiktir.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Perinthos, tam yeri bilinmiyor.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Kalinka 1926, 193, Nr. 152; Fraser 1960, 37 Anm.6; Vidman
 1969, 57 Nr.128; Taceva-Hitova 1983, 27 Nr. 47; Sayar 1998, 225, Nr. 42.

Tarih: MÖ 281-202.

Ἀρτεμίδωρος

Ἡραϊσκού

ἱερητεύων

Ἰσιδι

5 Ἀφροδίτη.¹⁰⁸

“Heraskos oğlu Artemidoros, İsis Aphroditesi rahibeleri...”

¹⁰⁷ Taşlıklioğlu, 1971: 123.

¹⁰⁸ Sayar, 1998: 225.

2.32. KORE VE PLUTO

Adak yazıtı. Alınlıklı, beyaz mermer.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Tekirdağ Malkara'da Bolayır civarındaki Bakla Burnu'ndan koleksiyoncu Hüseyin Karalamacı tarafından Malkara'ya getirilmiş eserler arasındadır.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Sayar 1999, 426-427.

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Sayar 1997 yılında yaptığı yüzey araştırmasında incelediği stel parçasının üstündeki kabartmalarda, solda ayakta sakallı bir adam ve önünde oturan bir kadın, onunda önünde sağ elini kaldıran sakallı bir adam figürü görüldüğünü ve. alınlığın altındaki yazıttan, buradaki figürlerden oturan kadının Kore (Persephone), ve sakallı erkek figürünün de yeraltı tanrısı Pluto'yu (Hades) tasvir ettiğini belirtmektedir. Sayar, yazıtın ilk satırından bu adak stelinin, halk meclisi tarafından, şehrin kurtarıcısı ve kollayıcısı olan Kore ve Pluto'ya adanmış olduğundan söz etmiş,¹⁰⁹ ancak yazıtı yayınlamamıştır. Sayar ayrıca, buluntu yeri olan Bakla Burnu'nun Kardias Antik kenti olabileceğinden de bahsetmektedir.¹¹⁰

2.33. KYBELE

Adak yazıtı, mermer.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yeri: Terkos (İstanbul) gölü civarında bir ören yeri.

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi.

Yayınlandığı yer: Sayar, 2007: s. 198.

Tarih: Bilinmiyor.

¹⁰⁹ M.H.Sayar "Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997" *XVI.AST*, Cilt. 1, Ankara 1999, s. 426-427

¹¹⁰ Gös.yer.

Sayar, 2005 yılı yüzey araştırmalarında, Terkos Gölü civarındaki bir ören yerinden Tekirdağ'a getirilmiş olan Ana Tanrıça Kybele'ye adanmış mermer bir steli incelediklerinden söz etmiş, ancak yazıtı yayınlamamıştır.¹¹¹

2.34. METER THEA MAMUZENOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Küçük Çekmece-İstanbul.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Dethier-Mordtmann 1864, 54, XIX, fig. 28; IK Byzantion 17.

Tarih: Bilinmiyor.

Ἦκκα Ἀπολλωνίου
Μητρὶ Θεῶν Μα-
μουζηνηῆ κατὰ εὐ-
χὴν εὐχαριστήρια.

“Apollonios'un eşi (karısı) Meter Mamuzenos'a şükranlarını sundu”.

2.35. SERAPİS VE İSİS

Adak yazıtı.

Ölçüler: 31 x 17 cm.

Bulunduğu yer: Barbaros köyü, Tekirdağ.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

¹¹¹ M.H.Sayar “Doğu Trakya'da Yüzey Araştırmaları 2005”,24 .AST, 2, Ankara 2007,s.198.

Yayınlandığı yer: Seure 1900, 164, no. 1; Kalinka 1926, 155, 93; *JÖAI* 23 (1926) Bbl., 155, 93

Tarih: MÖ 2.-1. yüzyıl.

Μενεκλῆς Πύρρου
τὸ ἀνάλημμα
Σαραπίδι
καὶ Ἴσιδι.

"Purros'un oğlu Menekles kazancını Serapis ve İsis'e. (bağışladı)".

2.36. THEA DEMETER VE DĪONYOSOS KALLON [Levha IX, Resim 16]

Onurlandırma yazıtı. Mermer, dikdörtgen, üçgen alınlıklı, Stelin üste yakın kısmında 22 x 48 cm ölçülerindeki dikdörtgen panel içerisinde yan yana iki çelenk tasvir edilmiştir.¹¹² Bu alanın dışındaki alt kısımda bir sehpa ve oinokhoe, yanında bir hurma dalı ve en kenarlarda ise ikişer zeytin dalından örülmüş iki ayrı çelenk yer almaktadır.

Ölçüler: 101 x 70 x 8 cm; HY: 1. 5- 1. 8 cm.

Bulunduğu yer: 1942 yılı Rhegion kazıları sırasında Akif Soğuksu'nun çiftliğinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4800.

Yayınlandığı yer: Robert 1946, 156; Taşlıklioğlu 1959, 551- 555, no. 5; *SEG* 18, 283; *IK Byzantion* 32.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonları.

[I] εροναμονο[ύσ]ησθεας Δήμη [τρ]ος, ἱεροποιοῦ δε_
αὐτῆς καὶ ἀρχιερο[s] τὸ ἀκ', ἐκ τῶν ιδίων τὸ κ', Διονυ-

¹¹² Rhegion kazıları sırasında bulunan diğer bir onurlandırma yazıtında da [Kat.no. 2.42] aynı şekilde iki çelenk yer almaktadır

σιου [τ]οῦ Διονυσίου·

(Çelenk kabartmaları)

οἱ μύσστ[αι] Διονύσου ΚΑΛΛΩΝΟΣ ἐτίμησαν

Σωτήριχον Ἀρίστωνος καὶ Σέμνον Λολλίας

Κατύλλης εὐθυνήσαντας λανπρῶς καὶ γυ-

[μ]νασιαρχήσαντας καὶ ἀγνοθετήσαντας

ἔκκ τῶν ἰδί[ων, εὐχαρισ]τίας χά[ριν].

“Tanrıca Demeter’in hieromnemon’luk ettiği ve aynı zamanda) Dionysios’un oğlu Dionysios’un da tanrıçanın hizmetinde hieropoios’luk ve 21. defa olarak başrahiplik ödevini gördüğü yılda (ki bu 21 defanın 20 sini, masraf kendisine ait olmak üzere görmüştür), Dionysos Kallon myster’lerine katılan cemiyet üyeleri mümeyyizlik, agonothet’lik ve gymnasiarkh’lik görevlerini, parlak bir şekilde yerine getirmiş olan Ariston’un oğlu Soterikhos’la Lollia Catulla’nın oğlu (?) Semnos’u, masraflarını bizzat kendileri ödemek şartıyla minnettarlıkları dolayısıyla onurlandırmışlardır”.¹¹³

Taşlıklioğlu stelin altıncı satırında geçen εὐθυνήσαντας kelimesinin εὐθυνέω fiilinin Aoristum partisipi olduğunu, bu fiilin diğer Rhegion yazıtlarında geçmediğini, dolayısıyla beşinci ve altıncı satırlarda geçen Soterikhos ile Semnos’un agonethet’lik ve strategos’luk görevlerinden başka mümeyyizlik (εὐθυνήσαντες) görevini de yapmış olduklarının anlaşıldığını belirtmiştir.¹¹⁴

¹¹³ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1959: 551- 555, no. 5.

¹¹⁴ Taşlıklioğlu, 1959: 561.

2.37. THEA GANEA

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Ganos, Gaziköy-Şarköy-Tekirdağ. M. Zaphiridias tarafından 1876 yılında Ganos’da okulda bulunmuştur.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: *BCH* 2 (1878) 280; Dumont- Homolle 420, 88a.

Tarih: Bilinmiyor.

ἀγαθῆ τυχη.

Ἀπολλώνιο[ς]

Σεύθου θεᾶ

Γανῆα εὐχήν.¹¹⁵

“*Uğurlu olsun, Seuthos oğlu Apollonios, Tanrıça Ganos’a (bu adağı) sundu*”.

2.38. THEA HERA

Adak yazıtı

Ölçüler: 22 x 15 x 3. 5 cm; HY: 1- 1,4 cm

Bulunduğu yer: Aytepe, Yeniçiftlik köyü. Marmara Ereğlisi-Tekirdağ.

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi, Env. No: 1809.

Yayınlandığı Yer: Sayar 1990, s. 211-216; Sayar 1998, s. 408, no.289, Tafel XLVII, Abb.197.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl

¹¹⁵ Dumont- Homolle 420, 88a.

Κλ(αυδία) Φιλίππις Θεᾶ Ἡρ-
α δω=ρον.¹¹⁶

“*Claudia Philippis bu steli Tanrıça Hera ’ya hediye olarak (sundu)*”.

2.39. THEA HERA VE DÍONYOSOS KALLON [Levha IX, Resim 17]

Onurlandırma yazıtı, mermer, kaideden yukarı doğru hafif pramidal. Üç akroterli.

Ölçüler: 90 x 63- 66 x 9 cm; HY: 9 mm

Bulunduğu yer: 1942 yılı Rhegion kazıları sırasında Akif Soğuksu’nun çiftliğinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4799

Yayınlandığı yer: Robert 1946, 156; Taşlıklioğlu 1959, 551- 555, No 4; *SEG* 18. 282; *IK Byzantion* 33.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonları.

ἔπι ἱερομνάμονος θεᾶς Ἡρας, ἱεροποιοῦ δὲ
αὐτῆς τὸ δεύτερον ἐκ τῶν ἰδί-
ων Λολλίας Κοίντου θυγατρὸς
Κατύλλης, μηνὸς Βοσπορίου
Çelenk kabartmaları
[οἱ μύσται] Διονύσου ΚΑΛΛΩΝΟΣ
ἔτείμ[ησαν τ]ῆν γυμνασίαρχον
Κρισπεῖναν Αἰσχύλου γυμνασιάρχῆσαν
πολυτελῶς καὶ καλῶς.

¹¹⁶ Sayar, 1998: 408.

“Tanrıça Hera’nın Hieromnemon’luk ettiği ve Quintus’un kızı Lollia Catulla’nın kendi parası ile ikinci defa olarak aynı tanrıçanın hizmetinde hieropoios’luk ödevini gördüğü yılın Bosporios ayında, Dionysos Kallon myster’lerine katılan cemiyet üyeleri, kendi gymnasiarkh’ları olan Aiskhylos’un kızı Krispina’yı gymnasiarkh’lık görevini doğru ve cömert bir şekilde yerine getirmiş olduğu için onurlandırdılar”.¹¹⁷

Basık olan alınlığının ortasında bir daire vardır. Stelin tasvir bölümü oyularak derinleştirilmiştir; burada, ortada üzerinde meyveleri olan zeytin dalından bir çelenk ve iki yanında da hurma dalları işlenmiştir. Çelengin altında bir sehpa ve bu kompozisyonun hemen solunda da bir oinokhoe görülür. Stelin sekiz satırlık yazıtın ilk dört satırı tasvir bölümünün üstünde diğer dört yazıtı da bu tasvirin alt kısmında yer almaktadır.

2.40. THEA HYGEIA

[Levha X, Resim 18]

Adak yazıtı, mermer, kurban sahnesi. Sunağa çok yakın duran başları kırılmış iki mantolu kadın (?). yazıt kurbansahnesinin altında

Ölçüler: 44 x 42 x 11 cm; HY: 1,3- 2 cm.

Bulunduğu yer: Eski Ereğli, Gümüşyaka. Silivri-İstanbul.

Korunduğu yer: Bilinmiyor; Önceden Silivri’de yaşamış olan Stamulis’in koleksiyonunun bir parçasıdır.

Yayınlandığı yer: Seure 1912, 559, 14, fig. 11; Robert 1934, 1- 10; Sayar 1998, 419, Nr. 304.

Tarih: MS 1. yüzyıl

σφζ] ούσης θεα=ς Ὑγείας οἱ κατο [ι-
 2 κου=ντες στεφα ?] νοῦντι Στρατόνεικ [ον
] Λ ΑΚΩΝΤΟΣ ΠΑΡ [
 4]ΥΒΑΘΩΝΗΑΣΙ[

¹¹⁷ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1959: 551-555, No. 4.

] ΝΩΦΡΟΥΡΙΩ[
6] ΤΑΝΦΙΑΑ [
] ΙΟΥΑΠΙΟΑ [¹¹⁸

2.41. THEA N(E)IKE VE DIONYSOS KALLON [Levha X, Resim 19]

Onurlandırma yazıtı, mermer, dikdörtgen, alınlıklı, üç akroterlidir. Alınlığın ortasında kabartma mızraklı bir büst yer almakta, iki yanında sarmaşık dalları. Alınlığın dışında kalan kısmında; stelin gövdesinde iki yatay oyuntu görülmekte olup, bunlardan üstte olanı 48 x 25 cm. ölçüsünde, 2 cm. derinliğindedir. Burada kabartma olarak sağda iki tarafında birer hurma dalı bulunan stilize edilmiş bir çelenk, solda ise iki zeytin dalının bükülmesiyle oluşturulmuş ince bir çelenk mevcuttur. İkinci olan alt bölümdeki oyuntuda ise, üstteki motifler yerleri değiştirilmiş olarak yer alır. Yine yukarıdaki dikdörtgenin sol dış kısmında görülen içki kadehi, alttaki dikdörtgenin sağ dış kısmında görülmektedir. Stelin yedi satırlık yazıtı, ikisi alınlıkla üst tasvirin arasında, diğer beş satırı ise üst ve alt tasvir arasında yer almaktadır.

Ölçüler: 116 x 75 x 12 cm; HY: 1,5 cm.

Bulunduğu yer: 1942 yılı Rhegion kazıları sırasında Akif Soğuksu'nun çiftliğinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4795.

Yayınlandığı yer: Robert 1946, 156; Taşlıklioğlu 1959, 551-555, No 3; *SEG* 18.281; *IK Byzantion* 35.

Tarih: MS 1.yüzyıl sonları.

ἱεροναμονούσης θεᾶς Νείκης τὸ δ΄, ἱεροποιοῦ δὲ αὐ-
τῆς Πο. Μεμμίου Πλαυτιανοῦ Ματροδώρου

(Çelenk kabartmaları)

οἱ μύσται Διονύσου ΚΑΛΛΩΝΟΣ ἑτείμησαν τὸν ἀγωνο-
θέτην ἑαυτῶν καὶ γυμνασίαρχον Διόδωρον Κοῖντο[υ]

¹¹⁸ Sayar, 1998: 419, Nr. 304.

καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Σταλλίαν Πρεῖμαν ἀγωνοθε-
τήσασαν καὶ γυμνασιαρχήσασαν πολυτελῶς καὶ καλῶ[ς]
τειμῆς χάριν.

*“Tanrıça Nike’nin dördüncü defa olarak hieromnemon’luk yaptığı ve Publius Memmius Plautianus Matrodoros’un da (aynı) tanrıçanın hieropoios’luk vazifesini yerine getirdiği yılda Dionysos Kallon myster’lerine katılan cemiyet üyeleri, kendi agonothet ve gymnasiarkh’i olan Quintus’un oğlu Diodorus’u ve keza agonothet’liğini ve gymnasiarkh’liğini doğru ve cömert bir şekilde yerine getirmiş olan karısı Stallia Prima’yı takdir ederek onurlandırdılar”.*¹¹⁹

2.42. THEA NEMESIS VE DIONYSOS KALLON [Levha XI, Resim 20]

Onurlandırma yazıtı, mermer, hafif pramidal, üçgen alınlıklı ve iki akroterlidir. Stelin tasvir bölümü olan dikdörtgen oyuntu, 25 x 48 cm. ölçüsündedir. Burada iki çelenk tasvir edilmiştir. Mezar stelinin üzerindeki sekiz satırlık yazıtın son satırı yarıdan fazla silinmiştir. Yazıtın devam edip etmediği belli değildir.¹²⁰

Ölçüler: 57 x 52 x 8 cm; HY: 20 mm.

Bulunduğu yer: 1942 yılı Rhegion kazıları sırasında Akif Soğuksu’nun bulunmuştur çiftliğinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4798

Yayınlandığı yer: Robert 1946, 156; Taşlıklioğlu 1959, 551- 555 No 6; *SEG* 18, 284; *IK Byzantion* 34

Tarih: MS 1. yüzyıl sonları.

ἐπὶ ἱερομνάμονος Θεᾶς

Νεμέσεως, ἱεροποιοῦν-

¹¹⁹ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1959: 551-555.

¹²⁰ Taşlıklioğlu, 1959: 562.

τος Τι. Κλ. Διονυσίου
 (Çelenk kabartmaları)
 τοὺς εὐεργέτας ἑαυτῶν
 καὶ ἀρχιερεῖς Γάϊον Ἰούλι-
 ον Ἰταλικὸν καὶ Λολλίαν
 Κάτυλλαν οἱ μύσται Διο-
 [νύσου ΚΑ] ΛΛΩΝΟΣ ἑτείμη-
 [σαν].

*“Tanrı Nemesis’in hieromnemon’luk ettiği ve onun hizmetinde de Ti. Kl. Dionysos’un hieropoios’luk görevini yaptığı yıl Dionysos Kallon myster’lerine (ayinlerine) katılan cemiyet üyeleri, kendi euerget’lerini ve başrahiplerini, yani Gaius Iulius Italicus ile (başrahibe) Lollia Catulla’yı şereflendirdiler”.*¹²¹

2.43. THEOS ARKHAGETOS

Adak yazıtı. Üçgen alınlıklı stel. Atlı kabartması.

Ölçüler: 15,6 x 12 cm. HY.: 0,7 cm.

Bulunduğu yer: Silivri.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Mordtmann 1884, 208; Kerameus 1886, 71; Dumont-Homolle 1892, 376, 62c (12); Seure 1912, 585, 38; IK Byzantion S11

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

Kabartma üstü 1

Λόλλιος

Τίτος Θεῶ

¹²¹ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1959: 551-555, No: 6

Ἀρχαγέτα
Kabartma altı 4 εὐχὴν ἀπέδωκε.¹²²

“*Lollios Titos Theos Arkhagetos 'a (bu adağı) sundu*”.

2.44. THEOS ARKHAGETOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Ainos.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Seure 1900, 160, (1); Dumont- Homolle 437,102.

Tarih: Bilinmiyor.

Θεῶ Ἀρχ[αγέτα] (?).¹²³

“*Theos Arkhagetos 'a*”.

2.45. THEOS ASKLEPIOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Hadrianopolis.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: *AEMÖ* 8 (1884) 199,1; Dumont-Homolle 357, 62 (1).

Tarih: Bilinmiyor.

¹²² IK Byzantion S11

¹²³ Dumont- Homolle 437,102.

[– –] !!AM [–] ἀνέθηκα [θεῶι] Ἀσκληπιῶι].

“*Theos Asklepios 'a (bu adağı) sundu*”.

2.46. THEOS (?) BRONTAİOS KİNBELAIOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğı yer: Haraççı Köyü-Maltepe mevkiinde (İstanbul- Gaziosmanpaşa).

Korunduğı yer: İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Yayınlandığı yer: Sayar 1994, 131.

Tarih: Bilinmiyor.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne Trakya'dan getirilmiş olan 6 adet adak stelinden yazıtlı stellerden bir tanesidir. Yazıt yayınlanmamış ancak, Sayar yazıtın çevirisini “*Tanrı Brontaios Kinbelaios 'a bu adağı yapanların, kendi keselerinden hediye ettikleri*” şeklinde vermiştir.¹²⁴ Diğer yazıt [Kat.no: 2.13] “*Dios Brontaios Kinbelaios*” ifadesine sahiptir.

2.47. THEOS HEROS

Adak yazıtı. Atlı kabartmalı stel. Yazıt kabartmanın altında.

Ölçüler: 32 x 23 x 6 cm. HY.: 0.6 – 1.2 cm.

Bulunduğı yer: Selymbria – Kadıköy.

Korunduğı yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Seure 1912, 592, 48, fig. 30; IK Byzantion S 17.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

Ποσιδώνις Γλύκω–

¹²⁴ M.H.Sayar, “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993” XI. AST, Ankara 1994, 131.

νος· γεωργὸς θε-
 ῶ Ἡρωὶ περὶ αἰαυτοῦ
 καὶ τῶν κτηνέων
 εὐχὴν.

“*Posidonos Glukonos isminde bir çiftçi, Theos Heros’a bütün sürülerini adadı*”.

2.48. THEOS HEROS ARKHAGETOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bulunduğu yer.

Bulunduğu yer: Silivri.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: *MDAI (A)* 33 (1908) 154, 13; IK Byzantion S10

Tarih: MS *ca.* 2. yüzyıl

Kabartma altı	1	Θεῶ ἩΡΩΪ Ἀρχαγέ- τα
Kabartma üstü	3	εὐχαριστήριον ἀνέθηκεν
	5	Εὐτυχίς. ¹²⁵

“*Eutukhis Theos Heros Arkhagetos’a şükranlarını sundu.*”

¹²⁵IK Byzantion S10.

2.49. THEOS HYPΣİSTOS:

Adak yazıtı, beyaz mermerden yapılmıř¹²⁶ küçük heykel kaidesi.

Ölçüler: 14 x 10 x 8 cm.

Bulunduğu yer: Perinthos.

Korunduğu yer: Bilinmiyor; bir zamanlar Silivri'deki Stamulis koleksiyonu.

Yayınlandığı yer: Seure 1900, 161, Nr. 1, Sayar 1998, 229, Nr. 47.

Tarih: MÖ 3.-2.yüzyıl.

Θεω=? 'Υ-
2 ψίστω
Σαβεî
4 να δώρον¹²⁷

“Sabina (bunu) en büyük Tanrıya armağan etti”.

2.50. THEOS HYPΣİSTOS**[Levha XI, Resim 21]**

Adak yazıtı.

Kireçtaşından kare bir sunak, oyuk alanın merkezinde Zeus yer almakta; sunağın sol tarafında bulunan kabartma, çimento döküldüğu için kapanmış, ayrıca yazıtın sol kısmı da tahribata uğramıştır. Üzerindeki kabartmanın daha sonra beton ile kapatılması nedeniyle çok tahrip olmasına rağmen, burada sağ tarafta ayakta duran giyimli bir erkek figürü seçilebilmektedir. Bu büyük bir olasılıkla adakta bulunulan tanrının kabartmasıydı. Yazıtın ilk satırı kabartma üstündedir. Yazıtın sonraki dört satırının baş tarafları kırılmıştır.¹²⁸

Ölçüler: 128 x 36 x 39 cm. HY: 5 cm.

Bulunduğu yer: Bilinmiyor.

¹²⁶ Sayar, 1998: 229.

¹²⁷ Sayar, 1998: 229.

¹²⁸ M.H.Sayar (1997): “Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1995” *XIV. AST*, Cilt: 1, 109.

Korunduğu yer: Perinthos'un doğusunda Değirmenköy'ün (Selymbria-İstanbul) eski yerleşmesindeki metruk Rum kilise binasının köşesine yerleştirilmiş durumda bulunmuştur.

Yayınlandığı yer: Sayar 1991; Sayar 1997, 109; Sayar 1998, Tafel L, Abb. 208, 418, Nr. 302.

Tarih: Bilinmiyor.

— — — Ε Ι Ω Ν

Kabartmanın altında:

2 [— —] ω ν ι ς
 [θ]εωϖ ΄ Υψί—
 [στϰ] εὐχαρ—
 [ιστ]ήρια. ¹²⁹

“.....en yüce olan Tanrı *Hypsistos* 'a teşekkür etti”.

Yazıttan bu eserin, Roma İmparatorluk Döneminde *Hypsistos* isimli tanrıya adanmış olduğu anlaşılır. Kabartmasında ayakta tasvir edilmiş olan tanrının, Trakya'daki diğer adak buluntularında görülen Zeus kabartmalarına çok benzemesi, burada tanrının görünümünün Zeus ile özdeşleştirildiğini, ancak yazıtta adından *Theos Hypsistos* olarak sözedildiği belirtilmiştir.¹³⁰

2.51. THEOS PROGONOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Bizye-Kırklareli.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Perrot 1875, 213; Dumont-Homolle 376, 62d.

¹²⁹ Transkripsiyon: Sayar, 1998: 418, Nr.302.

¹³⁰ Sayar, 1997: 109.

Tarih: Bilinmiyor.

Ἀπόλλωνι

Ἀλσηνῶ

Θεῶ πρόγονι(?)¹³¹

“*Apollon Alsenos, Theos Progonos'a (bu adağı) sundu*”.

2.52. THEOS ZEUS HYPΣISTOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğı yer: İstanbul.

Korunduğı yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: IK Byzantion 24; Demangel-Mambourg (1939): 153,1

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

[Θεῶ {Δι}Ψίστῳ

[Μακ]εδώνι[ς]

[κα]ί Ἀρωμάτιν

[μετ]ὰ τῶν τέ-

5 [κνω]ν καὶ τῶν

[ίδίων π]άντων¹³²

“*Makedonyalı Aromatis çocukları ile beraber kendi imkanlarıyla (bu adağı) Theos Zeus Hypsistos'a (sundu)*”.

¹³¹ Dumont-Homolle 376, 62d

¹³² IK Byzantion 24.

2.53. TYKHE

Onurlandırma yazıtı, heykel kaidesi.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Perinthos'a 15. yüzyılda gelen Anconalı tüccar Cyriacus tarafından havarilerden Johannes için yaptırılmış olan kilisede görülerek kopye edildiği bilinen ancak o zamandan beri kayıp olduğu bilinen eser, 1988 yılında Perinthos akropolünde bir tatil sitesi inşaatının temel kazısında ortaya çıkarılmıştır.¹³³

Korunduğu yer: Tekirdağ Arkeoloji Müzesi (?).

Yayınlandığı yer: Sayar 1993 158; Sayar 1998, 211, no. 27.

Tarih: MS 2.yüzyıl.

Ἐπιγραφὴ Τύχῃ[ης]
 2 ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος
 ἑτείμησεν Πό(πλιον) Αἴλιον
 4 Ἄρποκρατίωνα τὸν καὶ
 Πρόκλον τὸν τὸ Τυχᾶιον
 6 κατασκευάσαντα. Ἐλεξαν-
 δρεῖς οἱ πραγματευόμενοι
 8 ἔν Περίνθῳ τὸν ἀνδριάντα
 ἀνέστησαν τειμῆς χάριν¹³⁴

“Uğurlu Olsun

¹³³ M.H.Sayar, “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1992” X. AST, Ankara 1993, 158.

¹³⁴ Sayar, 1998: 211.

Meclis ve Halk, Publius Aelius Harpokration'u Tykhe tapınağı yaptırdığından dolayı onurlandırdılar. Aleksandria'dan Perinthos'a gelen tüccarlar ise Tykhe heykelini diktiler”.

Yazıtta, Perinthos kentine “Tykhe” tapınağı yaptıran Publius Aelius Harpokration'un kentin yerel yönetimi organlarınca onurlandırılmasına karar verildiğinden bahsediliyor ve bu onur kaidesi üzerindeki heykelin de Perinthos'a Mısır'ın İskenderiye kentinden göç etmiş olan tüccarlar tarafından bu onur kaidesinin üstündeki heykelin dikildiğinden sözedilmektedir. Onurlandınlan kişinin bir Mısır tanrısı olan Harpokrates'in adından türetilme *Harpokration* ismi taşıması onun da İskenderiye kökenli bir tüccar olduğunu göstermektedir. Mısır kökenli tüccarların Perinthos'a gelmeleri büyük bir olasılıkla Perinthos'un M.O. 3. yüzyılda Ptolemaioslar'ın egemenliği altında bulunduğu döneme rastlamaktadır. Bu buluntunun, ilçe merkezde Belediye parkında toplanmış olan eserler arasında bulunan heykelin kaidesi olduğu belirtilmiştir.¹³⁵

2.54. ZEUS DIONYSOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Madytos (Eceabat).

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Dumont- Homolle 451, 111c(2); IK Sestos 54.

Tarih: Bilinmiyor.

[— — ἀγ]ωνοθετήσας τ[οῦ { τ[ῶν]} — — — — —]

[— — — —] ἀνέθηκεν τῶ Δ[ἰ { Δ[ιονύσῳ]} — — —]

¹³⁵ Gös.yer.

[— — — —] ου καὶ τα ἐν αὐτῷ [— — — — — — — — — —]
 [καὶ τόν] περίπατον καὶ τὰ ἄ [— — — — — — — — — — καὶ]
 5 [τὰς στο] ἄς καὶ τοὺς οἴκου [ς — — — — — — — — — —]
 [— — καὶ] τὰ ἀγάλματα τῶ[ν — — — — — — — — — —]
 [καὶ τὸν ἐλ]άσσονα πυλῶνα[— — — — — — — — — —]¹³⁶

.....
 “ Zeus Dionysos’a bu adağı (sundu)... ”.

2.55. ZEUS ENAULIOS

[Levha XII, Resim 22]

Adak yazıtı, beyaz mermer stel. Tanrı sakallı ve bıyıklı, sağ elinde tuttuğı *phiale* ile, bugün kırık ve kaybolmuş olan sunak önünde libasyon yapmaktadır.

Ölçüler: 29 x 30 x 10.

Bulunduğı yer: Boyalık, Çatalca –İstanbul.

Korunduğı yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4644.

Yayınlandığı yer: *SEG* 15.422- cf. *SEG* 50.664. *IK* Byzantion 20 ;

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi (?).

Διὶ Ἐναυλίῳ· Ἥρις· Μελι-

Φθόνγου· εὐξάμενος

ὑπὲρ τῶν Θρεμμάτων.¹³⁷

“Meliphthogos’un oğlu Iris Tanrı Zeus Enaulios için dua etti”.

¹³⁶ *IK* Sestos 54

¹³⁷ *IK* Byzantion 20.

2.56. ZEUS KOMATİKOS

Adak yazıtı, küçük kalker bir stel.

Ölçüler: 31 x 21 x 7.

Bulunduğu yer: Terkos, Çatalca-İstanbul.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4724.

Yayınlandığı yer: *SEG* 15.423; *IK Byzantion* 21.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

Δῑ Κωματικῶ Τρόφιμος

Δ<ι>ονυσίου ἐπαγειλάμενος

ἀνέθηκε¹³⁸

“*Dionysos oğlu Trophimos söz verdiği adaşı Zeus Komatikos’a (sundu)*”.

2.57. ZEUS KOMATİKOS

Adak yazıtı, beyaz mermer stel.

Ölçüler: 53 x 42 x 7.

Bulunduğu yer: Terkos –İstanbul.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No: 4723.

Yayınlandığı yer: *SEG* 15, 424; *IK Byzantion* 22.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi ?

Kabartma üstü 1 Δῑ· Κωματικῶ· κωμη̄ται· Δελκανοὶ
διὰ· προνοητοῦ· Ἀγλαου· β’·

Kabartma altı 3 ὑπὲρ τοῦ φιλοτείμου Φίλωνος
Ἀπολλωνίου ἀνεθήκαμεν τὸν τελ–

¹³⁸ *IK Byzantion* 21.

5 αμῶνα, ἱερομνημονοῦτος {ἱερομνημονοῦντος} Μητροδώ-
ρου Λασίου.¹³⁹

“*Matrodoros Lasios 'un hieromnemonluğunu yaptığı dönemde Delkos 'lu köylüler dostları Apollonios ve çocukları için, II. Auleus (Auleus oğlu Auleus) aracılığıyla (bu adağı) sundular*”.

2.58. ZEUS KOMATİKOS

Adak yazıtı, mavi mermerden.

Ölçüler: 32 x 45 x 8.

Bulunduğu yer: Terkos- İstanbul.

Korunduğu yer: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Env. No. 4725.

Yayınlandığı yer: *SEG* 15, 425; *IK Byzantion* 23.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl.

1 αὐτῶν καὶ τοῖς κωμήταις· τῷ Δεὶ τῷ Κωμητικῶν
πολλάκις ταύρους ὑποσχομένου· ἔτι δὲ καὶ ἐ-
Φ' ἔτος καγὼ εὐξάμενος ὑπὲρ τῆς κώμη<ς> Δελ-
κανῶν εὐχαριστήριον· ἀνέθηκα· Δεὶ Κωματ[ικῶ].¹⁴⁰

“*Kometai 'lı köylülere birçok kez söz verdiğim üzere boğaları, Delkos 'un köyü için Zeus Komatikos 'a sunduğumu söylemiş bulunuyorum*”.

¹³⁹ *IK Byzantion* 22.

¹⁴⁰ *IK Byzantion* 23.

2.59. ZEUS LOPHEİTES

Adak yazıtı. Yazıtın üzerinde bulunduğu yer tanımlanmamıştır.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Perinthos.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Baumeister (1854), 392 Nr. 15; Hiller von Gaertringen 1906, 565 Nr. 15; Sayar 1998, 229- 230, Nr. 48.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl.

Δὶ Λοφείτη
ὑπὲρ Οὐ[α]τι-
νίου Καλιμά-
χου οἱ φίλοι καὶ
5 οἰκιακοὶ εὐχίην.¹⁴¹

“Vitinius Kallimakhos adına arkadaşları ve hanedanı, adaklarını gerçekleştirmek üzere Zeus Lophites’e (adamışlardır)”.

2.60. ZEUS LOPHEİTES

Adak yazıtı, dört köşeli mermer kaide.

Ölçüler: 51 x 21 x 19 cm; HY: 1, 5- 2 cm (ön), 2- 3 cm (arka).

Bulunduğu yer: Perinthos’un 19 km. kuzeydoğusunda Köprüce köyünde Kalinka tarafından 1896 yılında kayda alınmıştır. Tam yeri bilinmiyor.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Kalinka 1896, 67f.; IGRR I, 782; Rajak-Noy 1993, 92; Sayar 1998, 230-232 ; Nr. 49.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl.¹⁴²

¹⁴¹ Sayar, 1998: 229-230, Nr. 48.

¹⁴² Sayar 1998, 230-232. Yazıt, harf karakterine göre Kalinka tarafından MS. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmiştir (Kalinka 1896, 67).

Ön Taraf

- [-----]
- [ό] διοικητῆς κα[ι]
- 2 [μᾶ]ρκος πομπή[ος]
- [κ]ωμικος κω[μικοῦ.]
- 4 [υι]ος τὸν βω–
- [μ]ον τῆ συνάγω–
- 5 [γ]ῆτῶν κουρέω–
- [ν π]ερί αρχισυνάγ–
- 8 [ωγ]ον Γ. Ἰουλιον
- [ο] ὑάλεντα δῶ –
- 10 [ρ]ον ἀποκάτέστη–
- [σα]ν καί τὸν τόπο[ν]
- 12 [παρεσ]¹⁴³

“(adı bilinmiyor) hakimi ve Comicus’un oğlu Marcus Pompeius Comicus, Berberler Birliği adına Obmann Gaius Iulius Valens yönetiminde bu sunağı (altar) Tanrıya sunmak için yaptırmış ve bu yeri düzenlemiştir”.

Arka Taraf

Δὶ Λοφείτη Ε[ύ]–

δίων Φιλλῦδ[ος]

ἱερεὺς νέοις [α]ῦ

[ρα]ρίοις (?) δῶρον.¹⁴⁴

¹⁴³ Sayar 1998, 230-232, Nr. 49.

¹⁴⁴ Sayar, 1998 230-232, Nr.49.

“*Rahip Eudion, (bunu) genç kuyumcular birliği adına Zeus Lophites’e armağan olarak (yapmıştır)*”.

vέοι αὐράριοι’larda sözü edilen, muhtemelen daha yeni olan αὐράριοι birliğidir. Rahibin sunağı vέοι αὐράριοι’lara armağan olarak sunmuş olması ilginçtir. Belki de kuyumcular, mesleklerinin ürünlerini Zeus Lophites’e vakfetmişlerdir.¹⁴⁵

2.61. ZEUS SERAPİS

Altın amulet

Ölçüler: 0,05 x 0,024 x 0,05 cm.; HY: 0,03 cm.

Bulunduğu yer: Tekirdağ’da, batı Şehir duvarlarının olduğu yerde bir lahit içerisinde bulunmuştur.

Korunduğu yer: Tekirdağ Müzesi; Env.no.753.

Yayınlandığı yer: Kopya ve Foto: Sayar 1980; *SEG* 48. 906 (p. 271); Sayar 1998, 226, Nr. 43.

Tarih: MS 1.-2 yüzyıl

	ε̂ις
2	Ζεὺς
	Σέρα-
4	πις

“*Zeus Serapis’e...*”

¹⁴⁵ Gös.yer.

2.62. ZEUS SERAPIS VE ZEUS AITHRİOS

Adak yazıtı.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Byzantion (İstanbul).

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Mendel 1914, 838; IK Byzantion 19.

Tarih: MÖ ca. 1. yüzyıl ?

Kabartma üstü1 ἐπὶ ἱερομνάμονος νν Διὸς Σερά-
 πιδος Λούκιος Μόλιος Τέρτιος εὐξάμενος
 μετὰ τῶν ἰδίων συγγενέων Διεὶ Αἰθρίῳ
 ἀνέθηκεν τὸν τελαμῶνα κωμάταις,¹⁴⁶

.....

“Zeus Serapis’in hieromnemon’luk yaptığı (yolda) Lukios Molios Tertios, ailesiyle birlikte bizzat kendi imkanlarıyla bu adağı Zeus Aithrios’a sundu,.....”.

2.63. ZEUS SOTER ve ATHENA N(E)İKEPHOROS [Levha XIII, Resim 23]

Adak yazıtı, dikdörtgen biçimli.

Ölçüler: 23 x 15 x 7 cm. HY: 1-2 cm.

Bulunduğu yer: Tekirdağ.

Korunduğu yer: B. Şakir Taner evi.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 227- 228, No. 2, Resim 164.

Tarih: MÖ 3. yüzyıl.

Ἐπερ βασιλέως
 Μοστιδος Γλαυ-

¹⁴⁶ Yazıt 15 satırdır. [IK Byzantion 19]

κίας Ζωτα Βεισανθη-
 νὸς Ἀρτέμων Ἀρτέ-
 μωνος Ἀπαμεὺς Δι-
 ἰ Σωτῆρι καὶ Ἀθηνα=(ι)
 Νεικηφόρωι.¹⁴⁷

“Zota'nın oğlu Bisantheli Glaukias ile Artemon'un oğlu Apameia'lı Artemon, kral Mostis namına bu anıtı Zeus Soter ile Athena Neikephoros için yaptırıldılar”.

Taşlıklioğlu, yazıtta adı geçen kral Mostis'in bir Trak ismi olduğunu, ancak bu isimde bir kral adı bilinmediğini ve bu isimle ilk defa karşılaşıldığını belirtmiştir.¹⁴⁸

2.64. ZEUS SOTER ve ATHENA NĪKEPHOROS ve APOLLON PYTHON

Adak yazıtı, mermer plaka

Ölçüler: 44 x 22 cm. HY.: 1.5 cm.

Bulunduğu yer: Barbaros-Tekirdağ.

Korunduğu yer: Bilinmiyor.

Yayınlandığı yer: Seure *BCH* 24 (1900) 165, no. 8; Steine-Wege 1999, 245,1 ; Kalinka 1926, 151, 87; *JÖAI* 23 (1926) Bbl., 151, 87

Tarih: MÖ 197-158.

ὑπὲρ βασιλέως

Εὐμένου σωτῆρος

καὶ εὐεργέτου καὶ

κτίστου τῆς πό-

¹⁴⁷ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1971: 227-228.

¹⁴⁸ Taşlıklioğlu, 1971:227-228.

- 5 λεως, καὶ τῶν ἀδελ-
 φῶν αὐτοῦ, καὶ βα-
 σιλίσσης Στρατονί-
 κης Διόδωρο[ς]
 Ἀρριδαίου Δί[σῶ]-
- 10 τῆρι καὶ Ἀθην[ᾶι]
 Νικηφόρωι κ[αὶ]
 Ἐπόλλωνι Πυ[θίωι].

“Kral Eumenes, kendi kardeşlerinin ve Stratonikeia’lı Kraliçe Diodoros Arridaios’un adına şehri kuran ve kurtaran, Zeus Soter, Athena Nikephoros ve Apollon Pytheus için (adakta bulundu)”.

2.65. ZEUS VE TANRIÇA ROMA

[Levha XIII, Resim 24]

Onurlandırma yazıtı, bir heykel kaidesi.

Ölçüler: 126 x 60- 48 x 60-48 cm., HY: 2,6 cm.

Bulunduğu yer: Ainos .(Enez Belediye Bahçesi çalışmalarında bulunmuştur.)

Korunduğu yer: Enez Belediye Bahçesi.

Yayınlandığı yer: Taşlıklioğlu 1971, 3- 4, No. 1.

Tarih: Bilinmiyor.

Ἡ Γερουσία
 Τὸν ἱερῆ του= Διὸς καὶ
 τῆς Ῥώμης Ἀθηνόδο-
 ρον Ἀπολλωνίδα Περ-

[ινθίου] φιλοτιμησάμε-
 νον εἰς τὴν ἱερὰν γερου-
 σίαν φιλοτειμίαις καὶ
 διηνεκῶς καὶ ἀφθόνως
 δαψιλευσάμενον εἰς
 αὐτὴν πάσης τῆς ἀρετῆς
 καὶ εὐνοίας ἕνεκεν.

*“Zeus’un ve (Tanrıça) Roma’nın rahibi Perinthos’lu Apollonides oğlu Athenodoros, mukaddes İhtiyarlar Meclisi uğruna, karşılık beklemeden ve bıkmıyarak usanmadan cömertçe, kendini vermiştir. İşte bu zati, adı geçen meclis böyle bir hamiyetperverliğinden ve yüksek vasıflarından dolayı onurlandırdı”*¹⁴⁹.

2.66. ZEUS ZBELSURDOS

Yazıtın üzerinde durduğu parça yok.

Ölçüler: Bilinmiyor.

Bulunduğu yer: Perinthos.

Yayınlandığı yer: Kopya; Cyriacus von Ancona (1444); a (= Bodnar–Mitchell 1976, 23 Nr. 14) ; Borghesi 1864, 274; Dumont 1876, 36 Nr.72a = Dumont-Homolle 1892, 381 Nr.7 2 a; Mordtmann 1878, 301; *IGRR* I, 781; Stein 1920, 8; Sayar 1998, 226-228, Nr. 44.

Tarih: MS 88-90.

Διὶ Ζβελσούρδωϛ
 2 Αὐτοκράτορι Καίσαρι Δομια-
 νωϛ Σεβαστωϛ Γερμανικωϛ, τὸ ἰδ’

¹⁴⁹ Transkripsiyon ve çeviri: Taşlıklioğlu, 1971: 3-4, no.1.

- 4 ὑπάτῳ ἐπιτροπεύοντος θράκης
Κ(οῖντου) Οὐεττιδίου Βάσσου, Τι. Κλαύ-
- 6 διος Σεβαστοῦ ἀπελεύθερος
Ζηνα=<ς>, τριήραρχος κλάσσης Περιν
- 8 θίας σὺν Κλαυδίοις Τι. υἱοῖς Κυρεῖνα
Μαξίμῳ, Σαβίνῳ, Λούπῳ, Φου-
- 9 τούρῳ, τέκνοις ἰδίοις, πρῶτος
καθιέρωσεν.¹⁵⁰

“Ulu Zeus Zbelsurdos’a ve İmparator Caesar Domitianus Sebastius’a, dördüncü kez Trakya Valiliği yapan Quintus Vettidius Bassus’un yönetimi altında Zenas Claudius Sebastius, Perinthos Filosu’nun kaptanı Claudius ile beraber, hekim Kureinos Maksimus, Sabina, Lupus, Phutoros ve çocukları kendi imkanlarıyla ilk sunularını yaptılar”.

¹⁵⁰ Sayar, 1998: 226-228.

BÖLÜM 3

TRAKYA'DA KÜLTLER

3.1. ANA TANRIÇA

Terkos gölü civarında bulunmuş *Kybele* yazıtı [Kat.no. 2.33] ile Küçük Çekmece'de bulunan *Meter Mamuzenos*'a adanmış olan bir adak steli [Kat.no. 2.34], bu çalışmada Trakya'da bulunmuş *Ana Tanrıça* kültürüne ilişkin epigrafik buluntu içeren iki eser olarak yer almaktadır.

Ana Tanrıça'ya antik Yunanistan ve Roma'ya ait şiirlerde, övgülerde, dinsel anıtlarda rastlanmakla beraber, O'nun asıl yurdu Anadolu'dur ve Tanrıça'nın en karakteristik özellikleri ise Phrygia'da biçimlenmiştir. Tanrıçanın tapımı buradan geniş bir alana yayılmış, Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Afrika'daki Akdeniz havzasının tümünü kaplamıştır.¹⁵¹ İnsanların tanrıçaya bağlılıklarını gösteren bulgular, MÖ 1. binyılın erken dönemlerinden, MS 5. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır.¹⁵²

Tanrıçanın adının ilk olarak MÖ 7. yy'a ait Phryg yazıtlarında geçtiği ve orada kendisine Phryg dilinde Matar, yani "Ana" diye hitap edildiği, aynı zamanda "Dağın Anası" diye de geçtiği bilinmektedir. MS 2. yy'a ait Yunanca yazılmış Phryg yazıtlarında O'na Μητήρ θεα (Meter Thea) yani "Ana Tanrıça" diye seslenilmiştir.¹⁵³ *Ana Tanrıça* kültürü, MÖ 7. yüzyılın sonları ile 6. yüzyılda Phrygia'dan Yunanistan'a geçmiştir. Yunanistan'da Μητήρ (Meter) "Ana", anlamında kullanılmış, sonra daha üstün bir niteliğe büründürülüp, "Tanrıların Anası" olmuştur. *Meter* kültürü Hellenistik dönemde Yunan dünyasında çok geniş bir

¹⁵¹ L.E. Roller (2004): *Ana Tanrıça'nın İzinde Anadolu Kybele Kültü* (Çev. B. Avunç), Homer Kitabevi İstanbul, s. 21.

¹⁵² Gös.yer.

¹⁵³ Roller, 2004: 22.

coğrafyaya yayılmıştır.¹⁵⁴ Bu dönemde, Phrygia'daki *Matar* kültürünün Yunanlılaştığı, Tanrıçanın adlarından anlaşılmıştır. Artık *Meter* ünvanının arkasına yer adından türeme bir sıfat eklenmektedir.¹⁵⁵ Bunlardan biri Kutsal bir dağ adını belirten *Meter Dindymene*'dir. Yine Aizonoi'da tanrıçaya kutsal mağarasının adından türeyen *Meter Zizimmene* olarak tapılmaktadır.

Meter kültürünün Kuzeybatı Anadolu'da Khalkedon ve Kyzikos'ta yaygındır. Kyzikos'ta ona sadece *Meter Dindymene* olarak değil, yer adından türeyen başka sıfatlarla da tapılmıştır.¹⁵⁶ Kyzikos'ta ayrıca, tanrıçaya kurban sunma sahnelerinin betimlendiği yazıtlı adak kabartmalarından oluşan zengin bir seri bulunmuştur.¹⁵⁷

Trakya'da yapılan araştırmalarda Tanrıça ile ilgili iki epigrafik buluntu dışında arkeolojik buluntulara da bilinmektedir. Marmara Ereğlisi'nin (Perinthos) 15 km kadar kuzeybatısındaki Çeşmeli Köyü'nde Roma Devri'ne tarihlenen, *Kybele*'ye adanmış yazıtsız adak stelleri bulunmuştur.¹⁵⁸ *Kybele* kültürü ile ilgili arkeolojik buluntulara Lüleburgaz, Kırklareli ve Perinthos'ta rastlanmıştır. Lüleburgaz'ın Yukarı Sarıçalı Köyü'nde 1960 yılında bulunmuş ve bugün Edirne Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan MS III. yüzyıla tarihlenen, mermer bir parça üzerinde, niş içerisinde, başında polos bulunan *Kybele* ayakta tasvir edilmiştir.¹⁵⁹ Kırklareli'nin Midye (Salmydessos) Köyü'nden geldiği tespit edilen ve Kırklareli Müzesi'de korunmakta olan üzerinde *Kybele* tasviri yer alan stel, oldukça kötü durumdadır.¹⁶⁰

Perinthos'ta bulunmuş olan Hellenistik Dönem'e tarihlenen alınlıklı bir mezar stelinde, *Kybele* oturan bir aslan ile birlikte tasvir edilmiştir. Yine Perinthos'ta

¹⁵⁴ Roller, 2004: 188.

¹⁵⁵ Gös.yer.

¹⁵⁶ Roller, 2004: 202.

¹⁵⁷ Gös.yer.

¹⁵⁸ Sayar, 1993: 159.

¹⁵⁹ Taşlıklioğlu, 1971: 8 (Env. No. 3443).

¹⁶⁰ Yazıt Env.no. 2385.

bulunmuş, Hellenistik döneme ait bir *Kybele* heykelciği de bugün Berlin’de Pergamon Museum’dadır.¹⁶¹

Ana Tanrıça betimleri Trakya’da sikkelerde de yer almıştır. MS 244-249 yıllarına tarihlenen Bizye sikkesinde¹⁶² ve III. Gordianus (MS 238-244) Dönemi’nde Perinthos sikkesinde arka yüzde *Ana Tanrıça* kullanılmıştır.¹⁶³

3.1.1. Kybele

Trakya’da Kybele betimli adak stelleri ve heykelcikleri bilinmesine rağmen Kybele yazıtı içeren tek yazıt Terkos gölü civarında bulunmuş olan adak taşıdır **[Kat.no. 2.33]**.

Ana Tanrıça’ya Yunanistan ve Roma’da, Phryg dilindeki sıfatı Kubileya’dan türediği düşünülen bir adla, Kybele denmektedir. Matar adı, eski Phryg dilinde yazılmış olan ve günümüze ulaşan iki yazıtta, “dağın” anlamına geldiği düşünülen *Kubileya* sıfatıyla nitelenmektedir.¹⁶⁴ Tanrıça, Yunan edebiyatında bu Phrygce sıfattan alındığı bilinen ve bir Yunan adı olan Kybele olarak anılmıştır. O’na adanmış yazıtlarda Tanrıçaya genelde Yunanistan’daki kült adıyla Μητήρ ((Meter), bazen de Meter Kybele olarak hitap edildiği de bilinmektedir.¹⁶⁵

Anadolu’nun en köklü ve en uzun süre saygı görmüş tanrısı olan Kybele, kabartmalarda oturur veya ayakta durur şekilde betimlenmiştir. Tanrıça için taht ve nişin önemi büyüktür. Phrygia’da taht ve nişin simgeselliğiyle açık ve ıssız yerlerde sunulan saygı, MÖ 5. yüzyılla birlikte adak levhalarına yansımıştır.¹⁶⁶ Tanrıça Phrygia’daki betimlemelerinde daha çok iki özelliğiyle ayırt edilir. Biri figürlerin

¹⁶¹ M. Tacheva- Hitova (1983): *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia* (5 th Century BC.- 4 th Century AD.), Leiden 1983, 122-129.

¹⁶² SNG, 1942: Plate 9, 472.

¹⁶³ SNG, 1943: Plate 15, 760.

¹⁶⁴ Roller, 2004: 129.

¹⁶⁵ Roller, 2004: 130.

¹⁶⁶ M. Şahin, (2000): *Miletopolis kökenli figürlü mezar stelleri ve adak levhaları*, Ankara: s. 93.

ayakta duruşları, diğeri de bir naiskos içinde olmalarıdır.¹⁶⁷ Geç Klasik ve Hellenistik Dönem kabartmalarında ise Nymphalar ile görülmektedir.¹⁶⁸

3.1.2. Meter Thea Mamuzenos

Meter, Roma Dönemi'nde de kullanılan genel bir terim olmakla beraber, tapınan kişiler tanrıçanın kendi bölgeleriyle bağlantılarını vurgulamak için, onun adını belli bir yere bağlamakta çaba harcamaktadırlar.¹⁶⁹ Bunun sonucunda, Tanrıçanın Anadolu'daki yer adlarından türeyen ve çok sayıda olan sıfatlarının MS ilk iki yüzyılda çoğaldığı bilinmektedir. Bu sıfatlardan bazıları, *Meter Salsaoudene*, *Meter Tazene*, *Meter Pontanene* ve *Meter Malene* olarak geçmektedir.¹⁷⁰ Küçük Çekmece'de bulunmuş adak stelinde [Kat.no. 2.34] geçen "Mamuzenos" epithetinin, Tanrıçanın Anadolu'daki yer adlarından veya kutsal alanlardan türediği düşünülen *Meter Salsaoudene*, *Meter Tazene*, *Meter Pontanene*, *Meter Malene* gibi çok sayıdaki sıfatından bir tanesi olduğunu düşünmekteyiz. *Meter* sözcüğü ve tanrıçayla ilgili herhangi bir epithet içeren başka bir epigrafik buluntuyla bölgede karşılaşılmamıştır.

3.2. APHRODİTE

Bu çalışmada yer alan Gelibolu [Kat.no. 2.1] ve Şarköy'de [Kat.no. 2.2] bulunmuş Tanrıça Aphrodite'ye adanmış olan yazıtları ve İsis-Aphroditesi rahibinden söz eden Perinthos adak yazıtından [Kat.no. 2.31] başka, bölgede Aphrodite kültürünün varlığını gösteren arkeolojik buluntular da bilinmektedir.¹⁷¹

¹⁶⁷ Roller, 2004: 134.

¹⁶⁸ Gös.yer.

¹⁶⁹ Roller, 2004: 314.

¹⁷⁰ Gös.yer.

¹⁷¹ Trakya'da Aphrodite kültürü hakkında bkz. I. Şahin, H. Güçlü, (2008): "Terracotta Figurines of Aphrodite from Turkish Thrace: The Cult of Aphrodite", *Anodos, Studies of the Ancient World* 6-7/2006-2007, Trnava 2008, 403 vd.

Antik kaynaklardan Trakya’da iki Aphrodite tapınağının varlığını öğrenmekteyiz. Plinius (*NH* 36.259) Byzantion kentinin Akropolisi’nde (Sarayburnu–*Bosphorios Akra*) bir Aphrodite tapınağı olduğunu belirtir. Başka bir kaynağa göre de, Byzantion’da, bugün Topkapı Sarayı’nın bulunduğu yer olan kentin akropolisinde bir Aphrodite tapınağı bulunmaktadır.¹⁷² Mytilene kolonisi olan Sestos’da ise şehir surları içinde bir Aphrodite Tapınağı ve Aphrodite ile Adonis onuruna bir festival yapıldığı bilinmektedir (Ovidius, *The Epistles of Ovid*, poem 18).¹⁷³

Ainos ve Apri’de bulunan Aphrodite figürinleri de bölgede Aphrodite kültü ile ilgili arkeolojik buluntular olarak gösterilebilir. Ainos (Enez) Taşaltı Nekropol’ünde, 1986/1987 yıllarında ortaya çıkartılan mezarlar ile Nekropol’ün batısından geçen yol arasında kalan kesimde bir kiremit mezar, tümü çıplak, oturur vaziyette çok sayıda figürin bulunmuş¹⁷⁴ ve Tanrıça Aphrodite’ye ait bir kült yeri olarak değerlendirilmiştir. Mezar MÖ 1. yüzyıla tarihlenmiştir.¹⁷⁵

Kermeyan Köyünden (Apri) Tekirdağ Arkeoloji Müzesi’ne getirilmiş çok sayıda figürin¹⁷⁶ arasında Knidos tipi Aphrodite ve kucağında Eros taşıyan Aphrodite figürinleri de bulunmaktadır. Roma İmparatoru Cladius tarafından emekli askerlerin yerleştirildiği bir koloni olan Apri’den gelen Aphrodite figürinleri, MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.¹⁷⁷

Hadriopolis, Bizye ve Perinthos şehir sikkeleri de bölgede Aphrodite kültürünü destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. Septimus Severus Dönemi (193-211) Hadrianopolis sikkesinin arka yüzünde çıplak Aphrodite yer almaktadır.¹⁷⁸ I. Philippus Dönemi’nden (244-249) Bizye sikkesinde arka yüzde Aphrodite sağ eli

¹⁷² Tekin, 1996: 18.

¹⁷³ Mitolojide geçen Hero ile Leandros’un büyük aşkı, Sestos ve Abydos’da geçmektedir. Hero, Sestos’da bir Aphrodite rahibesidir

¹⁷⁴ A. Erzen, S. Başaran (1993): “1991 Yılı Enez (Ainos) Kazıları,” *XIV. KST*, Cilt: II, s.208, Res. 15.

¹⁷⁵ Köse, V. (1993): *Ainos Pişmiş Toprak Heykelcikleri*, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

¹⁷⁶ Güçlü, H. (2006): *Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

¹⁷⁷ Güçlü, 2006: 43, 44.

¹⁷⁸ Moushmov, 1912: 2589.

göğüsleri üzerinde, yanında da Eros bulunmaktadır.¹⁷⁹ Perinthos sikkesi Antoninus Pius (138-161) Dönemi'nden olup arka yüzde Aphrodite yer almaktadır.¹⁸⁰

Trakya'da ayrıca adını Aphrodite'den alan bir yerleşim bilinmektedir. İlk kez Ptolemaeus (XI, 7) tarafından daha sonra Hierokles (*Synecdemus*, 634, 1) tarafından sözü edilen Aphrodisias adlı yerleşim Gelibolu Yarımadası'nın kuzeyinde Paktya ile Kardias arasında yer almaktadır. Herodotos (VII, 58) yerleşimden Agora olarak söz etmiştir.

3.2.1. İsis-Aphrodite

İsis, Roma Dönemi'nde denizcilerin yardımcısı ve koruyucusu rolünü üstlenmiştir.¹⁸¹ Her yılın Mart ayında, Akdeniz çevresindeki birçok liman kentinde, deniz yolculuğu sezonunun açılışı için, *İsis* için bir festival düzenlendiği bilinmektedir. Herodotos (II,42) Mısır'da inek kurban edilemediğini çünkü *İsis*'in kutsal hayvanı olduğunu, Mısırlıların hepsinin aynı tanrılara inanmadıklarını, ama hepsinin birden taptığı tanrıların sadece *İsis* ve *Osiris* olduğunu söyler. Herodotos (II, 59), en büyük *İsis* tapınağının Mısır'da olduğunu ve *İsis*'in Hellen Tanrıçalarından biri olan *Demeter*'in karşılığı olduğunu da bildirir.

Trakya'ya giren Doğu kültürlerinden bir tanesi de İsis olmuştur. Kökleri eskilere giden Trakya-Doğu ticari ilişkileri Hellenistik Dönem'de artmıştır.¹⁸² Bu çalışmada değerlendirilen *İsis-Aphroditisi* rahibinden söz eden Perinthos adak yazıtı [**Kat.no. 2.31**] Ptolemaios Dönemi'ne (MÖ 281-202) tarihlendirilmiş olup, dönemin Perinthos ile Mısır, özellikle de Aleksandria arasındaki ilişkilerini gösterir.¹⁸³ Heraion Teikhos kazılarında bulunmuş olan *İsis*'e ait bir figürin başı ise Trakya'da *İsis* kültü ile ilgili arkeolojik bir buluntu olarak gösterilebilir.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Moushmov, 1912: 3515.

¹⁸⁰ Moushmov, 1912: 4468.

¹⁸¹ Öztürk, 2006: 111.

¹⁸² Öztürk, 2007: "Trakya Tanrı ve Kültürleri" *Arkeoloji Sanat*, Sayı 125, 53.

¹⁸³ Sayar, 1998: 225.

¹⁸⁴ Atik-Işın, 2006: 50.

Perinthos'daki *İsis* kültünü destekleyici Nero Dönemi'nden nümizmatik buluntu da vardır. Bir Perinthos sikkesi üzerinde, ön yüzde İmparator Nero (MS 54-68) başı, arka yüzde *İsis* bir pruva üzerinde, iki elini öne uzatmış olarak betimlenmiştir.¹⁸⁵

3.3. APOLLON

Çalışmada yeralan, Şarköy'e bağlı Doluca Tepe'nin güneyindeki Tepeköy'den *Apollon Torontenos*'a adanmış bir adak yazıtı [Kat.no. 2.4], Perinthos'tan *Apollon Lykios*'a adanmış bir adak yazıtı [Kat.no. 2.3] ve Barbaros Köyü'nden (Tekirdağ) *Zeus Soter, Athena Nikephoros* ve *Apollon Pytheos*'a adanmış bir adak yazıtı, [Kat.no. 2.64] Doğu Trakya Bölgesi'ndeki *Apollon* kültürüyle ilgili epigrafik buluntulardır.

Byzantion'da, bugün Topkapı Sarayı'nın bulunduğu yer olan kentin akropolisinde bir *Apollon* tapınağı olduğu ileri sürülür.¹⁸⁶1994 yılında Tekirdağ'ın Şarköy İlçesi'nde Doluca Tepe civarında yaptığı yapılan verici istasyonu inşaatı sırasında bulunan başı ve kolları kırık, çıplak bir erkek torsosu *Apollon* kültürüyle ilgili arkeolojik buluntudur.¹⁸⁷

Trakya kentlerinden Ainos, Bisanthe, Bizye, Byzantion ve Hadrianopolis'te basılmış olan sikkeler *Apollon* kültürüyle ilgili nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. MÖ 280-200 yıllarına tarihlenen bir Ainos sikkesinde ön yüzde, *Apollon*, arka yüzde bir keçi,¹⁸⁸ MÖ 280 sonrasına tarihlenen bir Bisanthe sikkesinde, ön yüzde *Apollon* başı, arka yüzde tripod,¹⁸⁹ MÖ 3. yüzyıla tarihlenen Byzantion sikkelerinde ön yüzde *Apollon* başı vardır.¹⁹⁰ Septimius Severus Dönemi'nde basılmış olan bir Bizye sikkesinde (MS 198-211) çıplaktır, sağ elinde

¹⁸⁵ BMC, Thrace, 148, no: 14.

¹⁸⁶ Tekin, 1996: 18.

¹⁸⁷ Sayar, 1999: 423-424.

¹⁸⁸ SNG, 1970: s. 25, 891.

¹⁸⁹ Seaby, 1966: 72, 659.

¹⁹⁰ Seaby, 1966: 72, 664.

patera, sol elini ise omphalosa dolanmış yılanı doğru uzatmış,¹⁹¹ III. Gordianus (MS 238-244) Dönemi'nden bir Hadrianopolis sikkesinde de, arka yüzde ok atan *Apollon* bulunmaktadır.¹⁹²

3.3.1. Apollon Lykios

Perinthos'ta bulunmuş olan kabartmalı adak steli [Kat.no. 2.3] bölgede, *Apollon Lykios* kültünü belgelemektedir. Bu steldeki tasvirde, *Apollon* bir elinde çift yüzlü balta (labrys), diğer elinde bir phiale tutmaktadır. *Apollon*'un sağında ve solunda ise iki kurt durmaktadır.

Işık yayan anlamındaki *Lykios* sıfatı *Apollon*'un en bilinen sıfatlarından bir tanesidir.¹⁹³ “*Lykios*” kelimesinin kökeni incelendiğinde “*λυκ*” kökü ile ilgili olduğu ileri sürülen “*λύκη*”(sabahın alaca karanlığı), “*λύκοφους*” (seher vakti) ve “*λύκαυγης*” (ışık, parıltı) kelimeleri genel olarak “ışık” anlamını verdiklerinden dolayı *Apollon*'a verilmiş olan *Lykios* sıfatı da, *Apollon*'un güneşi, ışığı temsil ettiği kanısını kuvvetlendirmiştir.¹⁹⁴ Homeros İlyada'da (İl. IV 100- 104) Tanrı *Apollon*'dan “*Ἀπόλλωνι Λυκηγενεί*” sıfatıyla söz etmiştir.¹⁹⁵

Taşlıklioğlu, yazıttaki “*λυκηγεγής*” kelimesinin, *Apollon*'un ışık veya güneş gibi niteliklerinin karşılığı ve *Apollon*'a verilen bu sıfatın Lykialı Pandaros tarafından kullanılmış olduğuna dayanarak, kökeninin Lykialılarla çok yakından ilgili olduğunu belirtmiştir. Taşlıklioğlu, Homeros'un dizelerinde ışık soyundan gelen bir kahraman olan Pandaros'un Troialılar ile müttefik olarak düşmana karşı savaşırken tüm manevi gücünü, ışık soylu bir tanrıdan, *Apollon Lykios*'tan aldığını bildirmesini bu fikri desteklemesinin nedeni olarak göstermektedir.¹⁹⁶

¹⁹¹ Jurukova, 1981: 32 B, Taf. 6, 32 ve 37C, Taf. 7, 37.

¹⁹² SNG, 1942: Plate 11, 575.

¹⁹³ Taşlıklioğlu, 1971: 150.

¹⁹⁴ Z. Taşlıklioğlu (1954): *Tanrı Apollon ve Anadolu ile Münasebeti*, İstanbul: s. 14.

¹⁹⁵ Taşlıklioğlu, 1954: 14.

¹⁹⁶ Taşlıklioğlu, 1954: 20.

Taşlıklioğlu, *Apollon*'a verilmiş olan “Λύκιος” ve “Λύκειος” epithetlerinin, ve bunun yanı sıra kendisine tapınım gösterenlerin bir adı olan “Λύκιοι” ve bu bölgenin adı olan “Λυκία”nın aynı ortak “λυκ” kökünden gelmiş olduklarına dayanarak, *Apollon*'un bir Lykia Tanrısı; dolayısıyla da bir Anadolu Tanrısı olduğunu savunmaktadır.

Apollon'un elinde tuttuğu *labrysin* (çift yüzlü balta) antik dönemde daha çok dinsel törenlerde kullanıldığı, ya da adak eşyası olarak Tanrılara sunulan kutsal bir eşya olduğu ileri sürülmektedir.¹⁹⁷ Lydce bir kelime olduğu düşünülen *Labrys*¹⁹⁸ kutsal bir simgedir ve ilkel toplumlarda kadınların işi olan ağaç kesmekte kullanılmıştır.¹⁹⁹

Girit'te Tanrıça *Rhea*'ya ait olduğu düşünülen tapınaklarda kendisine adak olarak sunulmuş kutsal eşyalar arasında boğa heykelcikleri ve çift ağızlı baltalar bulunmuştur.²⁰⁰ Yunanistan'da Akhalar Dönemi'nde Myken şatolarında, duvar fresklerinde yine çift balta görülmüştür. Girit'te Minos Uygarlığı ölü kültüründe çift balta önemli bir yere sahiptir.²⁰¹

Bir Anadolu yerel tanrısı olan *Apollon Lairbenos* da elinde çift yüzlü balta tutmaktadır. Dionysopolis'te bulunan *Apollon* tapınağında bir korniş parçası üzerinde de bir *labrys* görülmektedir.²⁰² Hierapolis'teki tiyatronun skenesine ait aidicula alınlığında, sağ elinde çift balta tutan *Apollon Lairbenos* kabartması vardır. *Apollon*'un çift baltalı kültü Phrygia ve Lydia'da görülürken, bu bölgelerde başı ışıklı, sol omzunda çift ağızlı baltası, sağ elinde de bir defne dalı ve çelengi ile tasvir edilmiştir.²⁰³

¹⁹⁷ M.U. Anabolu (1995): “Zeus Labraundos ve Apollon Lairbenos'un Simgesi olarak Labrys”, *Arkeoloji Dergisi III*, s. 225-226.

¹⁹⁸ A.D. Akarca (1954): *Milas Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, İstanbul, s. 125-130.

¹⁹⁹ G. Thomson (1995): *Tarih Öncesi Ege I*, (çev. C. Üster), İstanbul, 1995, s. 279-281.

²⁰⁰ Z. Taşlıklioğlu (1961): *Trakya'da Epigrafiya Araştırmaları I*, İstanbul, s. 148.

²⁰¹ Girit'te bulunan Hagia Triada lahdinde, Palaikastro'dan bir başka lahit üzerinde de çift balta ile ilgili konular işlenmiştir (G. Thomson, *Tarih Öncesi Ege I*, s. 236).

²⁰² Anabolu, 1995: 226.

²⁰³ Taşlıklioğlu, 1971: 150-151.

Labrys, Lydia’da Thyateria şehrinin Seleukoslar ve Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde yer alırken²⁰⁴ Troas Bölgesinde Tenedos şehrinin gümüş sikkeleri üzerinde; ön yüzde biri kadın biri erkek olan çift yüzlü baş, arka yüzde de çift yüzlü balta tasvir edilmiştir. Bu çift başın *Zeus* ve *Hera* ya da *Philonome* ve *Tenes* adlı iki sevgiliye ait olabileceği belirtilmektedir. Bazen de üzüm salkımıyla betimlenen çiftli baltanın *Dionysos* kültüyle de ilgili olabileceği ileri sürülür.²⁰⁵ Karia’da Satrap Maussollos’a (MÖ 377-353) ait bir tetradrahminin ön yüzünde cepheden *Apollon* başı, arka yüzde ise *Zeus* bir elinde mızrak, diğer elinde de çifte balta tutmaktadır.²⁰⁶

3.3.2. Apollon Python

Barbaros’ta bulunmuş olan adak steli [**Kat.no. 2.64**] bölgede Apollon Pytheon kültünü belgelemektedir.. G. Seure, *Zeus Soter, Athena Nikephoros* ve *Apollon Pytheon*’un adları geçen bu yazıt ile ilişkili olarak bu tanrıların Pergamon’un tanrıları olduğunu ve bu tanrı kültlerinin Attalos’un hakimiyeti zamanında Panion’a getirilmiş olabileceğini belirtmiştir.²⁰⁷ Pytheon’un, Delphoi’da bulunan bir kehanet merkezinin bekçiliğini yapan yılanın adı olduğu ve Pytheon’un ekinleri yok etmesinden dolayı Apollon tarafından öldürüldüğü bilinir. Apollon yılan Pytheon’u öldürdüğü yerde Pytho diye anılan bilicilik merkezini kurar. Burası daha sonra Delphoi adını almıştır.²⁰⁸

Apollon Pythion ve Pythian Oyunlardan Pindaros (Pindaros, *Pythian* 3.8; 5. 63) sözeder. *Soteria* Bayramları’nın (Σωτηρία) özellikle Delphoi’da Etolia’lılar tarafından “*Zeus Soter ve Apollon Python*” adına ve Hellen halkının ortak kutsal alanı olan Delphoi’daki Apollon Tapınağı’nda, kutlandığı bilinmektedir.²⁰⁹

Attika’dan MÖ 470 yılına tarihlenen beyaz zeminli bir lekythos, bölgede Apollon Python kültünü belgeleyen arkeolojik buluntu olarak gösterilebilir. Bu lekythosta

²⁰⁴ N. Şahin (2001): *Zeus’un Anadolu Kültleri*, İstanbul, s. 89-91.

²⁰⁵ O. Tekin (1997): *Antik Nüvizmatik ve Anadolu* (Arkaik ve Klasik Çağlar) İstanbul, s. 95-96.

²⁰⁶ Tekin, 1997: 98.

²⁰⁷ Seure, 1900: 166.

²⁰⁸ Erhat, 1996: 260.

²⁰⁹ Şahin, 1999: 175

Apollon ve Python birlikte betimlenmiştir. Bir omphalos üzerinde oturan Apollon, yayını germiş, önünde yükselen Python'u vurmak üzeredir (Carpenter, fig. 103)

İÖ 420 yılına tarihlenen Kroton sikkeler, bölgede Apollon Python kültürünü belgeleyen nümizmatik buluntu olarak gösterilebilir Sikkeler üzerindeki tasvirlerde uçayaklı kazanın arkasında durmuş genç Apollon, Python'a ok atar vaziyette yer almıştır²¹⁰

3.3.3. Apollon Torontenos

Çalışmada incelenen Tepeköy'de (Şarköy-Doluca Tepe) eski bir binanın duvarına inşa edilmiş durumda bulunan yazıttaki **[Kat.no. 2.4]** *Toronte* epithetonu ile, ilk kez *Apollon Torontenos* belgelenmiştir.²¹¹ Sayar, adak yazıtını işaret ederek, civarda Apollon'un bir kült merkezi olabileceğinin belgelendiğini belirtmiştir.²¹² Yazıtta tanrı *Apollon*'un epithetonu olarak geçen *Toronte*, Τορο[ντηνῶ] aynı zamanda bir toponym olup, antik "Toronte" köyünü ifade eder. Toronte adlı yerleşimin, Tepeköy ile aynı yerde lokalize edileceği ileri sürülmüştür.²¹³

Şarköy Doluca Tepe civarında 1994 yılında verici istasyonu inşaatı sırasında bulunan başı ve kolları kırık, çıplak Arkaik özelliklere sahip²¹⁴ bir erkek torsosu Tekirdağ Müzesi'ne getirilmiştir. Tanrı *Apollon*'a ait olduğu saptanan bu torso ile benzerlikler gösteren bir diğer torso parçası ise 1997 yılında yine Tepeköy'de bulunmuştur. 1994 yılında incelenen torsoyla birçok ortak yönleri olması dolayısıyla, buluntu yeri kesin olarak belirlenemeyen bu torso parçasının da bir başka Tanrı *Apollon* heykelinin parçası olabileceği düşünülmektedir.²¹⁵ Böylece on yıl içinde Doluca Tepe ve Tepeköy'de *Apollon* ile ilgili iki arkeolojik ve bir epigrafik belge

²¹⁰ T.H. Carpenter, *Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji*, 2002, Homer Kitapevi, İstanbul, 104

²¹¹ Sayar (1990): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 1989" *VII. AST*, s. 215.

²¹² M.H. Sayar (1996): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 1995" *XIII. AST*, Cilt: 1, 51.

²¹³ Sayar, 1990: 215.

²¹⁴ Sayar; 1999: 423-424.

²¹⁵ Gös.yer.

ortaya çıkmış bulunmaktadır. Sayar, her iki torsonun da *Apollon* heykellerinin parçaları oldukları tezi ile yazıtta adı geçen *Apollon Torontenos* bir arada düşünüldüğünde, Marmara Denizi'ne hâkim ve güneydoğuda Prokonnesos'a (Marmara Adası) bazen berrak havalarda Saros Körfezi'ne kadar görüş mesafesi olan Doluca Tepe'de *Apollon Torontenos* Tapınağı bulunduğunu 1997 yılında yaptıkları incelemelerden sonra kesin olarak önerebileceklerini bildirmiştir.²¹⁶

3.4. ARTEMİS

Çalışmada değerlendirilen Şarköy (?) *Artemis* adak yazıtı [Kat.no. 2.5] Trakya'da Tanrıça *Artemis* adı geçen tek yazıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul Arkeoloji Müzelerinde korunan -bir tanesinin Tekirdağ'da bulunduğu bilinen- ve erken Roma Dönemi'ne tarihlenen iki adak steli de bölgede *Artemis* kültürünü destekleyen epigrafik buluntular olarak gösterilebilir.²¹⁷ Perinthos'ta bulunmuş olan *Herakles*, *Artemis* ve *Hekate'nin* tasvir edildiği stel, tasvirinden dolayı bölgede *Artemis* kültürünü destekleyen arkeolojik buluntu olarak gösterilebilir.²¹⁸

Byzantion'da, bugün Topkapı Sarayı'nın bulunduğu yer olan kentin akropolisinde bir *Artemis* tapınağı'nın bulunduğu ileri sürülür.²¹⁹

Elaueus, Bizye, Perinthos ve Hadrianopolis'te basılan sikkeler de bölgede *Artemis* kültürünü destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. MÖ 350-281 yıllarına tarihlenen Elaueus'da basılan sikkelerden birinde ön yüzde *Artemis*, arka yüzde arı bulunur.²²⁰ Bizye sikkesinde ön yüzde Marcus Aurelius'un eşi

²¹⁶ Sayar, 1999: 423-424.

²¹⁷ *The Anatolian Civilisation II*, Greek/Roman/Byzantine Turkish Ministry of Culture and Tourism s.126,1983.

²¹⁸ Sayar, 1998: 234.

²¹⁹ Tekin, 1996:18.

²²⁰ SNG, 1943: Plate 18, 894.

II.Faustina'nın büstü, arka yüzde ise Artemis ok ve yaylarıyla görülmektedir.²²¹ M. Aurelius (MS 161-180) Dönemi'nden bir Perinthos sikkesinde²²² ve III. Gordianus (MS. 238-244) Dönemi'nden bir Perinthos sikkesinde²²³ arka yüzde Artemis bulunmaktadır. MS 198-217 yıllarına tarihlenen bir Hadrianopolis sikkesinde, ön yüzde Caracalla büstü, arka yüzde de Artemis bir boğa üzerinde elinde savaş aleti tutmaktadır.²²⁴

Tanrıça Artemis'in Trakya'da "Artemis Bendis" olarak da tapım gördüğü bilinmektedir. En bilinen yerli Trak tanrıçası olan Bendis, -Artemis gibi- avcı olarak Phryg başlığıyla ve mantosuyla, uzun kürk çizmeleriyle ve sağ elinde tuttuğu uzun bir mızrakla betimlenmektedir.²²⁵ Genellikle Artemis, Hekate ve Persephone ile özdeşleştirilen Trak tanrıçası Bendis'in Trakya'da Aşağı Hebros dolaylarında bir *Bendideion* 'u bulunduğu bildirilmektedir.²²⁶

3.5. ASKLEPIOS

Hadrianopolis'te (Edirne) bulunmuş *Theos Asklepios* [Kat.no. 2.45] ile *Asklepios* ve *Hygeia* adanmış [Kat.no. 2.6] adak yazıtları ile Apri'de bulunmuş Asklepios'a adak yazıtlı kaide [Kat.no. 2.7] bölgede *Asklepios* kültürünün varlığını gösteren epigrafik buluntulardır. Silivri'ye bağlı bir yerleşim olan Eski Ereğli'de (Gümüşyaka) bulunmuş olan *Thea Hygeia*'ya adanmış bir adak yazıtı da [Kat.no. 2.40] *Asklepios* ile ilişkili olarak bu bölümde değerlendirilmiştir.

Asklepios, Homeros ve Pindaros'ta tanrı olarak değil, bir hekim ve kahraman olarak görülür.²²⁷ Sonraki dönemlerde de karşımıza şifa tanrısı olarak çıkmaktadır. Asklepieion'larda hastanın tedavisinde ilk koşul inançtı. Burada sadece kutsal sular,

²²¹ Jurukova, 1981: 24A, Tafel 5, 24.

²²² SNG, 1943: Plate 14, 738.

²²³ SNG, 1943: Plate 15, 759.

²²⁴ BMC, 1960: 118, 14.

²²⁵ Öztürk, 2007: 55.

²²⁶ Gös.yer.

²²⁷ Taşlıkılıoğlu, 1971: 77

şifalı otlar, merhemler ya da cerrahi yöntemler değil müzik, tiyatro, törenler, telkin gibi psikolojik tedaviler de önemliydi.

Tapınakları genellikle ormanlarda, su kenarlarında, yeraltı maden suyu kaynakları civarında yapılmıştır. *Asklepios*'un tapınaklarında rahipler aynı zamanda doktordur. Hasta olan kişi, organ biçiminde pişmiş topraktan yapılan adak sunularıyla sağlık tanrısından şifa dilemektedir. Antik dönemde kullanılan organ biçiminde bu adak heykelcikleri, *Asklepios* kültürünün bir parçası olup, hasta olan organların bağışlanması şeklinde de yorumlanmıştır.²²⁸ *Asklepios*'un tapınaklarında hastaların tedavisi uyutularak yapılmakta, hasta uykusunda kendisine verilecek ilacı *Asklepios*'tan öğrenmekte ve bu ilacı tarif edildiği gibi kullandığında iyileşebilmekteydi. Taburcu edilen hasta “şu ilaç benim falan hastalığımı iyileştirdi” şeklinde bir ifadeyi bir taş stel üstüne yazdırarak duyurmak zorundaydı. Aynı zamanda *Asklepios*'un elçisi görevinde olan rahiplerin gerçek anlamda tıbbi müdahaleler de yaptığı bilinmektedir.²²⁹

Bu çalışmada incelenen, Aproi-Germeyan Köyü'nde bulunmuş olan *Asklepios* adak yazıtlı kaide [Kat.no. 2.7] bölgede *Asklepios* kültürünü ispatlayan epigrafik buluntu olmasının yanı sıra üzerinde bulunan heykelden dolayı da arkeolojik buluntu olarak da gösterilebilir. Heykel kırılarak kaybolmuştur.²³⁰ Heykel kalıntısının solunda bir de küçük bir çocuğun bileklerinden itibaren ayakları görülmektedir ve *Asklepios*'un çocuklarından biri olan *Telesphoros*'a²³¹ ait olabileceği ileri sürülmüştür.²³²

2001 yılında Tekirdağ'a 15 km. uzaklıktaki Heraion Teikhos kazılarında, Akropol surları içerisinde devşirme malzemelerden yapılmış büyük mermer bir avlu ve onun

²²⁸ Atik, 2002: 67.

²²⁹ Gös.yer.

²³⁰ Taşlıkılıoğlu, 1971: 75.

²³¹ Homeros'a göre (Il. II 731) Troia savaşında, yaralıları tedavi eden Makhaon ile Podaleirios *Asklepios*'un çocuklarıydı. Plastik sanatta da sonraki dönemlerde *Asklepios*'un yanında bu çocuklardan birini temsilen küçük bir çocuk heykelinin dikildiği görülmektedir.

²³² Taşlıkılıoğlu, 1971: 77.

etrafını çeviren duvarlar bulunmuştur.²³³ Mermer avluda, bazı tıp aletleri (ameliyat malzemeleri), pişmiş toprak adak figürinleri ve ilaçlar tespit edilmiştir. Söz konusu buluntular, burasının bir sağlık merkezi olduğu düşüncesini güçlendirmiştir.²³⁴ Bu yapının, tapınağı ve hastanesi olan, hem de rahiplerin doktor olarak çalıştıkları, Bergama Asklepionu gibi bir merkez olabileceği kanısına ulaşılmıştır.²³⁵ Heraion Teikhos sağlık merkezi, kazıda bulunan Kral Reumaterkes adına basılan sikkeye dayanarak MÖ 1. yüzyıl sonuna, çanak çömlek parçalarına göre MÖ 1. ve MS 1. yüzyıllar arasına, adak figürinlerine göre MS 1. yüzyıla tarihlendirilmişlerdir. Buranın MÖ 1.yüzyıl sonunda var olan ve MS 1. yüzyılda da aktif olarak çalışan bir tedavi merkezi olduğu belirtilmiştir.²³⁶

Bizye, Perinthos ve Hadrianopolis kent sikkeleri de Trakya’da *Asklepios* kültürünü destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. MS 161-166 yıllarına tarihlenen Bizye şehrinin bir sikkesinde, arka yüzde *Asklepios* bir sedir üzerinde yarı uzanmış durumda ve bir eliyle *Hygeia*’nın omzundan tutmuştur.²³⁷ Ön yüzde İmparator Septimius Severus’un (MS 193- 211) olduğu Perinthos sikkesinde, arka yüzde *Asklepios* elinde yılanla görülür.²³⁸ Hadrianopolis sikkelerinde arka yüzde *Asklepios* ve *Hygeia*²³⁹ veya III. Gordianus (MS 238- 244) Dönemi’nde *Asklepios* elinde yılanlı asasıyla görülmektedir.²⁴⁰

3.5.1. Thea Hygeia

Adı sağlık anlamına gelen *Hygeia*, hekim tanrı *Asklepios*’un kızı ve yardımcısı olarak bilinir. *Hygeia* yalnız hasta insanlara değil, hayvanlara da bakar, hastalıklarına ilaç bulur. Sağlıkla ilgili olan tüm tanrılar gibi, O da yeraltı simgeleri taşır ve

²³³ N. Atik- M.A. Işın (2006): “Tekirdağ/Karaevlialtı 2000, 2001 ve 2004 Yılları Kazı Çalışmaları” *KST XXVIII/1*. s. 47-54.

²³⁴ N. Atik (2002): “Traklar Anadolu’da İlk Kez Güneşliği Görüyor” *Bilim ve Ütopya*, sayı: 97, s. 67.

²³⁵ Atik ,2002: 68.

²³⁶ Gös yer.

²³⁷ *BMC*, 1960: 89, 8.

²³⁸ *SNG*, 1943: Plate 14, 740.

²³⁹ *SNG*, 1942: Plate 10, 560.

²⁴⁰ *SNG*, 1942: Plate 11, 580.

özellikle de yılanla birlikte gösterilir.²⁴¹ Roma'da adı *Salus* olarak geçen tanrıça *Hygeia*'nın kardeşi *Telesphoros* olarak bilinmektedir²⁴²

Bu çalışmada değerlendirilen, Silivri'ye bağlı bir yerleşim olan Eski Ereğli'de (Gümüşyaka) bulunmuş olan *Thea Hygeia*'ya adanmış bir adak yazıtı [Kat.no. 2. 40] bölgede *Hygeia* kültürünü destekleyen epigrafik buluntudur.

Bizye ve Hadrianopolis'de basılmış olan sikkeler de bölgede *Hygeia* kültürünü destekleyen nümizmatik buluntulardır. Bizye sikkesinde ön yüzde II.Faustina nin büstü, arka yüzde de *Hygeia* sağ elindeki yılanı beslemektedir.²⁴³ Antoninus Pius (MS 138-161) döneminden itibaren Hadrianopolis kentinin sikkelerinin arka yüzlerindeki en belirgin tipler arasında *Hygeia* da vardır. *Hygeia*, Hadrianopolis kenti sikkelerinin arka yüzlerinde de en belirgin tipler arasında yer alır.²⁴⁴

3.6. ATHENA

Çalışmada değerlendirilen, Tekirdağ'da bulunmuş *Zeus Soter* ve *Athena Neikephoros* için adanmış [Kat.no. 2.63] ve *Zeus Soter, Athena Nikephoros* ve *Apollon Pytheon* için adanmış [Kat.no. 2.64] iki adak steli, bölgede *Athena* kültürünü destekleyen epigrafik buluntulardır. *Athena* bu yazıtlarda, *Zeus* ve *Apollon* ile birlikte tapım görmüştür.

Ainos kazılarında 1989 yılında kale içinde yapılan çalışmalarda bulunan ve MÖ 5. yüzyıla tarihlenen *Athena*'ya ait olduğu düşünülen pişmiş toprak figürin başının²⁴⁵ bölgede *Athena* kültürüyle ilgili arkeolojik buluntu olarak gösterilebilir.

²⁴¹ A. Erhat (1996): *Mitoloji Sözlüğü*, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 147.

²⁴² Gös.yer.

²⁴³ Jurukova, 1981: 26A, Taf. 5, 26.

²⁴⁴ M. Arslan, (1999): "Trakya Kent Sikkeleri (Bizya-Hadrianopolis-Perinthus) *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1998 Yılı*", Ankara, 261.

²⁴⁵ A. Erzen- S. Başaran (1991): "Enez (Ainos) 1989 Yılı Çalışmaları" *KST XII/II*, s. 156, res. 4.

Lysimakhia, Bisanthe, Bizye, Perinthos ve Hadrianopolis şehir sikkeleri bölgede *Athena* kültüyle ilgili nümizmatik buluntular olarak karşımıza çıkmaktadır. MÖ 309-220 yıllarına tarihlenen Lysimakhia şehrinin bir sikkesinde ön yüzde miğferli *Athena*, arka yüzde aslan,²⁴⁶ MÖ 280 yılına tarihlenen bir Bisanthe sikkesinde, ön yüzde miğferli *Athena*, arka yüzde baykuş bulunmaktadır.²⁴⁷ Bizye sikkesinde, ön yüzde I. Philippus'un büstü, arka yüzde miğferli ve sağ elinde patera tutan *Athena* yer alır.²⁴⁸ Perinthos sikkelerinde *Athena* arka yüzdendir. Ön yüzde Gordianus, arka yüzde bir elinde patera, diğer elinde de kalkan ve mızrak ile *Athena*²⁴⁹ veya ön yüzde İmparator Geta (209-212), arka yüzde *Athena* vardır.²⁵⁰ Hadrianopolis sikkesinde ön yüzde, III.Gordianus'ün büstü, arka yüzde de *Athena* mızrağıyla birlikte görülmektedir.²⁵¹

3.6.1. Athena N(e)ikephoros

Athena başlığında değerlendirilen her iki yazıtta da *Athena*, *N(e)ikephoros* epitheti ile tapım görmüştür. G. Seure, *Zeus Soter, Athena Nikephoros ve Apollon Pytheon*'un adları geçen [Kat.no. 2.64] yazıt ile ilişkili olarak bu tanrıların Pergamon'un tanrıları olduğunu ve bu tanrı kültlerinin Attalos'un hakimiyeti zamanında Panion'a getirilmiş olabileceğini belirtmiştir.²⁵²

Hellen öncesi dönemde de tapınıldığı bilinen Tanrıça, Olympos Tanrıları arasında yerini alınca Hellenler tarafından çok sevilen bir Tanrıça olmuş ve birçok yerde olduğu gibi Pergamon kentinde de kendisine tapınılmıştır.²⁵³

I. Attalos'un MÖ 3. yüzyılın son çeyreğinde Galatlar'a karşı kazandığı büyük zaferden sonra *Athena*, zafer getiren "*Nikephoros*" adına sahip olmuştur.

²⁴⁶ SNG, 1943: Plate 18, 908.

²⁴⁷ SNG, 1942: Plate 9, 466.

²⁴⁸ Jurukova, 1981: 79A. Taf. 12, 79/1, 79/2.

²⁴⁹ BMC, 66; Schönert, no. 815.

²⁵⁰ SNG, 1943: Plate 15, 752.

²⁵¹ SNG, 1942: Plate 11, 584.

²⁵² Seure, 1900: 166.

²⁵³ H. Üreten, "Helenistik Dönem Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri" dergiler.ankara.edu.tr/ dergiler/18/32/243.pdf, (08.05.2009), s.196-197.

Pergamon'un "Athena Polias"ı olarak tanınan tanrıçanın, başarıyla sonuçlanan zaferler nedeniyle "Zafer getiren Tanrıça" anlamına gelen "Athena Nikephoros" epithetiyle adlandırılarak yerel bir özellik kazandığı bilinmektedir.¹ Attalos, Galatlar'a karşı kazandığı bu zaferin anısına, Nikephorion adında yeni bir tapınak yaptırmıştır. Pergamon'da kültü olan Athena Nikephoros'un önemini vurgulayan yazıtlardan iki tanesi Tanrıçanın kent pantheonundaki varlığına işaret etmektedir. Yine Pergamon'da MÖ 182 yıllarında Nikephoria şenlikleri düzenlendiği bilinmektedir.²⁵⁴

Antiokheia²⁵⁵ yakınlarında Daphne kutsal alanında bulunan *Zeus Nikephoros* heykeli,²⁵⁶ Pontus Bölgesi'nde Zela'da bulunan bir Caracalla dönemi sikkesindeki *Zeus Nikephoros* Anadolu'dan Zeus ve Nike birlikteliğine örneklerdir..²⁵⁷

3. 7. DEMETER

Rhegion (Küçükçekmece)'da bulunan *Thea Demeter ve Dionysos Kallon* olarak iki ayrı tanrı adı içeren onurlandırma yazıtı, [Kat.no. 2.36], Trakya'da *Demeter* kültü içeren tek epigrafik buluntudur.

Demeter bir çiftçi tanrıça olarak bilinmektedir. Kültü erken zamanlardan itibaren yeraltı ile ilişkilendirilmiştir. O'na tohum atma, ürün alma, tarlaların kış nadasına kutsayıcı bir etkiyle eşlik eden "bitkilerin tanrıçası" sıfatıyla tapınılmıştır. Tanrıçanın kültü de tamamen kadınlardan oluşan bir kült topluluğu ile her şeyden önce bir kadın kültü olmuştur.²⁵⁸

²⁵⁴ Gös.yer.

²⁵⁵ Isparta-Yalvaç'ta bulunan Antiokheia.

²⁵⁶ Şahin, 2001: 116.

²⁵⁷ Arslan,1997: 105, Lev. 38, no. 206.

²⁵⁸ Üreten, 2009: s.205.

Herodotos (II, 59), Mısırlılar'ın yalnızca *Demeter* ve *Dionysos*'un cehennem egemen tanrılar olduğuna inandıklarını ve *İsis*'in de Yunan dilinde *Demeter*'in karşılığı olduğunu söyler.

Trakya'da *Demeter* kültürünü destekleyen tek epigrafik buluntu olmasına rağmen bu kültü destekleyen çok farklı tip ve sayıda nümizmatik buluntu gösterilebilir. *Demeter* tasvirleri Perinthos, Kardias, Lysimakhia, Aigos Potamoi, Bisanthe, Bizye gibi birçok şehrin sikkelerinde görülmektedir.

MÖ 350 yılına tarihlenen bir Perinthos sikkelerinde ön yüzde örtülü *Demeter*, arka yüzde *cista mystica*²⁵⁹ veya ekin demetleri ve haşhaş,²⁶⁰ MS 1. yüzyıla tarihlenen bir Perinthos sikkesinde ön yüzde *Demeter* başı örtülü, elinde buğday başağı, MÖ 350-309 yıllarına tarihlenen bir Kardias sikkesinde, ön yüzde *Demeter* arka yüzde aslan,²⁶¹ MÖ 309-220 yıllarına tarihlenen Lysimakhia sikkesinde, ön yüzde başı örtülü *Demeter*, arka yüzde ise Nike,²⁶² MÖ 300 yılına tarihlenen Aigos Potami sikkelerinde ön yüzde *Demeter* başı, arka yüzde ortada bir keçi ve onun altında da üzüm salkımları,²⁶³ MÖ 280 yılına tarihli Bisanthe sikkesinde, ön yüzde başı örtülü *Demeter*, arka yüzde çelenk bulunmaktadır.²⁶⁴ Bizye sikkelerinde M. Aurelius,²⁶⁵ I. Philippus²⁶⁶ ve Caracalla²⁶⁷ dönemlerinde arka yüzde buğday başağı ve meşaleyi tutan *Demeter* yer almıştır.

3.8. DIONYSOS

Rhegion'da toplu olarak bulunan ve bu çalışmada değerlendirilen *Dionysos Kallon* [Kat.no. 2.11 ve 2.12], *Demeter ve Dionysos Kallon* [Kat.no. 2.36], Nike ve

²⁵⁹ SNG, 1943: Plate 14, 727.

²⁶⁰ SNG, 1943: Plate 14; 732.

²⁶¹ SNG, 1943: Plate 17; 862, 866- 7.

²⁶² Seaby, 1966: 70, 638; M. Arslan, "Kırklareli Müzesi'ndeki Asilbeyli Lysimachia Definesi" *Belleten* 263, 2008 Nisan, 4. grup.

²⁶³ Seaby, 1966: 70, 631; SNG 7 1943: Plate 15; 850, 851.

²⁶⁴ SNG, 1942: Plate 9, 464.

²⁶⁵ Jurukova, 1981: 23C. Taf. 4, 23.

²⁶⁶ Jurukova, 1981: 75A. Taf. 11, 75/1; Taf. 12, 75/2.

²⁶⁷ Jurukova, 1981: 53A, Taf. 8. 53/3.

Dionysos Kallon [Kat.no. 2.41] ve *Nemesis ve Dionysos Kallon* [Kat.no. 2.42], *Hera ve Dionysos Kallon* [Kat.no. 2.39]; bunların dışında Perinthos'da bulunan ve *Dionysos Birliği* [Kat.no. 2.10], *Bakkhos Birliği* [Kat.no. 2.9] ve *Asia'lı Bakkhos Birliği* [Kat.no. 2.8]'ne adanan yazıtlar da bölgede *Dionysos* inancını destekleyen epigrafik buluntulardır.

Bazı düşüncelere göre *Dionysosçu* hareketin çıkış noktası Trakya (veya Frigya) idi.²⁶⁸ Yunanlılara göre *Dionysos* Trak dilinde, “*Sabazios*” ve “*Sabos*” olarak isimlendirilmişti.²⁶⁹ *Dionysos* ile özdeşleştirilen *Sabazios*'un, Thrak-Phryg tanrılarında biri olduğu bilinmektedir.²⁷⁰ *Sabazios* kültürünün ise, MÖ V. yüzyılda *Dionysos* ve *Orpheus* misterleriyle birlikte Atina'da varlığını sürdüren bir kültür olduğu bilinmektedir.²⁷¹ *Dionysos*, Yunan dünyasındaki modelinden farklı olarak, Trakya'da kâhinlik ile de ilişkilendirilmiştir.²⁷²

Ainos'dan 1981 yılı kazılarında bulunan bir Satyr figürünü bilinmektedir. Yerleşimden Satyr ve Mainad resimlerinin yer aldığı seramikler de *Dionysos* kültürünün varlığını destekleyen arkeolojik buluntu olarak gösterilmektedir.²⁷³

Alopekonesos, Perinthos ve Hadrianopolis sikkelerinde *Dionysos* tipleri kullanılmıştır. MÖ 300 yılına tarihlenen Alopekonesos sikkelerinde, ön yüzde *Dionysos* başı arka yüzde ortada kantharos ve üzüm salkımı kullanılmıştır.²⁷⁴ Traianus dönemi (MS 98-117) yılları arasına tarihlenen Perinthos sikkelerinde arka yüzlerde *Dionysos* ayakta çıplak, sağ elinde kantharos, sol eliyle de thyrsos, solunda panter²⁷⁵ veya önünde bir yıldız ile *Dionysos* sola dönük ayakta betimlenmiştir.²⁷⁶

²⁶⁸ M. Eliade (2003): “*Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*” cilt II, Kabalcı Yayınevi, (çev. A. Berkay) İstanbul, s. 189.

²⁶⁹ Eliade, 2003: 191.

²⁷⁰ Öztürk;2007: 55.

²⁷¹ Öztürk, 2007: 59.

²⁷² Eliade, 2003: 191.

²⁷³ A. Erzen (1983): “1981 Yılı Enez Kazı Çalışmaları” *KST* IV, s. 287.

²⁷⁴ SNG, 1943: Plate 17, 856, 860.

²⁷⁵ SNG Cop. 1943, no.736.

²⁷⁶ SNG, 1943: Plate 14, 736.

MS 138-217 yıllarına tarihlenen Hadrianopolis sikkesinde *Dionysos* ön yüzdendir.²⁷⁷ Caracalla Dönemi'nde (198-217) arka yüzde ayakta, yanında panterle²⁷⁸ veya arka yüzde ayakta.²⁷⁹

3.8.1. Dionysos Kallon

Grektede “güzellik” anlamına gelen Κάλλος kelimesinin, *Dionysos*'a verilen Κάλλω sıfatından türemiş olabileceği, bununla birlikte, bu kelimenin bir yer ismiyle de ilgisi olabileceği öne sürülmektedir. Taşlıkılıoğlu, antik kaynaklardan birinde “mutatio callum” (konaklama yeri) olarak geçen bir yer isminden bahsederek Κάλλω sıfatının bu yer isimleriyle bağlantısını kurmaya çalışmaktadır. Bu kaynakta bahsedilen yerin Trakya'nın Marmara kıyılarında, Selymbria (Silivri) ile Athyria (B. Çekmece) arasında olduğu belirtilmiştir. Ancak Taşlıkılıoğlu, Kiepert'in İstanbul'a ve çevresine ait paftasında bu isimde bir yer adına rastlanmadığını da eklemektedir. Tanrı epithetlerinin daha çok şehir ya da mevki adlarından oluştuğunu düşünülürken, *Dionysos Kallon* ayinlerine katılan dini bir cemiyetten bahseden onurlandırma yazıtları [**Kat.no. 2.11 ve 2.12**], Rhegion civarında *Dionysos Kallon* kültürünün varlığını desteklemektedir.²⁸⁰ *Dionysos Kallon* ile ilgili başka epigrafik belge bilinmemektedir.

3.8.2. (Asia'lı) Dionysos (Bakkhos) Birliği

Perinthos'un 5 km kuzey-batısında; Bağlar Deresi ile Yeni Çiftlik arasında bulunmuş olan MS 212 yılından sonraya tarihlenen yazıt [**Kat.no. 2.10**], Perinthos'ta bulunmuş olan ve üç kült görevlisinin adının geçtiği yazıt [**Kat.no. 2.9**] ile Asia'lı Bakkhos Derneği adı geçen yazıt [**Kat.no. 2.8**] Perinthos'da (*Asia'lı*) *Dionysos (Bakkhos) Birliği*'nin varlığını gösteren üç epigrafik buluntudur. Yazıtlardan birlik

²⁷⁷ SNG,1990: 4, 100.

²⁷⁸ SNG, 1942: Plate 11, 566.

²⁷⁹ SNG, 1942: Plate 11, 569

²⁸⁰ Taşlıkılıoğlu,1959: 546.

üyelerinin adları, adakların tüm hanedanının ve kutsal senatonun sağlığı ve huzuru için yapıldığını öğrenmekteyiz.

3.9. HERA

Trakya'da *Hera* kültünü epigrafik olarak belgeleyen iki yazıt saptanmıştır. Aytepe-Tekirdağ'da bulunan yazıt [Kat.no. 2.38] sadece *Thea Hera*'ya adanmış olup, Rhegion'da bulunmuş yazıtta [Kat.no. 2.39] Tanrıça, hieromnemon 'luk görevi yapmakta ve *Dionysos Kallon* ile birlikte tapım görmektedir.

Hellen'de tanrılar dünyasında *Zeus*'un eşi olan, Roma'da ise *Iuno* ile özdeşleştirilen tanrıça, evlilik yemininin koruyucusu olarak tanınır.²⁸¹ *Iuno* isminin "yaşam gücü" anlamına gelen bir kökten türemiş olduğu, hem kadınların doğurganlığıyla, hem de ayın ilk günleriyle, ayın yeniden doğuşuyla ilgili birçok şenliği de yönettiği bilinmektedir.²⁸²

Tanrıça *Hera*'ya adanmış tapınak veya kutsal alanlara Heraion denilmekteydi. Tekirdağ-İstanbul kara yolundaki Heraion Teikhos (Hera'nın Surları) adlı liman kenti bilinmekte ve kentte 2000 yılında başlatılan kazı çalışmaları, Mimar Sinan Üniversitesi Arkeoloji Ana Bilim Dalı ve Tekirdağ Müzesi çalışmalarıyla devam etmektedir.²⁸³

Ainos'da (Enez) kazılarında bulunan kırık pişmiş toprak bir figürin olasılıkla *Hera* figürini olarak değerlendirilmiştir. M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen bu figürin 1989 yılında yapılan kazılarda, Enez Gazi Ömer Mahallesi'nde ortaya çıkartılan mozaikli villanın 100 m doğusunda bulunmuştur almaktadır.²⁸⁴

²⁸¹ Eliade, 2003: 131.

²⁸² Eliade, 2003. 139.

²⁸³ N. Atik- M.A. Işın (2006): 47-54.

²⁸⁴ Erzen-Başaran, 1991: 159.

3.10. HEROS

Trakya’da tapım gören en önemli tanrıların başında gelen, ancak karakteri tam olarak açıklanamamış olan *Heros* ya da *Trak atlısı*, bölgede bulunmuş olan yazıtlı-yazıtsız adak yazıtları ve tespit edilen kutsal alanları ile bilinmektedir. Bu çalışmada Heros adı geçen 16 yazıt saptanmış olup, bunlardan 3 tanesi Arkadiopolis’ten (Lüleburgaz), Selymbria (Silivri) ve Maksutlu Köyü’nden²⁸⁵ (Tekirdağ) bulunmuş sadece Heros adı geçen yazıtlardır [Kat.no. 2.14-2.16]. Diğer yazıtlarda Heros farklı epithetler ile karşımıza çıkmaktadır. Kadıköy’den bulunan 6 yazıt [Kat.no. 2.17-2.22] *Heros Arkhagetos*, Karaburun’dan bulunan 6 yazıt [Kat. no. 2.24-2.29] *Heros Stamianos*, Silivri’den ve Ainos’tan bulunan 2 yazıt [Kat.no 2.43, 2.44] *Theos Arkhagetos*, Silivri’den bulunan 1 yazıt [Kat.no. 2.48] *Theos Heros Arkhagetos* ve buluntu yeri bilinmeyen 1 yazıt [Kat.no. 2.23] *Heros Epokoos* şeklinde 3 farklı epithet ile tapım görmüştür.

Arkhagetos ve *Stamianos* epithetleri *Atlı tanrı* için kullanılmıştır, ancak *Epekoos* epitheti başka tanrılarla da kullanılmıştır.²⁸⁶ Bunların yanı sıra, atlı kahraman *Apollon*’la da özdeşleştirilmiştir.²⁸⁷

At sevgisinin, Traklar arasında yaygın olduğunu, Traklar’ın özellikle cenaze törenleri sırasında, at yarışları, spor müsabakaları düzenleyerek, bu yarışlarda başarı gösterenlerin ödüllendirildiklerini ve onların bu başarılarından dolayı kahramanlaştırıldıkları ve bir tapınım unsuru haline geldiği düşünülmektedir.²⁸⁸ Trak süvarilerinin becerisinden, savaşlardaki başarısından Homeros (*II*, X, 434 vd.) ve Herodotos (V, 8-9; VII, 110-11) da söz eder.

²⁸⁵ Stelin buluntu yeri olan Mandıra mevkiinde yapılan incelemede, geniş bir alana yayılan bir Roma İmparatorluk devri yerleşmesi saptanmıştır (Sayar, 2003, 52).

²⁸⁶ “Aulonites” kuzey Ege’de Heros ile kullanıldığı bilinen diğer bir epithet olarak bilinir. Atlı tanrı hakkında bkz. Sayar (2003): “Doğu Trakya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2001” *XX. AST*, 2, s. 52; Taşlıkloğlu, 1971: 106

²⁸⁷ Eliade, 2003: 192-193.

²⁸⁸ A. M. Mansel, (1938): *Trakya’nın Kültür ve Tarihi*, İstanbul 1938, 14; Taşlıkloğlu, 1971: 104.

Trakya'ya özgü bir tanrı olan *Heros* (Atlı tanrı), Anadolu'da farklı isimlerle tapım gören atlı tanrılardan farklı özellikler taşır. L. Robert, Trak süvarisinin kesinlikle sıradan bir *Atlı Tanrı* olarak düşünülmemesi gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁹

Atlı Tanrı'nın en erken tasvirlerine, Kuzey Bulgaristan'da bulunmuş olan MÖ 4. yy'a tarihlenen Lukovit hazineleri ve Letniza köyü yakınlarında bulunmuş olan hazinelerdeki gümüş kaplar üzerinde rastlanmıştır. Bölgede ele geçen tasvirlerinde at üzerinde betimlenen tanrının, bitkilerin yeniden canlanması ve öbür dünyayı temsil ettiği düşünülmüştür. Tanrının, çoğunlukla bir sunak, yaban domuzu, ağaç, yılan ve bir köpekle birlikte tasvir edilmesi ve bütün bu betimlemelerin yeraltı ya da öbür dünyayla ilgili olmaları da tanrının bu niteliği taşıdığı kanısını kuvvetlendirmektedir.²⁹⁰

Heros Trakya'da bazı bölgelerde ve yerleşimde, farklı epithetlerle tapınım görmüştür. Bunun nedeni her yerleşimin kendi özel beklentilerinin ya da yaşadıkları yerin isimlerinin farklı olmasıyla ilgili olmalıdır. Böylelikle, işlevlerine göre eklenen yerel epithetonlarla yeni tanrılar yaratılmıştır. Türkiye Trakyası dışında; *Eitiosarios*, *Kanzerenos*, *Karabasmos* ya da *Karabasbos*, *Manimazos*, *Mursine*, *Perkos* ya da *Perkonei*, *Kordenos*, *Ordianos*, *Paladeinenos*, *Purmerulas* ya da *Purumerulas*, *Saldobussenos* ya da *Saldokelenos*, *Seinolazies*, *Zamazis*, *Zeindrumenos*²⁹¹ ve bu çalışmada söz edilen *Arkhagetos*, *Staimanos* ve *Epekoos* epithetleri saptanmıştır.

Trak süvari kompozisyonunda, genellikle sağ yönde ilerleyen bir atlı ile, stelin sağ köşesinde bir sunaktan ve onun arka planında yılan sarılı bir ağaçtan oluşmaktadır. Koşan atın ya da süvarinin yanında bir ya da birkaç köpeğin bulunduğu, sonra ise bir köpeğe saldıran veya kaçan bir domuz ya da başka bir av hayvanının, örneğin bir tavşan ya da arslanın, atların bir köşesinden fırlayarak bir Trak süvarisinin mızrağına hedef olduğu da gözlenmiştir.²⁹²

²⁸⁹ L. Robert, "Un relief votif de la cote Thrace", *Hellenica* VII, Paris 1949, 48-49.

²⁹⁰ Öztürk, 2007: 56.

²⁹¹ Öztürk, 2007: 57.

²⁹² Taşlıkılıoğlu, 1971: 104.

Taşlıkloğlu, Trak sanatçılarının, Trak süvarisini, mezar stellerinde tasviri yapılan kahramanlaştırılmış ölüyle asimile ettiklerini ileri sürmüştür.²⁹³ Grekler'in *Heros* (Kahraman) tipini canlandıran “*Atlı tanrının*” da bir Trak süvarisinden farksız olduğu tespit edilmiştir. Bu Heros tipinde de, Trak süvarsini temsil eden stellerde görüldüğü gibi, kompozisyona tamamlayıcı olarak eklenen köpek, sağ köşede altar ve onun arka planında yılanlı ağaç gibi tasvirler, bu iki ayrı kült unsurlarının kolaylıkla birleşmelerini sağlamıştır.²⁹⁴ Bunun sonucunda ise, gerek *Heros*, gerekse Trak süvarisi belli bir dönemden sonra, Traklar'da aynı tapınımı görmüş olduklarından birbirlerinden ayrıştırılmalarında zorluk çekilmiştir.²⁹⁵ Trak yerli sanatçıları, Trak süvarisinin tasvirini mezar stellerine uygulayarak, kahramanlaştırılmış ölüyle bir tutmuşlardır.²⁹⁶ Bu şekilde dörtlüğe koşan bir Trak süvarisiyle, duran ya da yavaş ilerleyen bir süvari kabartması yer değiştirmiştir. Bazı tasvirlerde süvarideki mızrak yerini pateraya bırakmıştır. Bu da başarısı için dilekte bulunan süvarinin, adağını yerine getirmek üzere sunağa doğru ilerlemesi olarak yorumlanmıştır.²⁹⁷

Trakya'da *Heros*'a adanmış ancak henüz yayını yapılmamış çok sayıda stel bilinmektedir. Midye ve Şarköy stelleri bunlardan ikisidir. Karadeniz kıyısındaki antik liman kenti Salmydessos'dan (Midye) üst yarısı kırık bir mermer stel bilinmektedir. Sahnede üzerinde soldan sağa hareket eden bir atlı, atın altında bir köpek, karşısında bir yaban domuzu ve bir kurban sunağı, sunağın arkasında da yılan sarılmış bir ağaç şeklinde *Atlı Tanrı* konusu işlenmiştir. Kabartmanın altındaki bir satırlık yazıt olduğu belirtilmiş, ancak yayınlanmamıştır. Sunağı yapan kişinin adının yer aldığı ve bu steli *Atlı Tanrıya* hediye olarak sunduğu belirtilmiştir.²⁹⁸ Şarköy'de Doğan Küçük koleksiyonundaki eserler arasında da *Trak Atlı Tanrısı*'na adanmış iki

²⁹³ Taşlıkloğlu, 1971: 105.

²⁹⁴ Gös.yer.

²⁹⁵ Gös.yer.

²⁹⁶ Taşlıkloğlu, 1971: 106.

²⁹⁷ Gös.yer.

²⁹⁸ Sayar 1993,. 159.

stel bilinmektedir.²⁹⁹ Stellerden bir tanesinin sadece üst yarısı kalmış olup, kabartmasının üzerinde "Uğurlu olsun" yazısı okunmuştur.³⁰⁰

Anadolu'da, özellikle Lykia ve Pisidia'da, Trak atlısına benzeyen, ancak farklı isimler taşıyan kültlere de rastlanmıştır. Lykia ve Pisidia'da Kakasbos, Phrygia'da ise Horophylaks yani hudut muhafızı olarak bilinen, bazı bölgelerde ise Sozon olarak tanınan tanrı, *Heros* gibi atlı tanrı olmakla beraber, elinde mızrak yerine topuz taşımaktadır.³⁰¹ Yine *Heros* tasvirlerinde bulunan; yılan, sunak, ağaç, köpek ve domuz Kakasbos tasvirlerinde bulunmamaktadır.

3.10.1.Heros Arkhagetos

Selymbria (Silivri) civarında Kadıköy'de bulunan 6 yazıt *Heros Arkhegetos* [Kat. no. 2.17-2.22], Silivri'den bulunan yazıt [Kat.no. 2.48] *Theos Heros Arkhagetos*, Silivri ve Enez'de bulunan yazıtlar *Theos Arkhagetos* [Kat.no. 2.43, 2.44] şeklindeki ifadeler ile Heros'un Trakya'daki *Arkhagetos* epithetini belgelemektedirler. *Arkhagetos* epithetli yazıtların –bir yazıt dışında- buluntu yeri Selymbria'dır. Bölgede *Heros* Kutsal alanı olduğu ve söz edilen epithet ile tapım gördüğü söylenebilir.³⁰² *Arkhagetos* epithetinin Selymbria ve Perinthos'da atlı için sıklıkla kullanılan bir epithet olduğu bilinmektedir.³⁰³

Grekçe “ Ἀρχηγέτης ” kelimesi, “şehri ya da aileyi kuran kimse, prens, kral, soylu kimse, önder” anlamları içermektedir.³⁰⁴

²⁹⁹ M.H. Sayar(1995): “Doğu Trakya'da Epigrafiya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993” *XII. AST*, Ankara 1995, 62.

³⁰⁰ Sayar, 1995: 62.

³⁰¹ Öztürk, 2007: 57.

³⁰² Robert, 1949: 47ff; Goceva-Opperman, 1979: 113.

³⁰³ Seure, 1900: 160.

³⁰⁴ A Lexion (1998): *Liddell and Scott's Greek- English Lexicon*, 106.

3.10.2. Heros Epekoos

Edirne Müzesi'nde korunan ancak buluntu yeri tam olarak bilinmeyen adak steli [Kat.no. 2.23] Trakya'dan *Epekoos* epithetini içeren tek *Heros* yazıtı olarak bilinmektedir. Stelde süvari yürür durumdaki at üzerinde tasvir edilmiştir.

Kelime anlamı “duyan, işiten, kulak veren” demek olan *Επήκοος* epitheti Anadolu'da özellikle Karia ve Phrygia bölgelerinde farklı tanrılar için kullanılmıştır. *Epekoos* epitheti altında tapım gören tanrıların simgesi, kulak betimidir. Kulak, “dinleyen, kulak veren tanrıyı” sembolize eden³⁰⁵ *Epokoos*, *Zeus* ile Bithynia'da Sarihocalar-Gölpazarı'nda bir sunak üzerinde *Zeus Olympios* ve *Epekoos* olarak, Paphlagonia'da Hadrianapolis yakınlarındaki Üçbaş'ta bulunmuş olan bir yazıtta, Lykia'nın kuzeyinde Elmalı'nın Küçük Söğle Köyü'nde devşirme malzeme olarak kullanılmış olan bir kaide üzerindeki, Kilikia Bölgesi'nde Macar Kalesi'nde bulunmuş olan ve Flavius'lar dönemine tarihlenen bir yazıtta bilinmektedir.³⁰⁶ Pisidia Sagalassos'da (Ağlasun) Tanrı *Men*'in bir sıfatı olarak kullanılmıştır. Tralleis'de *Apollon*'un sıfatı olarak görülmüştür.

Zeus Labraundos için yapılmış olan, Labraunda tapınağına ait olduğu düşünülen bir meander frizi parçasında -genellikle adak stellerinde *Theos Epekoos*'un simgesi olarak geçen- kulak betimi işlenmiştir.³⁰⁷ Manisa Müzesi'nde bulunan, buluntu yeri bilinmeyen bir adak stelinde *epekoos Tykhe* ile geçmektedir.³⁰⁸

3.10.3. Heros Stamianos

İstanbul'un Çatalca ilçesine bağlı Karadeniz kıyısında Karaburun'da bulunmuş 6 adak yazıtı [Kat. no. 2.24-2.29] Trakya'da *Heros Stamianos* tapımını belgeleyen epigrafik buluntular olarak bilinmektedir. Bölgede bir Heros kutsal alanı olabileceği

³⁰⁵ Şahin, 2001: 48.

³⁰⁶ Gös.yer.

³⁰⁷ Şahin, 2001: 89.

³⁰⁸ Malay, 1994: 56, no. 83.

düşünülmüş, ancak kutsal alanının yeri ve Karaburun köyünün antik adı olabileceği ileri sürülen Philea yerleşiminin izleri henüz saptanamamıştır.³⁰⁹

Heros Stamianos'a Karaburun'da tapınımda bulunulması, bu kültün Karadeniz'de yolculuk yapan gemicilerin güvenliği ile ilgili olduğu, söz konusu *Heros*'un içinde nehir ya da boğaz anlamına gelen "Stoma" sözcüğü bulunan *Stomianos* epithetonu ile anılması nedeniyle bu kültün, İstanbul Boğazının Karadeniz çıkışına yaklaşan gemilerle ilgili olabileceği düşünülmüştür.³¹⁰ *Heros Stamianos*'a Karaburun'da, kayalıklara gemilerin çarpmasını önlediği için tapınımda bulunulduğu veya İstanbul Boğazından çıkan veya boğaza girmeye hazırlanan gemilerle ilgili olmayıp, İstanbul boğazına yönelirken, yanlışlıkla Terkos gölünün Karadeniz ile arasında bulunan kara parçasını boğaz girişi sanarak oraya yönelen gemileri, karaya oturarak parçalanma tehlikesinden, *Heros Staminos* koruduğu tapımının olduğu düşünülmüştür.³¹¹ Ancak her iki öneri de, *Heros Stamianos*'un deniz güvenliği ile ilişkili bir kült olduğunu göstermektedir.

Mitolojide Phineus'un, Argonautlar'a, Karadeniz'e çıkmadan önce Symplegadar yani "çarparışan kayalar"dan geçmeleri gerektiğini, Mavi Kayalar diye de bilinen bu iki kaya arasından bir gemi geçerse, yerlerinden oynadığı, birleşerek kapandığı ve arasında kalan bir şey olursa parçalandığı söylediği bilinir.³¹²

3.11. HOMONIA

Perinthos'ta bulunmuş olan ve MS 3. yüzyıla tarihlenen yazıtlı bir sunak [**Kat.no. 2.30**], Trakya'da *Homonoia* kültünü belgeleyen epigrafik bir bulundur. Sunağın yazıtından, Apameia'yı Sevenler Cemiyeti tarafından, Perinthos ve Apameia

³⁰⁹ M.H. Sayar (2002): "Doğu Trakya'da Epigrafya Araştırmaları 2000" 19. *AST*: Cilt II, Ankara 2002, s. 99-110.

³¹⁰ Sayar, 2002: 101.

³¹¹ Gös.yer.

³¹² Erhat, 1997: 52.

kentlerinin, iyi ilişkilerinin korunması amacıyla Tanrıça *Homonoia*'ya adanmış olduğu anlaşılmaktadır.³¹³

‘Ομόνοια kelimesinin Grekçe anlamı³¹⁴ duygu ve fikir birliği sağlamaktır. Latinedeki karşılığı “Concordia” olan kelime, burada da ahenk, uyum, duygu birliği anlamına gelmektedir.³¹⁵ ‘Ομόνοια’nın antik dönemlerde, arabulucu tanrıça olarak tapınım gördüğü ve bu tanrıçanın insanlar arasındaki uyuşmazlıkları ortadan kaldırması için kendisine başvurulduğu bilinmektedir.³¹⁶ Bu uyuşmazlıkların giderilmesi halinde ‘Ομόνοια’ya sunak yapıldığı ise antik metinlerde (Pausanias V, 14, 9; Plutarkhos, *Cam.*, 42, Appian., *Bell. civ.* I, 26) geçmektedir.

Evlenen çiftlerin evliliklerinin uyum içinde olması için Miletos şehrinde bulunan ‘Ομόνοια tapınağından, gelinin teslim alınmasının bir gelenek olarak yerine getirildiği ileri sürülmektedir.³¹⁷ Yine ‘Ομόνοια’nın “arabulucu” sıfatıyla Thera adası halkı arasında bulunan bir anlaşmazlığını ortadan kaldırdığından dolayı, Pergeli Artemidoros’un tanrıça için bir sunak yaptırdığı MÖ 3. yüzyıla ait bir yazıttan bilinmektedir.³¹⁸

Hellen toplumunda önce aile içi uyumun ifadesi olan *Homonoia* kavramı, klasik çağda Hellen kentlerinde soylu tabaka ile halk sınıfı arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklara çare olarak sunulmuş, böylece *Homonoia*, kentlerdeki demokratik düzenin işleyişine bağlı olarak siyasi bir kavram haline gelmiştir. *Homonoia*’nın dinsel bir niteliğe kavuşmasının ise yine kavramın siyasi önemiyle de yakından ilgisi olduğu ileri sürülmüştür.³¹⁹ Şöyle ki, kentlerdeki soylu ve halk sınıfı arasında yaşanan çatışmaların çözümüne mevcut tanrılar yetmeyince yeni bir arayış içine girilmiş, sofistler *Homonoia*’yı son çare olarak görüp, halka *Homonoia*’nın propagandasını

³¹³ Taşlıkılıoğlu, 1971: 122.

³¹⁴ Bkz. Liddel and Scott’s Greek- English Lexicon- Oxford at the Clarendon pres, s. 488.

³¹⁵ Gös. yer.

³¹⁶ *IG XII*, 3. Suppl., 1336.

³¹⁷ Öztürk, 2006: 7.

³¹⁸ *IG XII*, 3. Suppl., 1336.

³¹⁹ Öztürk, 2006:176.

yapmışlardır. Sonuç olarak *Homonoia* yani “Uyum” tanrısallaştırılmıştır.³²⁰ MÖ 4. yüzyıldan itibaren kesin olarak tanrısallık kazandığı bilinen *Homonoia*’ya, kriz dönemlerinin yanı sıra, Hellenistik dönem boyunca da iyi ilişkilerin ve dostlukların korunması için adaklar sunulması ve dualar edilmesi âdet haline gelmiştir.³²¹

Roma Çağı boyunca bu inanç yaşamaya devam etmiş, gerek kent halkı, gerek politikacılar uzlaşmazlıkları gidermek amacıyla Tanrıça *Homonoia*’ya başvurmuşlardır.³²² Augustus’tan itibaren kentlerarası “*homonoia antlaşmaları*” ile birlikte yeni bir anlam kazanmış; ailenin ve fertlerin uyumu gibi, kentlerin de birbirleriyle uyumunun bir ifadesi olmuştur.³²³

Homonoia kavramının aile içi uyum anlamının, Geç Antik Çağda da devam etmiş olduğuna dair kanıtlar mevcuttur: MS 4.-5. yüzyıllara tarihlenen ve taşlarında *Homonoia* yazısı ile haç bulunan Hristiyanlık çağı evlilik yüzükleri, aile içi uyumun bu tanrıça tarafından gözetildiğini düşündürmektedir.³²⁴

Perinthos şehir sikkeleri bölgede *Homonoia* kültünü destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. Septimius Severus döneminde³²⁵ ve III.Gordianus (MS 238-244) döneminde³²⁶ Perinthos sikkelerinin arka yüzünde *Homonoia* ve kurban sahnesi vardır.

İtalya’da Metapontium sikkelerinde ve birçok Anadolu şehrinde örneğin Smyrna’da ve Apameia’da tanrıça *Homonoia*’nın en azından M. Aurelius döneminden itibaren yaygın bir kült olarak kabul edildiği sikkelerle kanıtlanmıştır.³²⁷

³²⁰ Gös.yer.

³²¹ Öztürk, 2006:177.

³²² Gös. Yer.

³²³ Öztürk, 2006: 16.

³²⁴ Öztürk, 2006:8.

³²⁵ SNG, 1943: Plate 15, 757.

³²⁶ SNG, 1943: Plate 15, 761.

³²⁷ Taşlıkılıçlı,1971: 123.

Karia Bölgesi'nde Aphrodisias'ta bulunan bir yazıt, MÖ II. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiş ve *Zeus Philios*'a, *Homonoia*'ya ve *Tanrıça Roma*'ya bir sunuyla başlamaktadır.³²⁸ MÖ 160 yıllarına tarihlenen bir yazıtta göre, Kydnos yakınlarında bulunan Antiokheia (Tarsos) kenti, Mallos'a bağlı bir kutsal alan olan *Athena Magarsia* tapınağına konulmak üzere bir sunak göndermiştir. İki kent arasında uyumu sağlamak için gönderilen sunakta ise Mallos ve Magarsos'un tanrıçası *Athena Magarsia* ve aynı zamanda uyumu, anlaşmayı temsil eden Tanrıça *Homonoia* için de kurban kesileceği anlaşılmaktadır.³²⁹ Kilikia'da Mopsuestia'da bulunmuş ve MS 3. yüzyıla tarihlendirilen bir yazıttan Mopsu(h)estia ve Anabazos sakinlerinin uzlaşması için bir Tanrıça *Homonoia* sunağı ya da heykeli adamaya söz vermiş oldukları öğrenilmektedir.³³⁰ Pisidia Bölgesi'nde Yalvaç Sofular'da bulunan üç farklı heykel kaidesi yazıtlarından, farklı kişiler tarafından Antiokheia'ya Tanrıça *Homonoia* heykelleri sunulmuş olduğu anlaşılmıştır.³³¹

3.12. KORE VE PLUTO

Gelibolu Yarımadası'nın batı kıyısındaki Bolayır civarındaki Bakla Burnu'nda bulunmuş olan ve koleksiyoncu Hüseyin Karalamacı tarafından Malkara'ya getirilmiş eserler arasında bulunan bir adak yazıtlı stel **[Kat.no. 2.32]** Trakya'da *Kore* (Persephone) ve *Pluto* (Hades) kültürünü gösteren epigrafik, adak stelinin üstündeki kabartmadan dolayı ise arkeolojik buluntudur. Yazıttan anlaşıldığına göre bu adak steli, halk meclisi tarafından “şehrin kurtarıcısı ve kollayıcısı” olan *Kore* ve *Pluto*'ya adanmıştır.³³² M. H. Sayar, bu halk meclisinin hangi şehrin halk meclisi olduğunu, *Kore* ve *Pluto*'nun da hangi şehrin kurtarıcısı ve kollayıcısı oldukları hakkında bir bilginin mevcut olmadığını bildirmektedir.³³³ Sayar, sunuda buldukları tanrıların yeraltı tanrıları olmaları ve bunların şehrin kurtarıcısı ve

³²⁸ Öztürk, 2006: 14.

³²⁹ Öztürk, 2006: 15-16.

³³⁰ Öztürk, 2006: 72.

³³¹ Öztürk, 2006: 146.

³³² Sayar (1999): “Doğu Trakya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997” *XVI. AST*, I, s. 426-427.

³³³ Sayar, 1999: 427.

kollayıcısı olarak anılmaları nedeniyle, adağın nedeninin şehrin uğradığı bir düşman saldırısından kurtulmasından sonra bu tanrılara olan vefa borcunu vurgulamak için olabileceğini belirtmiştir.³³⁴ Stelin buluntu yeri olduğu bildirilen Bolayır'ın hemen karşısında yer alan Bakla Burnu'nda, Kardias antik kentinin olabileceğini vurgulamaktadır.³³⁵ Kardias kenti'nin MÖ 309 yılında Kral Lysimakhos tarafından tamamen imha edilene kadar stratejik konumu nedeniyle özellikle denizden gelen düşman saldırıları nedeniyle çok zarara uğradığı, bu saldırılardan birinde ise Demosthenes'in nutuklarında değindiği Atinalı Komutan Diopethes'in, Kardialılar'ın Atinalıları arazilerine sokmamaları üzerine kente askeri hareket yaptığı ve Kardias şehri'nin MÖ 346 yılındaki bu saldırı sırasında Makedonya Kralı II. Philip'ten yardım istemek zorunda kaldığı bilinmektedir. Sayar, bu tarihi bilgilerin ışığında, söz konusu steli MÖ 4. yüzyıla tarihlenmeyi önermektedir.³³⁶

3.13. MISIR TANRILARI

Tekirdağ'ın Barbaros Köyü'nde bulunmuş olan *Serapis* ve *İsis*'e adanmış yazıt [Kat.no. 2.35] bölgedeki *Serapis* ve *İsis* kültürünü destekleyen bir buluntu olarak gösterilebilir. Bu buluntu sayesinde, Trakya'da ilk kez *Serapis* ve *İsis* adağı (*ex-voto*) ile karşılaşılmiştir.³³⁷

Mısır Kralı III. Ptolemaios *Euergetes*'in Trakya'da deniz kenarındaki şehirleri ele geçirdiğini, Khalkedon, Kyzikos ve Khios'da erken 3. yüzyılda Mısır Tanrıları tapımı olduğu, Mısır tanrılarının 2. yüzyıl başında da tüm Akdeniz, Trakya ve Makedonia'da görüldüğünü bilmekteyiz.³³⁸ Roma dönemiyle birlikte Trakya'da yaygınlaşan Mısır kültürünün başında, *Serapis*, *Osiris*, *İsis*, *Harpokranis* ve *Anubis*

³³⁴ Gös.yer.

³³⁵ Bu görüşün dışında Kardias'ın lokalizasyonu için araştırmacılar tarafından Gelibolu Yarımadası'nda birçok yer önerilmiştir (Sayar, 1999: 427).

³³⁶ Sayar, 1999: 427.

³³⁷ G. Seure (1900): "Inscriptions de Thrace" *BCH* 24, 164

³³⁸ L. Vidman (1970): *İsis und Serapis bei den Griechen und Römern. Epigraphische Studien zur Verbreitung und zu den Tragern des ägyptischen Kultes*, Berlin 1970,33.

gelir. Bu kültlerin Trakya'daki yayılımında ekonomik ilişkilerin önemli bir neden olduğu bilinmektedir. Trakya ve Doğu ile yapılan ticaret Hellenistik dönemde giderek artmış, Roma Çağı'nda ise süreklilik kazanmıştır. Bu iki bölge arasındaki ticari ilişkilerin bir sonucu olarak Mısır'dan ve Anadolu'dan Trakya'ya yerleşenler de Doğu dinlerinin Trakya'ya girişini hızlandırmıştır. Yine bölgede kısa süreli ikamet eden tüccarların, denizcilerin ve askerlerin de Doğu kültürünü ve inançlarını taşımış oldukları sanılmaktadır.³³⁹

Roma dönemiyle birlikte, doğulu tanrıların tasvirlerinin yer aldığı sikkeler darbeden şehirlerin sayısı artmış ve bunlardan bir tanesi Perinthos olmuştur. MÖ 2.-1. yüzyılda Perinthos sikkelerinde ön yüzde *Serapis* ve *İsis* yer almıştır.³⁴⁰ Böylece bölgedeki *Serapis* ve *İsis* kültü nümismatik buluntular ile destek görmüştür.

3.13.1. Serapis

Ptolemaios I Soter (M.Ö. 323-283), Serapis kültürünün kurucusu olarak kabul edilir. Mısır inancında *Serapis*, Mısır yeraltı dünyası tanrısı *Osiris* ve Boğa tanrısı *Apis* ile özdeşleştirilmiştir. Onların, simgeleri ve kültleri temel alınmış ve *Osirapis/Serapis* olarak tapınım görmüştür.³⁴¹

Tanrı *Serapis*, özünde birçok tanrının birleşmesiyle oluşmuştur. *Serapis*'e; Helen Pantheonunun tanrıları olan *Dionysos*,³⁴² *Asklepios*, *Hades* ve bir anlamda da *Zeus* da ilave edilerek yakındoğu-batı sentezi bir kült ortaya konmuştur.³⁴³

Tanrı, *Zeus Serapis* adı altında özellikle İskenderiye kentinde göğün efendisi olarak tapınım görmüş ve kentin sikkeleri üzerinde de *Zeus Serapis* olarak geçmiştir.³⁴⁴ Serapis kültürüyle ilgili genel kabul edilen görüş, Ptolemaios I Soter bu ülkede dinsel bir değişim yapmak yerine, bazı Mısırlı rahiplerin önerileri

³³⁹ Öztürk, 2007: 53.

³⁴⁰ H.A. Seaby (1966): *Greek Coins and their Values*, London 1966, 72, 668.

³⁴¹ Şahin, 2001: 163.

³⁴² Herodotos (II, 144); Osiris'in Yunanistan'da Olympos tanrılarında Dionysos olduğunu söyler.

³⁴³ Şahin, 2001: 165.

³⁴⁴ Gös.yer.

doğrultusunda, Mısır Tanrısı Ousir- hapy'ı *Serapis* olarak değiştirmiş, Mısır'luların ve Hellen'lerin (Greko- Mısır) ortak tanrısı ilan etmiştir Bundan dolayı Serapis kültü, Ptolemaioslar'ın dinsel ve politik kreasyonu olarak yorumlanmıştır.

Serapis, Tanrıça *İsis*'in kocası ve güneşin zamanla ilişkili tüm değişimlerinin (gece ve gündüz) doğa ve insanlar üzerindeki etkilerinin tek tanrısı olarak tapım görmektedir.³⁴⁵ *Osiris* yaşam ve ölümün, aynı zamanda ölümden sonra dirilmenin yani ölümsüzlüğün simgesi olarak kabul edilmiştir. Bu çift kimliği Yunan dünyasında değişerek, Tanrı bir yönüyle neşeyi, ışığı, yaşamın dinginliğini simgelemiş, diğer yönüyle de yası, karanlığı, kaderi ve kaçınılmaz ölümü simgelemiştir.³⁴⁶

Büyük İskender'in ölümünün ardından, İmparatorluğun paylaşımı sırasında, Mısır'ı alan Ptolemaios I Soteris (MÖ 323- 283) bu kültürün kurucuları olarak kabul edilmiştir.³⁴⁷

MS 198-217 yıllarına tarihlenen bir Perinthos sikkesinde, ön yüzde İmparator Caracalla başı, arka yüzde *Serapis* bir sunak önünde ve elinde patera tutmaktadır.³⁴⁸ Ainos'da 1983 yılında kale dışında yapılan kazılarda mozaik zeminin üzerinde bulunan bronz *Serapis* heykelciği Trakya'dan bilinen bir arkeolojik buluntudur.³⁴⁹ Polybios da (IV, 39) Khalkedon'da bir Serapeion'dan söz eder.

3.13.2. İsis

İsis, Roma Dönemi'nde denizcilerin yardımcısı ve koruyucusu rolünü üstlenmiştir.³⁵⁰

³⁴⁵ Şahin, 2001: 165.

³⁴⁶ Gös.yer.

³⁴⁷ Şahin, 2001: 162.

³⁴⁸ SNG 12. 2001: Part 1, 847.

³⁴⁹ A. Erzen (1984): "Edirne Güneydoğu Avrupa Araştırma Merkezi ve Enez Kazıları" *Arkeoloji ve Sanat*, sayı: 24-27, s. 9-10.

³⁵⁰ Öztürk, 2006: 111.

Enez Taşaltı Nekropolünde; kireç taşından minik, yuvarlak biçimli bir havuz ve havuz başında adeta dinlenir vaziyette betimlenmiş figürinler, yedi tane kiremitli mezarın arasındaki boş bir alanda bulunmuştur.³⁵¹ Figürinlerden ikisi giyimli olup, aynı kalıbın ürünüdür. Bir taht veya herhangi bir şey üzerinde oturur vaziyette betimlenmiş figürinler, kırmızı renk hamurlu, sarı toprak boyalıdır. Oturan ve giyimli olarak betimlenmiş olan kadın figürinleri, sanki bir tiyatro kostümü içinde görünmeleri nedeniyle, Sieveking tarafından *İsis* kültüründe, tiyatro oyunları icra eden kızlar olarak yorumlanmıştır.³⁵² Bu buluntuların *İsis* kültürüyle ilişkilendirilmesinden dolayı, bölgede *İsis* kültürünün varlığını destekleyen arkeolojik buluntular olarak gösterilebilir.

3.14. NEMESIS

Tanrıça *Nemesis*, Rhegion'da toplu olarak ele geçen altı adet stelden (Bkz. 3.8. Dionysos) bir tanesinde [**Kat.no. 2.42**] *Thea Nemesis, Dionysos Kallon* ile birlikte anılmaktadır. Yazıtın, Tanrıça *Nemesis*'in hieromnemonluk yaptığı yıl içerisinde, *Dionysos Kallon* ayinlerine katılan topluluk üyelerinin, rahip ve rahibelerini onurlandırdıkları anlaşılmaktadır.

Nemesis, hem tanrısal öcü simgeleyen soyut bir kavram, hem de ölçsüzlüğü, kendine ve şansına aşırı güveni cezalandıran tanrısal bir varlık olarak görülmüştür.

Perinthos ve Hadrianopolis'te bulunmuş olan tanrıça *Nemesis* tasvirli sikkeler de Trakya'da *Nemesis* kültürünü destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. MS 202-219 yıllarına tarihlenen bir Perinthos sikkesinde, arka yüzde kanatlı *Nemesis* sağ elinde terazi, sol elinde asa, yerde ise tekerlek yer almıştır.³⁵³ III. Gordianus (MS

³⁵¹ Erzen-Başaran; 1991:157.

³⁵² J. Sieveking,(1916): *DieTeraKotten der Sammlung Leob, II*. München: s. 53, Pl. 110.

³⁵³ *BMC*,1960: 15-48.

238-244) döneminden bir Hadrianopolis sikkesi üzerinde, arka yüzde *Nemesis* ayakta ve bir dümen ya da tekerleğe yaslanmış durumdadır.³⁵⁴

3.15. NİKE

Rhegion’da toplu olarak ele geçen altı adet stelden (Bkz. 3.8. Dionysos) bir tanesinde [**Kat.no. 2.41**] *Thea N(e)ike, Dionysos Kallon* ile birlikte anılmaktadır. Yazıtta Tanrıça *N(e)ike*’nin dördüncü defa olarak hieromnemon’luk görevini yaptığı ve *Dionysos Kallon* ayinlerine katılan dernek üyelerinin görevlerini doğru yapmış kişileri onurlandırdıkları anlatılmaktadır.

Nike, Yunan mitolojisinde zafer tanrıçasıdır. Eski Yunan ve Roma dünyasında, Olympos tanrıları soyundan gelmeyip de soyut kavramların kişileştirilmiş biçimi olan tanrıçalardan biridir.

Ainos’da 1983 yılında kale dışında yapılan kazılarda mozaik zeminin üzerinde bulunmuş olan bronz kaideli *Nike* heykelciği³⁵⁵ bölgede *Nike* kültürünü destekleyen arkeolojik buluntu olarak gösterilebilir.

Lysimakhia, Perinthos, Plotinopolis, Bizye ve Hadrianopolis’te basılmış olan *Nike* figürlü sikkeler, Trakya’da *Nike* için nümismatik buluntular olarak gösterilebilir. MÖ 309-220 yıllarına tarihlenen bir Lysimakhia sikkesinde, arka yüzde Nike yanında palmye ağacı ve bir taçla,³⁵⁶ İmparator Antoninus Pius (MS 136- 161) Dönemi’nden³⁵⁷ ve İmparator Geta (MS 202-219) Dönemi’nden³⁵⁸ Perinthos sikkelerinin arka yüzlerinde kanatlı Nike, MS 198-217 yıllarına tarihlenen bir Plotinopolis sikkesinde arka yüzde İmparator bir elinde asa diğer elinde *Nike* ile,³⁵⁹

³⁵⁴ SNG, 1942: Plate 11, 582.

³⁵⁵ A. Erzen (1884): “Edirne Güneydoğu Avrupa Araştırma Merkezi ve Enez Kazıları” *Arkeoloji ve Sanat*, sayı: 24-27, s. 9-10.

³⁵⁶ SNG, 1943: Plate 18, 902, 905.

³⁵⁷ SNG, 1943: Plate 14, 737.

³⁵⁸ SNG, 1943 Plate 15, 751.

³⁵⁹ SNG, 1943 Plate 16, 788.

MS 161-166 yıllarına tarihlenen bir Bizye sikkesinde arka yüzde *Nike* ve Philippus bir askeri ödüllendirip onurlandırırken betimlenmiştir.³⁶⁰ MS 2. yüzyıl sonu 3. yüzyıl başına tarihlenen bir Hadrianopolis sikkesinde de arka yüzde *Nike* resmedilmiştir.³⁶¹

3.16. THEA GANEA

Tekirdağ-Şarköy'e bağlı Gaziköy'de (Ganos) bir okuldan, adını yerleşim yerinden alan "*Thea Ganea*"ya adanmış olan bir stel [Kat.no. 2.37] bulunmuştur. Bu stel bölgede tanrıçaya adanmış tek epigrafik buluntudur. Söz konusu yazıt bulununcaya kadar Ganos'dan sadece bir yazıt bilinmekteydi.³⁶²

Güney Marmara denizi kıyısına paralel uzanan *Ganos* (Işıklar) Dağı *Hieron Oros* (Kutsal Dağ)³⁶³ adını taşımaktaydı (Ksenophon, *Anab.* VII 1, 14). M.H. Sayar 1992 yılında Tekirdağ ilinin en yüksek noktası olan *Ganos* Dağı üzerindeki Kartalkaya'da yaptığı araştırmada, toprak üzerinde 70 m. kadar izlenebilen antik duvar kalıntılarında rastladığını, burasının olasılıkla -Demosthenes'in söylevlerinde değinmiş olduğu- adı kutsal dağ anlamına gelen *Hieron oros* yerleşmesi olduğunu ve üzerinde de tahkim edilen bir yerleşme yeri bulunduğunu belirtmiştir.³⁶⁴ Strabon'a göre *Hieron Oros* Trakya'nın en yüksek yeridir.

3.17. THEOS PROGONOS

Kırklareli'nin Vize ilçesi'nde (Bizye) bulunmuş olan *Theos Progonos*'a adanmış bir adak yazıtı [Kat.no. 2.51] bölgede bu isimle bilinen tek adak yazıttır. Πρόγονος, "en eski olan, ata, dede" anlamları içeren Hellenic bir sözcüktür. Eski

³⁶⁰ BMC, 1960: sy 91, 13.

³⁶¹ SNG, 1942: Plate 11, 565.

³⁶² Dumont-Homolle 1892: 47.

³⁶³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz.: N.Theodossiev, (1995): "The Sacred Mountain of the Ancient Thracians" *Thracia* 11, s. 371-384.

³⁶⁴ M.H.Sayar (1993): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1992" *X. AST*, s. 153-173.

tanrılara adak olarak değerlendirebileceğimiz bu konuda başka bilgiye ulaşamamıştır.

3. 18. TYKHE

Perinthos'da (Marmara Ereğlisi) bulunmuş ve M.S. 2 yüzyıla tarihlenen yazıtlı bir heykel kaidesi [**Kat.no. 2.53**] Trakya'da *Tykhe* kültünü gösteren epigrafik buluntu olarak gösterilebilir. Yazıtdan, Perinthos kentinde bir "*Tykhe* Tapınağı" yaptırıldığı, *Tykhe* tapınağını yaptıran kişinin, kentin yerel yönetimince onurlandırılmasına karar verildiği ve Perinthos'a, İskenderiye kentinden göç etmiş olan tüccarlar tarafından, bu onurlandırma heykelin dikildiği anlaşılmaktadır. Mısır kökenli tüccarların Perinthos'a gelmelerinin olasılıkla Perinthos'un, MÖ 3. yüzyılda Ptolemaioslar'ın egemenliği altında bulunduğu döneme rastladığını düşünülmektedir.³⁶⁵

Soyut bir kavramın kişileştirilmiş biçimi olan Şans ve Kader tanrıçası *Tykhe*, elinde bereket boynuzu ya da gemi dümeniyle tasvir edilir. Zaman zaman bir küre üzerinde ve kanatlı olarak gösterilmiştir.

Perinthos'ta bulunmuş olan, Herakles ve *Tykhe*'nin yan yana olduğu bir heykel grubu, bölgede *Tykhe* kültünü destekleyen arkeolojik buluntu olarak gösterilebilir.³⁶⁶ *Herakles*'in solunda Perinthos'lu *Tykhe* durmaktadır. *Tykhe*'nin sağ elinde bereket boynuzu, sol elinde *patera* bulunmaktadır.

Hadrianopolis, Lysimakheia ve Bizye'de basılmış olan *Tykhe* tasvirli sikkeler de bölgede *Tykhe* kültünü destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. Cephesinde dört sütunu olan bir *Tykhe* Tapınağı Hadrianopolis kenti sikkesinde betimlenmiştir.³⁶⁷ Bu durumda Perinthos ve Hadrianopolis'de olmak üzere Trakya'da iki *Tykhe* Tapınağı'nın olduğu bilinmektedir. Ön yüzünde III. Gordianus'un

³⁶⁵ A. Erzen, S. Başaran; (1989): "Enez (Ainos) Kazıları, 1987 Yılı Çalışmaları," X. KST, Cilt: II, s. 91.

³⁶⁶ Sayar 1998, Eser Tekirdağ Müzesi'ndedir (Env.no. 267).

³⁶⁷ SNG, 1942: Plate 11, 590.

büstünün yer aldığı bir diğer Hadrianopolis sikkesinin arka yüzünde tapınak ve bu tapınağın arkasında Fortuna (Tykhe) bulunmaktadır.³⁶⁸ Perinthos kenti III. Gordianus döneminde Ephesos ile Homonoia antlaşmasını yapmıştır. Ephesos Artemis'i, *cornucopia* taşıyan Perinthos *Tykhesi* ile karşılıklı olarak Perinthos sikkelerinin arka yüzünde görülmektedir.³⁶⁹ MÖ 309-220 yıllarına tarihlenen bir Lysimakhia sikkesinin ön yüzünde³⁷⁰ ve Bizye sikkelerinin arka yüzlerinde *Tykhe* kullanılmıştır.³⁷¹

3.19. ZEUS

Bu çalışmada, *Dios Brontaios Kinbelaios* [Kat.no. 2.13], Zeus Aithrios [Kat.no.2.62] Zeus *Dionysos* [Kat.no. 2.54], Zeus *Enaulios* [Kat.no. 2.55], Theos Zeus *Hypsistos* [Kat.no. 2.52], Zeus *Komatikos* [Kat.no. 2.56-2.58], Zeus *Lophites* [Kat.no. 2.59, 2.60], Zeus *Serapis* [Kat.no. 2.61], Zeus *Soter* [Kat.no. 2.63, 2.64], ve Zeus *Zbelsurdos* [Kat.no. 2.66] olmak üzere, Zeus'un Trakya'da 9 farklı epitheti olduğu görülmüştür.

Zeus'un Trakya'da, hava olayları ve bereketle ilgili olarak en fazla tapınım gören tanrı olduğu yazıtlı adak stellerinin yanı sıra, yazıtsız adak stelleri, arkeolojik ve nümismatik buluntularla da desteklenmektedir.

Trakya yüzey araştırmalarında Selymbria antik yerleşmesinin lokalize edildiği Silivri ilçe merkezindeki bir Bizans sarnıcı içine toplanmış eserler arasında, üzerindeki kabartmadan *Zeus*'a adanmış olduğu anlaşılan Roma İmparatorluk Devri'ne tarihlenen kırık bir adak steli bulunmuştur.³⁷²

³⁶⁸ Gös.yer.

³⁶⁹ H. Schönert, *Die Munzprägung von Perinthos*, 1965, no.314. 10641.; Mitchell, I, 204, fig. 35c.

³⁷⁰ SNG , 1943: Plate 18, 908.

³⁷¹ Jurukova ,1981: 71E, Taf. 11, 71; 89A, Taf. 13, 89; 90A, Taf. 14, 90.

³⁷² Sayar, 1995: 62.

Kermeyan Köyü'nde (Apri) bulunmuş ve Malkara'da bir eve getirilmiş olan malzemeler arasında Zeus'a adanmış bir adak steli³⁷³ ve Malkara'da bulunan sakallı ve üstü çıplak tanrı Zeus'un kabartması yer alan bir adak steli parçası da³⁷⁴ bölgede Zeus kültürünün varlığını destekleyen buluntular olarak gösterilebilir. Perinthos çevresinde kültü çok yaygın olan Zeus'a adanmış yazıtsız adak stelleri de bu bölgede Zeus kültürünü destekleyen arkeolojik buluntular olarak gösterilebilir.³⁷⁵ Perinthos'un 15 km. kuzeydoğusunda, Çeşmeli'de bulunan Zeus'a adanmış yazıtsız bir adak steli bilinmektedir.³⁷⁶

Enez Ayasofyası, apsis kemeri üzerinde, kubbenin oturduğu kısımda, beyaz mermer blok üstünde, sol ve sağda iki ayrı yazıt bulunmaktadır. Sağdaki yazıtta “*Halk Meclisinin Zeus Tapınağı'nda rahiplik eden, Paumisoğlu Hermias'ın büyük kişiliğinden dolayı onurlandırıldığı*” yazmaktadır. MÖ 1. yüzyıla tarihlenen bu yazıtta göre; mermer blok, bir tapınağa ait olabileceği gibi, Enez Ayasofyası'nın bulunduğu yerde veya yakınında bir tapınak binasının varlığına kanıt olabileceği düşünülmüştür.³⁷⁷

Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesi sınırları içinde bulunarak, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki bir özel koleksiyona getirilmiş bir adak steli üzerinde de, kabartmanın ortasında bir tanrıça (?) ve onun solunda Zeus, sağında ise profilden genç ve miğferli bir erkek görülmektedir.³⁷⁸ Tekirdağ Müzesi'ne Çorlu-Karatepe civarından getirilen yazıtı okunamayan stelde, Zeus ayakta tasvir edilmiştir.³⁷⁹

Byzantion'da, bugün Topkapı Sarayı'nın bulunduğu yer olan kentin akropolisinde bir Zeus Tapınağı'nın bulunduğu ileri sürülmüştür.³⁸⁰

³⁷³ Sayar, 1999: 426-427.

³⁷⁴ Sayar, 2002: 102.

³⁷⁵ Sayar, 1993: 159, res. 9.

³⁷⁶ Sayar, 1998: 65, Taf. XLVI, Abb. 195.

³⁷⁷ A. Erzen-S. Başaran (1988): “Enez (Ainos) Kazıları, 1986 Yılı Çalışmaları” *IX. KST, II*, 281.

³⁷⁸ Sayar, 2003: 53.

³⁷⁹ Sayar, 1999: 426-427.

³⁸⁰ Tekin, 1996:18.

Hadrianopolis, Perinthos, Bisanthe ve Bizye sikkeleri üzerinde görülen *Zeus* tasvirleri de bu yerleşimlerde, *Zeus* kültünün varlığını destekleyen nümizmatik buluntular olarak gösterilebilir. Hadrianopolis şehir sikkelerinden birinin üzerinde, cephesinde dört sütunu olan alışılmışın dışında piramidal çatı taşıyan bir tapınak görülür. Tapınakta bulunan tanrı heykeli, *Zeus* Tapınağı olduğunu göstermektedir.³⁸¹ Hadrianopolis’de *Zeus* tipli sikkeler de bilinmektedir.³⁸² MÖ 350 yılına tarihlenen bir Perinthos sikkesi üzerinde ön yüzde *Zeus* ve *Hera*,³⁸³ MÖ 280 yılına tarihlenen bir Bisanthe sikkesinde ön yüzde,³⁸⁴ MS 96-98 ve MS 238-244 yıllarına tarihlenen Perinthos sikkelerinin arka yüzlerinde³⁸⁵ MS 1-2. yüzyıla tarihlenen bir Bizye sikkesinin arka yüzünde *Zeus* vardır.³⁸⁶

3.19.1. Zeus Aithrios

“Berrak Göğün *Zeus*’u anlamına gelen bu epithetin *Zeus* ile birlikte bir çok metinde adının geçtiği bilinmektedir.³⁸⁷ Homeros’a (*İliada* 15, 192) göre, *Zeus* “Engin Gök” olarak tanımlanan Aither’de oturur. Robert’te ise bu epithet, felsefi ve doğacı bir kavram olarak yorumlanmış, ayrıca gökyüzü en yüce ve en saf olan bir değer olarak tanımlanmıştır.³⁸⁸ Stoacı felsefeye göre, *Zeus Aithrios* doğanın herhangi bir gücünün simgesi değildir, O her şeyi gören tanrıdır. O’nun gözünden hiçbir suç ya da hata kaçmaz. “*Aithrios* epithetinin birçok edebi metinde geçtiği ve bu epithetle ilgili bir atasözü olduğu da bilinmektedir: “χὼ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἰθριος, ἄλλοκα δ’ ὕει” (“*Zeus* bazen pırıl pırıl bir gökyüzü, bazen de yağmur verir.”).³⁸⁹

Robert, ayrıca bu kültün “*Köylülerin kültü*” olduğunu ileri sürmüştür.³⁹⁰ Yine bu kültte duanın çok önemli olduğu da vurgulanmaktadır.. Phrygia’nın güneyi ile

³⁸¹ *BMC, Thrace*, 116.

³⁸² *SNG*, 1942: Plate 11, 578.

³⁸³ *SNG*, 943: Plate 14, 722.

³⁸⁴ *SNG*, 1942: Plate 9, 465.

³⁸⁵ *SNG*, 1943: Plate 14, 735, Plate 15, 758.

³⁸⁶ Mionnet 1, no. 70.

³⁸⁷ Şahin, 2001: 10.

³⁸⁸ Gös.yer.

³⁸⁹ Gös.yer.

³⁹⁰ Şahin, 2001: 11

Lykia'nın kuzey bölümü arasında yer alan Oinoanda'da bulunmuş olan ve Klaros'un kente yönelik bir kehanetini içeren yazıtta, tanrıyla ilişkili kente ait resmi bir ritüele göre: her sabah doğuya dönülerek, baş yukarı göğe (*Aither*) kaldırılarak dua edilecek. Yine bu kehanete göre, tanrıya kurban kesmek sunuda bulunmak yasak olup, sadece dua edilecektir. Kült bu yapısıyla “*arınmış kült*” olarak kabul edilmektedir.

Byzantion'da bulunmuş olan MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen *Zeus*'un, *Serapis* ve *Aithrios* epithetleri ile birlikte anıldığı adak yazıtı [Kat. 2.62] Trakya'da *Aithrios* kültürünü destekleyen epigrafik buluntudur.

Mysia Bölgesi'nde Kyzikos yöresinde bulunan kabartmalı iki adak steli *Zeus Aithrios*'a adanmıştır. Bunlardan birinde çift baltalı bir süvari olarak betimlenen tanrı bir sunağın önünde durmakta, yanında ise bir ağaç bulunmaktadır. Diğerinde ise tanrıya adak yapıldığı ifade edilen yazıtın altında, tanrıya kurban edilmek üzere bir halkaya bağlı boğa tasvir edilmiştir.³⁹¹

Aithrios kültürünün en önemli olduğu yerlerden biri olduğu bilinen Priene kentinde bulunmuş iki yazıttan biri, Agora'daki *Zeus Tapınağı*'nın ön tarafında bulunmuş küçük bir mermer sunak, diğeri ise bir sunak üzerindeki adak yazıtıdır. *Zeus Aithrios*'a adanan bir kabartma üzerinde tanrıya, üç çeşit hayvanın aynı zamanda sunulduğu görülmüştür. Bunlar, boğa, koyun ve kümes hayvanlarıdır.³⁹²

3.19.2. Zeus (Dios) Brontaios Kinbelaios

İstanbul-Gaziosmanpaşa İlçesi'ne bağlı Haraççı Köyü, Maltepe Mevkii'nde bulunan, *Dios Brontaios Kinbelaios* [Kat.no. 2.13] ve *Theos (?) Brontaios Kinbelaios*'a [Kat.no. 2.46] adanmış steller bölgede *Zeus (Dios) Brontaios Kinbelaios* kültürünü gösteren epigrafik buluntulardır. Stellerin tümünün köyün hemen kuzeyindeki Maltepe mevkiinde bulunması, burada *Brontaios Kinbelaios* epithetonlarıyla tapınım gören yerel bir *Zeus* kültürü kutsal alanı olabileceğini

³⁹¹ Şahin 2001: 10.

³⁹² Şahin, 2001: 11.

desteklemektedir. Sayar, Phrygia Bölgesi'nde çok sık görülen *Zeus Bronton* kültü ile ilişkili olan *Zeus Brontaios* kültürünün Kyzikos civarında bulunmuş olan iki adak yazıtı sayesinde bilindiğini söylemektedir.³⁹³ Ancak Trakya'da *Zeus Brontaios* kültürünün varlığı ilk kez Haraççı köy civarında bulunmuş olan yazıtlarla belgelenmektedir. Ayrıca bu yazıtlar sayesinde bugüne kadar bilinmeyen *Zeus'un Kinbelaios* epithetonunu da öğrenmekteyiz. Bu epitheton, Anadolu'daki birçok yerel tanrı kültüründe olduğu gibi, büyük bir olasılıkla, bir yer adından türetilmişti. Sayar'a göre, burası, belki de buluntu yerindeki antik yerleşmenin ya da civarındaki bir dağın antik devirdeki adıydı.³⁹⁴

Zeus Bronton tapımı, kuzey-batıdan itibaren Phrygia'nın tümünde, doğudan kuzey Galatia içlerine kadar yaygındır.³⁹⁵ Bithynia ve Paphlagonia'da da sunak ve kabartmalarla bilinmektedir.³⁹⁶

3.19.3. Zeus Dionysos

Madytos'da (Eceabat) bulunmuş olan adak yazıtı [**Kat.no. 2.54**], Trakya'da *Zeus Dionysos* ifadesi içeren tek adak yazıttır. Cook, *Zeus'un Dionysos*'la olan ilişkisinin temelinde Trakya-Phrygia kökenli kültürlerin olduğunu ileri sürmüştür.³⁹⁷

Phrygia'da Yukarı Tembris vadisinde, Hacı Beyli'de bulunmuş olan kabartmalı bir sunak da *Zeus Dionysos*'a adanmıştır.³⁹⁸ Sunağın ön yüzünde bir kraterden çıkan asma dalı üzerinde üzümleri yiyen bir yılan betimlenmiştir. L. Robert, yılanın Dionysiak karakterli olduğunu, mezara yönelik bir karakterinin olmadığını belirtmiştir.³⁹⁹ Avadan'da⁴⁰⁰ bulunmuş olan iki adak yazıtında da, *Zeus* aynı epithet ile geçmektedir.⁴⁰¹

³⁹³ Sayar, 1994: 132.

³⁹⁴ Sayar, 1994: 133.

³⁹⁵ Mitchell, (1993): II, 24.

³⁹⁶ Şahin, 1999: 37; Robert, 1949: 56

³⁹⁷ A.B.Cook, (1965): *Zeus, A Study In Ancient Religion*, Cilt II, New York 1965, 706.

³⁹⁸ Şahin, 1999: 43

³⁹⁹ Hellenica VI, 86,

⁴⁰⁰ Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı bir köy.

⁴⁰¹ Şahin, 1999: 44.

3.19.4. Zeus Enaulios

Çatalca'nın Boyalık Köyü'nde bulunmuş olan yazıt [Kat.no. 2.55] *Zeus Enaulios* kültürünü gösteren tek epigrafik buluntudur. *Zeus* için yeni bir epithet olduğu belirtilen⁴⁰² *Enaulios*'un, sürüleri koruması için yardımını istenen tanrı işlevinde olduğu bilinmektedir. *Zeus Enaulios*, Hellenistik ve Roma dönemlerinde ise çiftliğin ya da sürü ağlarının koruyucu tanrısı olmuştur.⁴⁰³ Ancak L. Robert, Terkos gölünün batısında kalan Boyalık Köyü'nün bulunduğu vadinin sürü yetiştirmeye elverişli olmayan çıplak bir arazi olduğunu belirtmektedir.⁴⁰⁴

3.19.5. Zeus Hysistos

Byzantion'da bulunmuş olan, *Theos Zeus Hysistos*'a adanmış bir yazıt [Kat.no. 2.52] ve Perinthos'ta bulunmuş *Theos Hysistos*'a adanmış bir heykel kaidesi [Kat.no. 2.49] ve bir sunak [Kat.no. 2.50] bu çalışmada tespit edilmiş *Zeus Hysistos* kültürünü gösteren üç epigrafik buluntudur.

Antik yazarların da değinmiş olduğu Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenen *Hysistos* epithetinden (Pindaros II. 2; Pausanias, 9.8.5) 13'ü Trakya'da *Zeus Hysistos*'a, 6'sı ise *Theos Hysistos*'a adandığı⁴⁰⁵ bilinmektedir.

N. Şahin, bu kültürün içeriğinde, köylülerin, çalışmalarının karşılığı olan ürünlerinin bereketi için, tanrının adaletine ve büyüklüğüne sığınma motifi yattığını söylemiştir.⁴⁰⁶ *Hysistos* için, Anadolu Yahudilerinin en büyük tanrısı olduğu yorumu yapılmıştır.⁴⁰⁷ Buna karşın Phrygia'da bulunan adak yazıtlarındaki *Hysistos*

⁴⁰² J.-L., Robert, "Dedicaces Aux Divinites Egyptiennes" *Hellenica* X, 1955, 36.

⁴⁰³ Şahin, 2001: 47; *Hellenica* X, 108-109 ve 33-37; Mitchell 1993, II, dipnot 95.

⁴⁰⁴ *Hellenica* X, 34.

⁴⁰⁵ Sayar, 1997: 109; Sayar 1998: s. 229.

⁴⁰⁶ Şahin, 2001: 65.

⁴⁰⁷ Şahin, 2001: 64-65 Kültürün Anadolu'da Yahudi etkileri için bkz: Mitchell, 1993: II, 36.

epithetinin, Aziz ve Ulu Hosios ve Zeus ("Ὅσιος καὶ Ζεὺς) epithetleri ile birlikte kullanılması, Sami kökenli Paian bir kült olduğu şeklinde yorumlanmıştır.⁴⁰⁸

Zeus Hypsistos'a yapılan adaklar sadece Küçük Asia'da değil geç Roma İmparatorluğu'nun Grekçe konuşulan kısımlarında da görülmektedir. *Hypsistos*'a yapılan pagan adaklar kuzey Lydia'nın küçük şehirlerinde ve birçok köylerinde de bilinir.⁴⁰⁹

Kuzey Ege'de Kavala'nın doğusundaki antik yerleşim Akontisma'dan bulunan bir adak stelinde de *Zeus Hypsistos* olarak tapım görülür.⁴¹⁰ *Hypsistos* epitheti Trakya'da olduğu gibi birçok bölgede "*Theos Hypsistos*" veya "*Zeus Hypsistos*" şeklinde bilinmektedir. Batı Anadolu'da birçok şehirde görülen *Hypsistos* kültü özellikle de Phrygia⁴¹¹ ve Lydia'da⁴¹² yaygındır.

Bithynia Bölgesi'nde Bursa'da, Mysia Bölgesi'nde Kyzikos yakınlarında Panormos'ta bulunan yazıtlar da *Zeus Hypsistos*'la ilişkilidir. Karia Bölgesi'nde Mylasa'da bir dekret üzerinde ve küçük bir mermer altlıkta *Zeus Hypsistos* yazılıdır.⁴¹³ Stratonikeia'da bulunmuş olan bazı adak yazıtları da yine *Zeus Hypsistos*'a adanmıştır.⁴¹⁴ Kilikia'da da Anazarbos yakınlarındaki Çavuşağa Köyü'nde bulunmuş olan yuvarlak sunak üzerinde *Zeus Hypsistos*'a adanmış olduğu yazılıdır.⁴¹⁵ Pontos'ta Sebastopolis kentinde bulunmuş olan yazıtta tanrının bu epitheti vardır.⁴¹⁶ Sinop yakınlarında bulunmuş olan bir adak yazıtında tanrı *Theos Megas Hypsistos* (θεὸς μέγας Ὑψίστος) olarak geçmektedir.⁴¹⁷ Pessinus'da (Ballıhisar) bulunmuş olan küçük bir mermer sunak üzerinde tanrı *Theos Megas*

⁴⁰⁸ Gös.yer.

⁴⁰⁹ Mitchell, 2, 1993, 49 vd.; *TAM V*, 1, 52, 186, 220; *TAM V*, 2, 899-900.

⁴¹⁰ Bakalakis, 1974: 364.

⁴¹¹ J. Devreker, "Nouveaux monuments et inscriptions de Pessinonte (IV)" *EA* 24, 1995, 72, no: 1.

⁴¹² H. Malay, *Greek and Latin Inscriptions in the Manisa Museum*, Wien 1994: 73, no. 183.

⁴¹³ Şahin, 2001: 64.

⁴¹⁴ E. Varinlioğlu, "Inscripfen von Stratonikeia in Karien" *EA* 12 (1988) no. 5-6, 11.

⁴¹⁵ Sayar-Siewert-Taeuber, 1993: "Doğu Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1992" *AST XI*, 139.

⁴¹⁶ Şahin, 2001: 65.

⁴¹⁷ Mendel, *BCH* 27, 1903, 303, no: 49.

Hypsistos (θεὸς μέγας Ὑψιστος) olarak geçmektedir.⁴¹⁸ Mysia'da Karacabey'de bulunmuş olan kabartmalı mermer bir adak steli *Zeus Hypsistos Brontaios*'a (Ὑψιστος Βρονταίος) adanmıştır. Ephesos'ta bulunmuş olan bir adak yazıtında *Theos Epokoos Hypsistos* (θεὸς Ἐπηκόος Ὑψιστος) olarak geçmektedir.⁴¹⁹ Bu adak yazıtı, gözlerinden hasta olan bir kadının iyileştikten sonra tanrıya yaptığı bir adaktır.⁴²⁰

3.19.6. Zeus Komatikos

İstanbul Terkos'ta bulunmuş olan üç adak yazıtı [Kat. no. 2.56-2.58], Trakya'da *Zeus Komatikos* kültünü göstermektedir.

Çiftçilerin ve ürünlerin koruyucu tanrısı olarak bilinen *Zeus Komatikos*'u⁴²¹ L. Robert, (Κομηταί) “*Kometai*’luların Zeus’u” olarak yorumlamış ve *Kometai*⁴²² köylülerinin, ürünlerinin verimli olması için tanrıya adakta bulduklarını belirtmiştir.⁴²³

Tanrının bu epitheti Lykia bölgesinde Oinoanda'da *Kometikai Thysiai* (κομητικαὶ θυσίαι) olarak kullanılmış,⁴²⁴ olup, epithet Paphlagonia bölgesinde de bilinmektedir.⁴²⁵

3.19.7. Zeus Lopheites

Perinthos'da bulunmuş iki adak yazıtında [Kat.no. 2.59, 2.60] kullanılan *Zeus*'un *Lopheites* epitheti hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. λοφιότης kelimesi “dorukta,

⁴¹⁸ Devreker, 1995: 72, 1.

⁴¹⁹ Şahin, 2001: 65.

⁴²⁰ R. Merkelbach, “Aurelia Artemisia aus Ephesos, eine geheilte Augenkranke” *EA* 20, 1992, 55-56, Lev.1.

⁴²¹ Şahin, 1999: 82.

⁴²² *Kometai* yerleşmesinin lokalizasyonu konusunda bir bilgi verilmemiştir.

⁴²³ Robert, 1955: 38- 46.

⁴²⁴ *SEG* 38, 1988, no: 1462.

⁴²⁵ Mitthel, 1993 I: 92, dn. 2.

tepede oturan” anlamındadır⁴²⁶ ve bu durumda *Zeus*’u yüceltici bir epithet olarak düşünülebilir.

Sayar, Perinthos ile sınırlı olan ve kentin en yüksek tepesindeki “λόφος ” Tanrı olarak bilinen Zeus Lophites kültü hakkında bu yazıtın dışında yalnız tek bir kanıt olduğunu bildirmektedir.⁴²⁷

3.19.8. Zeus Serapis

Tekirdağ’da, batı şehir duvarlarının bulunduğu yerde bir lahit içerisinde bulunmuş *Zeus Serapis*’e adanmış, yazıtlı bir altın amulet [Kat.no. 2.61] ve Byzantion’da bulunmuş bir adak yazıtı [Kat.no. 2.62] Trakya’da *Zeus Serapis* kültünü belgelemektedir.

Tekirdağ’da ve Enez’de bulunmuş olan *Serapis*’e ait figürin ve heykel de bölgede *Serapis* kültünü destekleyen arkeolojik buluntular olarak gösterilebilir. Tekirdağ Müzesi’nde 1697 Env. No’lu pişmiş toprak bir *Serapis* figürini bulunmaktadır.⁴²⁸ 1983 yılında Enez’de yapılan kazılarda zeminin üzerinde ele geçen bronz heykellerden biri de sakallı tanrı *Serapis*’in heykelidir. Bu eser bugün Edirne Arkeoloji Müzesi’nde 1434 Envanter numarasına kayıtlıdır.⁴²⁹

Byzantion’da boğazda da bir *Serapis* Tapınağı’nın varlığından söz edilmektedir.⁴³⁰ Phrygia’da Kayadibi’nde ve Pontos Bölgesi’nde Gölköy’de bu kültün varlığı birer sunaktan dolayı bilinmektedir.⁴³¹

Kilikia Bölgesi’nde Epiphaneia’da (Hatay yöresi) bulunmuş olan bir stel üzerinde ise *Zeus Keraunios Helios Serapis* olarak geçmektedir.

⁴²⁶ Lexion, 1998: 418.

⁴²⁷ Sayar, 1998: 229.

⁴²⁸ Güçlü, 2006:41.

⁴²⁹ Gös.yer.

⁴³⁰ Robert, 1955: 20, dn.3.

⁴³¹ Şahin, 1999: 166.

3.19.9. Zeus Soter

Tekirdağ'da [Kat.no. 2.63] ve Barbaros'da (Tekirdağ) [Kat.no. 2.64], bulunan iki adak yazıtında *Zeus Soter* ifadesi *Athena Nikephoros* ve *Apollon Pytheon* ile birlikte geçmektedir.

Zeus'un en çok kullanılan epithetlerinden olduğu bilinen *Soter*, kötülüklerden kurtarıcı, koruyucu tanrı anlamı yüklemektedir. *Zeus Soter* Batı Anadolu'da hemen hemen her yerde görülmüştür; Troias'da Assos'ta bulunmuş olan bir bronz tablet üzerinde tanrının adı “Δία Σοτήρα” olarak geçmektedir. Aiolis'de Larisa'da “*Zeus Soter Olympios*” adına bir sunak vardır.⁴³² Lydia'da Thyateira'da “*Zeus Olympios Soter*” adına bir sunak bulunmaktadır.⁴³³ Ephesos'da bulunmuş olan mermer bir parça üzerindeki yazıt, Didyma'da bulunmuş bir yazıt *Zeus Soter*os kültünün varlığı göstermektedir.⁴³⁴ Bu örnekler çoğaltılabilir.

Bu kültle ilgili olarak Atina'da yapılan bayramlara “*Diisoteria*” adı verilmiştir. Atina'da kutlanan bayramda üçüncü libasyon *Zeus Soter*'e sunulmaktaydı. *Soteria Bayramları* (Σωτηρία) özellikle Delphoi'da Etolia'lılar tarafından “*Zeus Soter ve Apollon Python*” adına ve Helen halkının ortak kutsal alanı olan Delphoi'daki Apollon Tapınağı'nda, barbarlar tarafından öldürülmüş olan Hellenlerin anısına kutlanıyordu. Batı Anadolu'da tanrıya adanan bayramlara *Soteria* adı veriliyordu. Bu bayramların Pergamon'da düzenli olarak kutlandığı bilinmektedir.⁴³⁵ G. Seure, Barbaros yazıtında geçen *Zeus Soter*, *Athena Nikephoros* ve *Apollon*'un Pergamon'un tanrıları olduğunu ve bu tanrı kültlerinin Attalos'un hâkimiyeti zamanında Panion'a getirildiğine inanıldığını belirtmiştir.⁴³⁶ Pergamon'da Trakya'da olduğu gibi- *Athena Nikephoros*'la birlikte kentin en büyük tanrıları olarak tapım

⁴³² Şahin, 1999: 172.

⁴³³ TAM V 1, no. 10. 1.

⁴³⁴ Şahin, 1999: 173.

⁴³⁵ Şahin, 1999: 175

⁴³⁶ Seure, 1900: 166.

gören *Zeus Soteros*'a adanmış olan bir sunak agorada bulunmuştur.⁴³⁷ Kyme'de de bu bayramların kutlandığı bir dekretten ile bilinmektedir.⁴³⁸

3.19.10. Zeus ve Tanrıça Roma

Ainos'da (Enez) bulunmuş onurlandırma yazıtında [Kat.no. 2.65] geçen "Zeus'un ve (Tanrıça) Roma'nın rahibi" ifadesiyle bölgede Zeus ve Tanrıça Roma'nın tapınım gördüğü anlaşılmaktadır. Bu yazıt Trakya'da *Tanrıça Roma* adı geçen tek yazıttır.

Roma kentinin kuruluş efsanelerinden bir tanesinde geçen *Tanrıça Roma*, İÖ 213'te ilk kez basılan *denarius*ların ön yüzünde uzun süre kullanılmıştır.⁴³⁹

3.19.11. Zeus Zbelsurdos

Perinthos'ta bulunmuş olan ve MS 1. yüzyıl sonuna tarihlenen yazıt [Kat.no. 2.66] bölgede *Zeus Zbelsurdos* kültürünü gösteren tek epigrafik buluntudur.

Herodotos (IV, 94), Trakların "en yiğit ve doğru halkı" olan Getler'in, ölüme inanmadıklarını, ölen kişilerin tanrısal ruh *Zalmoksis*'e, ya da içlerinden bazılarının verdikleri adla *Gebeleizis*'e kavuştuklarına inandıklarını belirtir. *Gebeleizis* adının, Trak tanrısı *Zbelsudros* ya da *Zbeltiurdos*'un bir koşutu olduğu, bu tanrıların bir fırtına tanrısı ya da eski bir gök tanrısı olduğu ve adların da Hint Avrupalı *guer "parlamak" kökünden türemiş olduğu ileri sürülmektedir.⁴⁴⁰ Herodotos (IV, 94). Traklar'ın kendi tanrılarını şimşeğe ve yıldırıma karşı gökyüzüne ok atarak korkutmaya çalıştıklarından ve gökyüzünde kendi tanrılarında başka bir tanrı bulunmadığına inandıklarını belirtir. Bu söylemle de *Gebeleizis*'in bir şimşek tanrısı olabileceği, sonradan Trakya'da gökyüzü tanrısı olarak tapınılan *Zbelzurdos*'un da

⁴³⁷ Robert 1984, 475.

⁴³⁸ H. Malay,(1983): "Kyme'de Bulunan Üç Yeni Dekret" *AST I*, Ankara 1983, 43.

⁴³⁹ S. Karwiese, *Antik Nüsmatiğe Giriş*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1995, s. 70, çizim 22.

⁴⁴⁰ Eliade, 2003: 193.

eski bir versiyonu olabileceği, hatta *Zebelzurdos* adının zaman içinde *Zebeleizis* haline gelen *Gebeleizis* adının değişime uğrayan şekli olduğu düşünülmektedir.⁴⁴¹

Zeus gibi yıldırım ya da şimşeklerin kullanıcısı olan *Zbelsurdo*; *Zebelzurdos*, *Zbertourdos* *Zibelthurdos* gibi farklı yazılımlarla bilinmektedir.⁴⁴² Traklar'ın gökyüzü tanrısı olarak en yüksekte olan ve tüm evrenin tek hakimi olan tanrı⁴⁴³ Trakya'da ve komşu bölgelerde *Zeus*'un epithetlerinden biri olarak bilinmektedir.

Capitol Müzesi'nde bulunan kabartmalı bir yazıtında, Trakya tanrılarında *Zbertourdos* ve *Iambadoule(s)*'e ithaf edildiği yazılı olup, Tanrı *Zbertourdos*, sağında bir kargı ve solunda yıldırım ile *Zeus* gibi tasvir edilmiştir.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Öztürk, 2007: 60.

⁴⁴² Eliade, 2003: 193.

⁴⁴³ Öztürk, 2007: 60.

⁴⁴⁴ Öztürk, 2007: 52.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye Trakyası (Doğu Trakya) sınırlarında bulunmuş ve yayınlanmış yazıtlar incelenmiş, tanrı/tanrıça adı içeren veya kült içerikli -58 adak, 8 onurlandırma ve 66 yazıt tespit edilmiştir (**Grafik 3**). Söz konusu yazıtlar en erken MÖ 4. yüzyıla ve en geç MS 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir (**Ek 2**). 66 yazıttan 19 tanrı/tanrıça adı veya inanç biçimi belirlenmiş olup bu yazıtlar Trakya'nın 21 farklı yerleşiminden bulunmuştur (**Ek 4**). İncelenen yazıtlar içinde, Heros (Atlı tanrı), Zeus ve Dionysos'a adanmış yazıtların sayısal olarak diğerlerine nazaran daha çok oldukları (**Grafik 2**) görülmektedir. Yazıt buluntu yerlerinin sayısal dağılımında ise, Byzantion (İstanbul), Perinthos (Marmara Ereğlisi) ve Rhaidestos (Tekirdağ) yerleşimleri ilk üç sırada yer almışlardır (**Grafik 1**).

Yazıtlardaki Tanrı/tanrıça isimleri ve epithetleri incelendiğinde ortaya üç farklı grup çıkmaktadır:

1. Hellen Tanrıları

<i>Aphrodite</i>	<i>Hera</i>
<i>Apollon</i>	<i>Hygeia</i>
<i>Artemis</i>	<i>Kore, Pluto</i>
<i>Asklepios</i>	<i>Nike</i>
<i>Athena</i>	<i>Nemesis</i>
<i>Demeter</i>	<i>Tykhe</i>
<i>Dionysos (?)</i>	<i>Zeus</i>

MÖ 750-550 yılları arasındaki kolonizasyonla birlikte, Batı Anadolu, Propontis ve Pontos kıyılarında kurulmaya başlayan Hellen kolonileri, Hellen dininin de Trakya'ya girmesini sağlamış ve Trak pantheonu zenginleşmiştir.⁴⁴⁵ Bölgede ele geçen, tanrıların tasvir edildiği yazıtlı-yazıtsız adak stelleri, bunu desteklemektedir.

⁴⁴⁵ Öztürk, 2007: 52.

Trakya bölgesi'nde kültünün var olduğunu bildiğimiz *Apollon*, "ışık yayan" ya da "sürüleri koruyan" anlamında kullanılan "*Lykios*" ve yazıtının bulunduğu yer olan antik Toronte köyü ile lokalize edildiği ve adını buradan aldığı düşünülen "*Torontenos*" ve Delphoi'de bir kehanet merkezinin bekçisi olarak bilinen bir yılanın adı olan ve ekinlere zarar verdiği için *Apollon* tarafından öldürüldüğü bilinen "*Python*" epithetiyle karşımıza çıkmaktadır.

Sağlık ve şıfa tanrısı olarak bilinen *Asklepios*, Hadrianopolis'te (Edirne) bulunmuş iki adak yazıtı ile bilinmektedir. Yazıtlardan bir tanesi oğlu olduğu bilinen *Telesphoros* ile, diğerleri ise kızı olarak tanınan sağlık tanrıçası *Hygeia* iledir.

Tanrıça *Athena*, Tekirdağ'da bulunmuş olan iki adak yazıtı içerisinde, daha önce epithetinin *Zeus* ile kullanıldıđı⁴⁴⁶ "*Zafer getiren*" anlamına geldiği bilinen "*Nikephoros*" epithetiyle, bir yazıtta *Zeus Soter* ile diğer yazıtta ise *Zeus Soter* ve *Apollon Python* ile birlikte geçmektedir.

"Duygu birliği, ahenk-uyum" demek olan *Homonoia*, önceleri kentler arasındaki anlaşmazlıkları çözümlemek için yapılan antlaşmalar için kullanılmaktayken, sonradan tanrısallaştırılarak *Homonoia* yani "arabulucu tanrıça" olarak tapınım görmüştür. Bu çalışmada da tanrıça *Homonoia*'ya adanmış olan bir sunak değerlendirilmiştir.

Kore (Persephone) ve *Pluto* (Hades) alışmada incelediğimiz adak yazıtında halk meclisi tarafından şehrin kurtarıcısı ve kollayıcısı olarak sayılmaktadırlar. Ancak hangi şehrin halk meclisi tarafından ve hangi şehrin kurtarıcısı ve kollayıcısı sayıldıkları hakkında bilgi verilmemiştir.

⁴⁴⁶ Antiokheia yakınlarında Daphne kutsal alanında bulunan Zeus Nikephoros heykeli için bkz.şahin, 2001, 116.

Gece tanrıçası *Nyks*'in kızı olarak bilinen⁴⁴⁷ ve bu çalışmada tek bir buluntuyla karşımıza çıkan *Nemesis*, hem soyut bir kavramı simgeler, hem de tanrısal bir varlık olarak canlandırılır. Kavram olarak *Nemesis* tanrısal öcü simgeler kendine ve şansına aşırı güveni cezalandıran varlık olarak gösterilir. Adının geçtiği yazıtta Tanrıçanın hieromnemon'luk⁴⁴⁸ görevini yürüttüğünden bahsedilmektedir. Yine *Zafer tanrıçası* olarak tanınan tanrıça *Nike*'nin de çalışmada aynı *Nemesis*'de olduğu gibi bulunduğu yazıtta Hieromnemon'luk yaptığı ve bu görevini dördüncü yılda da sürdürdüğü bildirilmektedir.

Yazıtında, Perinthos kentine *Tykhe* tapınağının yaptırıldığından ve yaptıran kişinin onurlandırılmasına karar verildiğinden söz eden heykel kaidesi, bu çalışmada "*Tykhe*" kültü ile ilişkili değerlendirilmiştir.

Zeus kültü bu çalışmada 9 farklı epithetle karşımıza çıkmaktadır; kökeninin Phryg-Trak olduğu bilinen ve *Zeus*'un bilinmeyen bir epitheti olan, ismini olasılıkla buluntu yerindeki bir yer adından ya da civardaki bir dağın antik adından aldığı düşünülen "*Brontaios Kinbelaios*", "Berrak Göğün *Zeus*'u anlamına gelen "*Aithrios*" temelinde yine Trak-Phryg kökenli kültürlerin olduğu düşünülen "*Dionysos*"; Helenistik ve Roma döneminde çiftliğin ya da sürülerin ağlarının koruyucusu olarak tapınım gördüğü bilinen "*Enaulios*"; B. Anadolu'da bir çok şehirde görülen ve kültü özellikle Phrygia ve Lydia'da yaygın olduğu bilinen ve Anadolu Yahudilerinin en büyük tanrısı olduğu yorumu yapılan "*Hypsistos*"; köylülerin, ürünlerin verimli olması için adakta buldukları ve L. Robert'in "*Kometai'luların Zeus'u*" olarak anlalandığı "*Komatikos*"; "dorukta, tepede oturan" anlamına gelen "*Lopheites*"; bir Mısır tanrısı olan ve Roma dönemiyle birlikte Trakya'ya girmiş olan, Mısır inancında yer altı tanrısı Osiris'le özdeşleştirilen, tanrıça İsis'in kocası ve doğanın insanlar üzerindeki etkilerinin tek tanrısı olarak tapınım gören "*Serapis*"; Kötülüklerden koruyan ve kurtaran olarak tapınılan "*Soterios*", ve fırtınanın, ya da şimşeğin, yıldırımın kullanıcısı anlamına

⁴⁴⁷ Erhat, 1996: 215.

⁴⁴⁸ Hieromnemon'luk yarı siyasi yarı dini özellikte olup bir yıllığına seçilirlerdi. Önceleri tapınağın idaresini yerine getirip, servetini korumakla sınırlıyken sonradan bazı şehirlerde şehir memurluğu durumuna gelmiştir.

gelen, aynı zamanda da Trakya'ya özgü bir epithet olduğu bilinen “Zbelsurdos” epithetleriyle karşımıza çıkmaktadır.

2. Anadolu-Trakya Tanrıları

<i>Dionysos (?)</i>	<i>Thea Ganos</i>
<i>Dionysos Kallon</i>	<i>Theos Progonos (?)</i>
<i>Heros (Atlı Tanrı)</i>	<i>Theos (Zeus) Brontaios Kinbelaios (Phryg-Trak)</i>
<i>Kybele (Phryg-Trak)</i>	<i>Theos (Zeus) Hypsistos</i>
<i>Meter Thea Mamuzenos,</i>	<i>Zeus Zbelsurdos</i>

Traklar, dışarıdan gelen tanrılara yeni işlevlerine uygun epithetonlar ekleyerek, ya da *Apollon* ve *Asklepios*'un *Heros* ile özdeşleştirilmesi gibi onları yerel tanrılarıyla özdeşleştirerek kendi inançlarını sürdürmekteydi.⁴⁴⁹ Trakya'da tapım gören en önemli tanrıların başında gelen, ancak karakteri tam olarak açıklanamamış olan *Heros* ya da *Atlı Tanrı*, bölgede bulunmuş olan birçok adak yazıtı ve yine çok sayıda kutsal alandan bilinmektedir.

Antik yazarların da dikkatini çektiği gibi (Strabon X 3.15.18), Traklarla Phrygler arasındaki benzerlikler ritüeller, kültler ve inançlar konusunda ortaya çıkmaktadır.⁴⁵⁰ Bununla ilgili olarak *Ana tanrıça* kültü Phryg pantheonuna olduğu gibi Trak pantheonuna da hakim bir kült olmuştur. Trakya'da *Ana Tanrıça* kültünü destekleyen yazıtlı-yazıtsız tasvirli çok sayıda buluntu mevcuttur. Bu çalışmada *Ana Tanrıça* yazıtlarda *Kybele* ve *Meter Thea Mamuzenos* olarak tespit edilmiştir. *Mamuzenos* epithetiyle daha önce karşılaşılmadığı ve bu sıfatın, -örnekleri bilinen- *Meter*'e eklenen yerel epithetlerden biri olduğu düşünülmüştür.

Zeus'un bilinmeyen bir epitheti olan, ismini olasılıkla buluntu yerindeki bir yer adından ya da civardaki bir dağın antik adından aldığı düşünülen “*Brontaios Kinbelaios*” hem Trakya'da hem de Phrygia'da tapınım gören Trako-Phryg kökenli

⁴⁴⁹ Gös.yer.

⁴⁵⁰ Öztürk, 2007: 55.

bir tanrı olarak bilinmektedir.⁴⁵¹ Bazı düşüncelere göre çıkış noktası Trakya ya da Phrygia olan⁴⁵² bir diğer kült örneği de *Dionysos*’tur. Yunanlılar’a göre *Dionysos* Trak dilinde, “*Sabazios*” ve “*Sabos*” olarak isimlendirilmişti.⁴⁵³ *Dionysos*’la özdeşleştirilen *Sabazios*’un, Trak-Phryg tanrılarında biri olduğu bilinmektedir.⁴⁵⁴

Trakya bölgesinin en önemli tanrısı olan *Heros*’a (Atlı Tanrı), kendi adının yanı sıra birde farklı epithetlerle tapınıldığını görmekteyiz; kelime anlamı “önder” ya da “şehri kuran kral, soylu kimse” anlamına da gelen “*Arkhagetos*” epithetiyle, “işiten, duyan” anlamında kullanılan “*Epekoos*” epithetiyle, ve gemilerin karaya çarpmasını engelleyen ve “nehir ya da boğaz” anlamına gelen “*Stoma*” sözcüğünden türeyen “*Stamianos*” epithetleri *Atlı Tanrı*’nın bu çalışmada tespit edilen epithetleridir.

Trakya’da en yaygın tapınılan tanrılardan olan *Dionysos* bu çalışmada, Rhegion’da (K. Çekmece) toplu olarak ele geçen, “güzel” anlamında kullanılan “*Kallon*” epithetli 6 onurlandırma yazıtı ile yer almıştır. Perinthos’ta bulunmuş olan yazıtlarından ise bir *Dionysos (Bakkhos) Birliği*’nin varlığı anlaşılmaktadır.

Çalışmada adını buluntu yerinden aldığı bilinen *Thea Ganea*, yine adı ve anlamı hakkında bilgi bulunmayan, yazıtında *Theos Progonos* olarak geçen kült, bu gruba dahil edilmiştir.

Fırtınanın, ya da şimşegin, yıldırımın kullanıcısı anlamına gelen, aynı zamanda da Trakya’ya özgü olduğu bilinen “*Zbelsurdos*” bu çalışmamızda *Zeus*’un bir epitheti olarak yer almaktadır.

3. Mısır Tanrıları

İsis

İsis Aphroditesi

⁴⁵¹ Gös.yer.

⁴⁵² M. Eliade (2003): “*Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*” cilt II, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, s. 189.

⁴⁵³ Eliade, 2003: 191.

⁴⁵⁴ Öztürk, 2007: 55.

Serapis

Zeus Serapis

MS 1. yüzyılın ikinci yarısından sonra Trakya'ya giren Roma kültürü, Doğu kökenli tanrılar ve kolonizasyonla bölgeye giren Hellen tanrılarını MS 2.-3. yüzyıldan itibaren bölgede yeni bir dinsel yapı oluşturmuştur. Roma dönemiyle birlikte Trakya'ya girmeye başlayan Mısır kültürlerinin başında ise *Serapis*, *İsis* ve *Osiris* gelmektedir.

Bu çalışmada Trakya'da Mısır Tanrılarında *İsis* ve *Serapis* kültleri yer almaktadır. *İsis-Aphrodite* ve *Zeus Serapis* de bu kültürlerle bağlantılı olarak tapım gören kültürler olarak Trakya'da bilinmektedir. *İsis*'in Roma döneminde denizcilerin yardımcısı ve koruyucusu rolünü üstlendiği,⁴⁵⁵ *İsis* gibi *Serapis*'in de Roma döneminde deniz yolculuğunun koruyucusu özelliğinde olduğu⁴⁵⁶ ve *Zeus Serapis* adı altında özellikle İskenderiye kentinde göğün efendisi olarak tapınım görmüş olduğu ve kentin sikkeleri üzerinde de *Zeus Serapis* olarak geçtiği⁴⁵⁷ bilinmektedir.

Bu çalışmamızda Kültlerle ilgili arkeolojik ve nümismatik buluntu verileri incelendiğinde [Ek.5] Trak tanrısı olan Heros, ayrıca Trakya'nın yerel kültürlerinden Theos Progonos(?) ve Thea Ganea hakkında sadece epigrafik buluntular mevcuttur.. Artemis, Demeter, Homonoia, Nemesis ile ilgili arkeolojik buluntuya rastlanmazken, Helen tanrıçalarından Hera ile ilgili nümismatik bir belgeye de rastlanılmamıştır.

⁴⁵⁵ Öztürk, 2006: 111.

⁴⁵⁶ Gös.yer.

⁴⁵⁷ Şahin, 2001: 165.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

- AEM* *Archologisch- Epigraphische Mitteilungen aus Österreich und Ungarn*, Wien.
- Akarca, 1954 Akarca, A. D. (1954): *Milas Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, İstanbul, 125-130.
- Anadolu, 1995 Anadolu, M. U. (1995): “Zeus Labraundos ve Apollon Lairbenos’un Simgesi olarak Labrys”, *Arkeoloji Dergisi III*, 225-226.
- Arslan, 1997 Arslan, M.(1997): “Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde bulunan Pontus Krallığına ve Pontus Kentlerine ait Roma Devri Sikkeleri” *Arkeoloji Dergisi V*, İzmir, s. 63-109.
- Arslan, 1999 Arslan, M. (1999): “Trakya Kent Sikkeleri (Bizye-Hadrianopolis-Perinthus) *Anadolu Medeniyetler Müzesi 1998 Yılı*ğı, Ankara, 257-275.
- Arslan, 2008 Arslan, M. (2008): “Kırklareli Müzesi’ndeki Asilbeyli Lysimachia Definesi” *Bulleten* 263, 2008 Nisan, 4. grup.
- Asgari, 1982 Asgari, N. (1982): “Marmara Ereğlisi (Tekirdağ) 1980 çalışmaları” *III. KST*, Ankara, 115-116.
- Asgari, 1986 Asgari, N. (1986): “Perinthos (Marmara Ereğlisi) Araştırmaları” *IX. Türk Tarih Kongresi*, Band I, Ankara, 451-458.

- AST* *Araştırma Sonuçları Toplantısı.*
- Atik, 2002 Atik, N. (2002): “Traklar Anadolu’da İlk Kez Güneşliği Görüyor” *Bilim ve Ütopya*, sayı: 97, 66-72.
- Atik-Işın, 2006 Atik, N.– Işın, M.A. (2006): “Tekirdağ/Karaevlialtı 2000, 2001 ve 2004 Yılları Kazı Çalışmaları” *KST* 28/1, 47-54.
- Bakaladis, 1974 Bakalakis, G. (1974): “Thrakische eingennamen aus den Nordagaischen Küsten” *Thracia* II, 261-264.
- Başaran, 1996 Başaran. S (1996): "Ainos Kazıları 1971-1994", *Anadolu Araştırmaları XIV*, 105-141.
- Baumeister, 1854 Baumeister, Miscellen, A. (1854): Inschriften von den Inseln des agaischen Meres, *Philologus* 9, 392-393.
- BCH* *Bulletin de correspondance hellenique.*
- BMC Thrace* *Britisch Museum catalogues of Greek Coins. Thrace etc.* (B.V. Head; P. Gardner) Bologna 1963.
- Bullep.* *Bulletin epigraphique, Paris.*
- Carpenter, 2002 Carpenter, T.H. (2002): *Antik Yunan’da Sanat ve Mitoloji*, Homer Kitapevi, İstanbul.
- CCET* *Corpus Cultes Equitis Thracii.*
- CIG* *Corpus Inscriptionum Graecarum.*

- Cook, 1965 Cook, A.B (1965): *Zeus, A Study In Ancient Religion*, Cilt II, New York 1965.
- Dethier-Mordtmann, 1864 Dethier, P.A.-Mordtmann, A.D. (1864): *Epigraphik von Byzantion und Konstantinopolis*, Wien 1864.
- Devreker, 1995 Devreker, J. (1995): “Nouveaux monuments et inscriptions de Pessinonte (IV)” *EA* 24, 73-84
- Dumont-Homolle, 1892 Dumont, A. and Homolle, T. (1892): “Inscriptions et Monuments Figures de la Thrace” In: *Melanges d’Archeologie et d’Epigraphie, par Albert Dumont*. Paris 1892.
- EA* *Epigraphica Anatolica: Zeitschrift für Epigraphik und für historische Geographie Anatoliens*, Bonn.
- Eliade, 2003 Eliade, M. (2003): “*Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*” cilt II, (çev. A. Berktaş) Kabalcı Yayınevi, İstanbul,189.
- Erhat, 1996 Erhat, A. (1996): *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Erzen, 1983 Erzen, A. (1983): “1981 Yılı Enez Kazı Çalışmaları” *KST* IV, 285-290.
- Erzen, 1984 Erzen, A. (1984): “Edirne Güneydoğu Avrupa Araştırma Merkezi ve Enez Kazıları” *Arkeoloji ve Sanat*, sayı: 24-27, 4-12.

- Erzen, 1994 Erzen, A. (1994): *İlkçağ Tarihinde Trakya*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Erzen-Başaran, 1991 Erzen, A. – Başaran, S. (1991): “Enez (Ainos) 1989 Yılı Çalışmaları” *KST*, XII/II, 155-170.
- Erzen-Başaran, 1993 Erzen, A. – Başaran, S. (1993): “Enez (Ainos) 1991 Yılı Kazıları” *XIV. KST*, Cilt: II.
- Fıratlı, 1977 Fıratlı, N. (1977): “*Trakya'dan Bazı Yeni Buluntular*” VIII *TTK*, I, Ankara 1979, 439-445.
- Gočeva-Oppermann, 1979 Gočeva, Z.- Oppermann, M. (1979): *Corpus cultus equitis Thracii*, I “Études préliminaires aux religions orientales dans l'Empire romain” Leiden.
- Hadrianopolis, Editions de l'Academie Bulgare des Sciences, Sofya.
- Hellenica* *Recueil d'Epigraphie, de Numismatique et d'Antiquites Grecques*, Paris.
- Herodotos Herodotos (1991): *Herodot Tarihi* (Çev. M. Ökmen), İstanbul, Remzi Kitabevi.
- IG* *Inscriptiones Graecae*
- İplikçioğlu İplikçioğlu, B.: *Eskiçağ Tarihi'nin Anahatları II*, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fak. Döner Sermaye İşletmesi Matbaası.

- JÖAI* *Jahreshefte des österreichischen archäologischen Instituts in Wien (Vienna).*
- Jurukova, 1981 *Jurukova, J. (1981) Griechisches Münzwerk, Die Münzprägung von Bizye, Berlin.*
- Jurukova, 1987 *Jurukova, J. (1987): Le Monnayage des Villes en Mésie Inférieure et en Thrace Pendant le II,e-III,e, s. Hadrianopolis, Sofia.*
- Kalinka, 1896 *Kalinka, E. (1896): Antike Inschriften in Constantinopel und Umgebung, AEM 19, 58-68.*
- Köse, 1993 *Köse, V. (1993): Ainos Pişmiş Toprak Heykelcikleri İstanbul Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).*
- Ksenophon *Ksenophon (1962): Anabasis, (Çev. H. Örs), İstanbul.*
- KST* *Kazı Sonuçları Toplantısı.*
- Lexion, 1998 *A. Lexion (1998): Liddell and Scott's Grek-English Lexicon, 106.*
- Malay, 1983 *Malay, H.(1983): "Kyme'de Bulunan Üç Yeni Dekret", AST 1, Ankara 1983,. 41-45.*
- Malay, 1987 *Malay, H. (1987): Epigrafi (Yazıtibilim), Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1987.*

- Malay, 1994 Malay, H. (1994): *Greek and Latin Inscriptions in the Manisa Museum*, Erg. zu den Tituli Asiae Minoris, Nr. 19, Wien 1994.
- Mansel, 1999 Mansel, A.M. (1999): *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK. Ankara 1999.
- MDAI(A) *Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts, Athenische Abteilung*, Berlin.
- Mendel, 1914 Mendel, G. (1914): *Catalogue des sculptures grecques, romaines et byzantines*, 3 Vols. Constantinople 1912-1914.
- Merkelbach, 1992 Merkelbach, R. (1992): “Aurelia Artemisia aus Ephesos, eine geheilte Augenkranke” *EA* 20, 55-56, Lev.1.
- Mitchell, 1993 Mitchell, S. (1993): *Anatolia, Land, Men, and Gods in Asia Minor*. Volume I: The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule. Volume II: The Rise of the Church, Clarendon Press, Oxford.
- Moushmov, 1912 Moushmov, N. (1912): *Ancient Coins of the Balkan Peninsula*.
- Öztürk, 2006 Öztürk, F. (2006): “Roma Çağı Küçük Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları” Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- Öztürk, 2007 Öztürk, F. (2007): “*Trakya Tanrıları ve Kültleri*”, Arkeoloji Sanat, Sayı: 125, İstanbul.
- Petzl, 1990 Petzl, G. (1990): “Epigraphische Funde aus Lydien” *EA* 15, 68.
- PHI* *The Packard Humanities Institute-Greek Epigraphy*, Rhegion: Thrace and Lower Danube (IG X), <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/>
- Plinius Plinius (1958): *Naturalis Historia*, (Çev. H.R. Rackham), London 1958.
- REG* *Revue des Etudes Grecques*.
- Robert, 1946 Robert, L. (1946): “Divinites Eponymes”, *Hellenica II*, Paris 1946.
- Robert, 1949 Robert, L. (1949): “Un relief votif de la cote Thrace”, *Hellenica VII*, Paris 1949.
- Robert, 1955 Robert, J.-L. (1955) “Dedicaces Aux Divinites Egyptiennes” *Hellenica X*, Paris 1955.
- Robert 1960 Robert, J.-L. (1960) *REG LXXIII*, 1960.
- Robert 1972 Robert, J.-L. (1972) “Thrakische eigennamen aus den Nordagaischer Küsten” *Bullepig.* VII, 1971-1973.
- Robert 1984 Robert, L. (1984): “Documents d’Asie Mineure” *BCH*, 108, 457-532.

- Roller, 2004 Roller, L.E. (2004): *Ana Tanrıça'nın İzinde Anadolu Kybele Kültü* (Çev. B. Avunç), Homer Kitabevi İstanbul.
- Sayar, 1990 Sayar, M.H. (1990): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1989" *VII. AST*, 211-216.
- Sayar, 1992 Sayar, M.H. (1992): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları" *IX. AST*, 171-181.
- Sayar, 1993 Sayar, M.H. (1993): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1992" *X. AST*, 153-173.
- Sayar, 1994 Sayar, M.H. (1994): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993" *XI. AST*, 129-136.
- Sayar, 1994a Sayar, M. H. (1994): "Rhegion", *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 6, 312.
- Sayar, 1994b Sayar, M.H.(1994):"Selymbria" *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 6, 555-556.
- Sayar, 1995 Sayar, M.H. (1994): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993" *XII. AST*, 61-66.
- Sayar, 1996 Sayar, M.H. (1996): "Doğu Trakya'da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1995" *XIII. AST*, Cilt: 1, 49-53.

- Sayar, 1997 Sayar, M.H. (1997): “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1995” *XIV. AST*, Cilt: 1, 107-113.
- Sayar, 1998 Sayar, M.H. (1998): *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung, Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*, Wien.
- Sayar, 1999 Sayar, M.H.(1999):“Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997” *XVI. AST*, Cilt:1, 423-432.
- Sayar, 2000 Sayar, M.H. (2000): “Doğu Trakya’da Epigrafya ve TarihiCoğrafya Araştırmaları 1998” *17. AST*, Cilt: 1, s. 245-250.
- Sayar, 2001 Sayar, M.H. (2001) “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1999” *18. AST*, Cilt: 1, 289-300.
- Sayar, 2002 Sayar, M.H. (2002): “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Coğrafya Araştırmaları 2000” *19. AST*, Cilt: 2, 99-110.
- Sayar, 2003 Sayar, M.H. (2003): “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2001” *20. AST* ,Cilt:2, 51-58.
- Sayar, 2004 Sayar, M.H. (2004): “Doğu Trakya’da Epigrafya ve TarihiCoğrafya Araştırmaları 2002” *21. AST* ,Cilt:1 169-172.

- Sayar, 2005 Sayar, M.H. (2005): “Doğu Trakya’da Epigrafya ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2003” 22. *AST*, Cilt: 2, 229-234.
- Sayar, 2006 Sayar, M.H. (2006): “Doğu Trakya’da Yüzey Araştırmaları 2004” 23. *AST*, Cilt:1, 13-18.
- Sayar, 2007 Sayar, M.H. (2007): “Doğu Trakya’da Yüzey Araştırmaları 2005” 24. *AST*, 2, 197-200.
- Sayar-Siewert-Taeuber Sayar, M.H.-Siewert, P.-Taeuber, H. (1993): “Doğu Kilikia’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1992” *AST XI*, 137-160.
- Seaby, 1966 Seaby, H.A. (1966): *Greek Coins and their Values*, London 1966.
- SEG* *Supplementum Epigraphicum Graecum*.
- Seure, 1900 Seure, G. (1900): “Inscriptions de Thrace” *BCH* 24, 1900, 147-169.
- Seure, 1912 Seure, G. (1912): “Antiquies Thraces de la Propontide, Collection Stamoulis” *BCH* 36, 1912, 534-641.
- Sevin, 1982 Sevin, V. (1982): “Anadolu’da Pers Egemenliği” *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi Cilt II*, 1982.
- Sevin, 2001 Sevin, V. (2001): “*Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası 1*” TTK, Ankara 2001.

- Sevin, 2003 Sevin, V. (2003): *Eski Anadolu ve Trakya*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.
- SNG* *Sylloge Nummorum Graecorum*
- SNG Macedonia* *SNG, The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. Macedonia*, Copenhagen, 1943.
- SNG 1942* *SNG, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Thrace Part I, The Tauric Chersonese-Thrace: Mesembria*, 1942.
- SNG 1943* *SNG, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Thrace Part II, Odessus-Sestus Islands, Kings and Dynasts*, 1943.
- SNG 1970* *SNG, Grece Collection Rena H. Evelpidis Athenes, Premiere Partie: Italie-Sicile-Thrace*, 1970.
- SNG 1990* *SNG, Sammlung Dreer/Klagenfurt im Landesmuseum für Karnten, III.Teil, Thracien-Macedonien Paonien*, 1990.
- Sieveking 1916 Sieveking, J. (1916): *Die Terakotten der Sammlung Leob*, II. München, Pl.110.
- Şahin 2000 Şahin, M. (2000): *Miletopolis kökenli figürlü mezar stelleri ve adak levhaları* Ankara.
- Şahin, 2001 Şahin, N. (2001): *Zeus'un Anadolu Kültleri*, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.

- Şahin-Güçlü, 2008 Şahin, I.-Güçlü, H. (2008): “Terracotta Figurines of Aphrodite from Turkish Thrace: The Cult of Aphrodite” *Anodos, Studies of the Ancient World* 6-7/2006-2007, Trnava 2008, 403-411.
- TAC II* *The Anatolian Civilisations II* (1983): Grek / Roman/ Byzantine, Turkish Ministry of Culture and Tourism, 1983.
- Taceva-Hitova 1983 Taceva-Hitova (1983): *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia* (5th century B.C.- 4th century A.D.), Leiden.
- TAM IV* *Tituli Asiae Minoris*, Vol. IV, Österreichische Akademie der Wissenschaften Wien, 1978.
- TAM V* *Tituli Asiae Minoris*, Vol. V, Österreichische Akademie der Wissenschaften Wien, 1981.
- Taşlıklioğlu, 1954 Taşlıklioğlu, Z. (1954): *Tanrı Apollon ve Anadolu ile Münasebeti*, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul.
- Taşlıklioğlu, 1959 Taşlıklioğlu, Z. (1959): “Rhegion (Küçük Çekmece) Kitabeleri”, *Belleten*, Cilt 23, 545- 562.
- Taşlıklioğlu, 1961 Taşlıklioğlu, Z. (1961): *Trakya’da Epigrafya Araştırmaları I*, İstanbul.
- Taşlıklioğlu, 1971 Taşlıklioğlu, Z. (1971): *Trakya’da Epigrafya Araştırmaları II*, İstanbul.

- Tekin, 1996 Tekin, O. (1996): *Eskiçağ'da İstanbul*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Tekin, 1997 Tekin, O. (1997): *Antik Nümitmatik ve Anadolu (Arkaik ve Klasik Çağlar)* İstanbul.
- Tekin, 2008 Tekin, O.(2008): *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 234.
- Theodossiev, 1995 Theodossiev, N. (1995): "The Sacred Mountain of the Ancient Thracians" *Thracia* 11, 371-384.
- Thomson, 1995a Thomson, G. (1995): *Tarih Öncesi Ege I*, (çev. C. Üster), İstanbul.
- Thomson, 1995b Thomson, G. (1995): *Tarih Öncesi Ege II*, (çev. C. Üster) İstanbul.
- TTK* *Türk Tarih Kongresi*
- Üreten, 2009 Üreten, H. "Helenistik Dönem Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri" dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/32/243.pdf (08.05.2009), s. 196-197.
- Varinlioğlu, 1988 Varinlioğlu, E. (1988): "Inscriften von Stratonikeia in Karien" *EA* 12, 17-36.

Vidman, 1970

Vidman L. (1970): *Ísis und Sarapis bei den Griechen und Römern. Epigraphische Studien zur Verbreitung und zu den Trägern des agyptischen Kultes*, Berlin.

EK KAYNAKÇA VE KISALTMALAR*

- AD* *Archaiologikon Deltion.*
- AnnEp* *Année (L') épigraphique (Paris).*
- Aristarchis,1864 *Περί Τινων 'Ανεκδότων 'Επιγραφῶν της Περίνθου , ΕΦΣ 2, 1864, 232- 239*
- Aristarchis,1871 *Περί Τινων 'Ανεκδότων 'Επιγραφῶν της Περίνθου, ΕΦΣ 4, 1864, 1-15*
- Bodnar-Mitchell, 1976 *Bodnar, E.; W. Mitchell,C. (1976): Cyriacus of Ancona's Journeys in the Propontis and the Aegean 1444-1445, Philadelphia 1976.*
- Borghesi, 1864 *Borghesi, B. (1864): Euvres épigraphiques I, Paris1864.*
- Corsten, 1987 *Corsten Th. (1987): Die Inschriften von Apameia (Bithynien) und Pylai, I.K. 32, Bonn1987.*
- Demangel-Mamboury, 1939 *R.Demangel-E.Mamboury, Le Quartier des Manges et la premiere region de Constantinople, Paris 1939.*
- Detschew, 1957 *Detschew, D. (1957): Die thrakischen Sprachreste, Wien 1957.*

* Ek kaynakçada yararlanılmayan, ancak bu çalışmada değerlendirilen yazıtların yayınlandığı bilinen diğer yayımlar - bilgi amaçlı- verilmiştir.

- Kaibel, 1879 Kaibel, (1879): Supplementum Epigrammatum Graecorum ex lapidibus conlectorum, *RhM* 34, 181-213.
- Kalinka, 1926 Kalinka, (1926) *JÖAI* 23.
- Kazarow, 1927 Kazarow, G.I. (1927): *AA*, 42.
- Kern, 1922 Kern, O. (1922): *Orpheotelesta orphicorum Fragmenta*, Berolini.
- Lajtar, 2000 Lajtar, A. (2000): *Die Inschriften von Byzantion*. Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien. Band 58, Bonn.
- Mihailov, 1997 Mihailov, G. (1997): *IGBulg I²*, ed. G. Mihailov. 5 vols. Sofia 1958- 1970, 1997. Vol. 1, 2nd edn. *Inscriptiones orae Ponti Euxini* (1970).
- Mommsen, 1877 Cyriaci Thracica, *EE* 3, 1877.
- Mordtmann, 1878 Mordtmann, J.H. (1878): *Melanges d'epigraphie*, *RA* (N.S.) 36, 300- 303.
- Mordtmann 1884 Mordtmann, J.H. *Zur Epigraphik von Thracien*, in *AEM* 8, 1884, 199- 227
- Nilsson, 1975 *The Dionysiac Mysteries of the Hellenistic and Roman Age*, Lund 1957, Nachdruck New York. (Nachdruck New York 1975)

- PAAH* *Praktika tes en Athenais Archaiologikes Hetaireias* (Athens).
- Kerameus, 1886 Kerameus, P. “Archaiotes kai Epigraphites Thraces”, *EphS= Ellenikos Philologikos Syllogos* 17, 65-113.
- Perrot, 1875 Perrot, (1875): *Moires archeologie*.
- Philologus* *Zeitschrift für klassische Philologie*, Berlin.
- RhM* *Rheinisches Museum für Philologie*
- Quant, 1912 Quant, G. (1913): *De Baccho ab Alexandri Aetate in Asia Minore Culto*, Halle.
- Rajak-Noy, 1993 Rajak, T.- Noy, D. (1993): “Archisnagogoi: Office, Title and Social Status in the Greco Jewish Synagogue”, *JRS* 83, 75-93.
- Robert, 1934 Robert, L. (1934): *Inscriptions de Thrace, Istros I*, 1,10.
- Robert 1974 Robert, L. (1974): Carpathes a la Propontide, VII: De Perinthe a Apamée, Cyzique et Claros, *StudClas* 16, 61-80.
- Sayar, 1998a *Weihung für Apollon Torontenos*; in: stephanos nomismatikos. Edith Schnönert- Geiss zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von Ulrike Peter. Berlin 1998, 585- 590.

- Schoell, 1879 Schoell, R. (1879): De communibus et collegiis quibusdam Graecorum, in: *Satura philologa*. Obtulit amicorum conlegarum decas Hermanno Sauppio, Berlin, 167- 180.
- Steine-Wege, 1999 Steine-Wege (1999): Festschrift D. Knibbe.
- Stein, 1920 *Römische Reischsbeamte der Provinz Thracia*, Sarajevo 1920.
- Vidman, 1969 Vidman, L.(1969): Syllogeinscriptionum religionis Isiacae Sara piace, Berlin 1969.
- Vlahov, 1982 Vlahov, K.A. (1982): *Stomianos. Ein Thrakischer Heros*. Beschützer der Schiffchrt, *Thracia* 2, 1982, 360-64.

EK. 1

YAZITLARIN TARİHLERİ

Kat.no.

2.1. APHRODİTE	?
2. 2. APHRODİTE	?
2. 3. APOLLON LYKİOS	MS 2.-3. yy.
2. 4. APOLLON TORONTENOS	?
2. 5. ARTEMİS	?
2. 6. ASKLEPİOS VE HYGEİA	?
2. 7. ASKLEPİOS VE TELESPHOROS	MS 1.yy.
GRUBU	
2. 8. ASYALI BAKKHUS BİRLİĞİ	MS 196- 198
2. 9. BAKKHOS BİRLİĞİ	?
2. 10. DİONYSOS BİRLİĞİ	MS 212 yılından sonra
2. 11. DİONYSOS KALLON	MS 1. yy. sonları
2. 12. DİONYSOS KALLON	MS 1. yy. sonları
2. 13. DİOS BRONTAİOS KİNBELAİOS	?
2. 14. HEROS	MÖ 1. yy. başı
2. 15. HEROS	MS 3. yy.
2. 16. HEROS	?

2. 17. HEROS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 18. HEROS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 19. HEROS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 20. HEROS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 21. HEROS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 22. HEROS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 23. HEROS EPEKOOS	MS 1. yy.
2. 24. HEROS STAMIANOS	Hellenistik Dönem
2. 25. HEROS STAMIANOS	Erken Roma İmp. Dönemi
2. 26. HEROS STAMIANOS	Erken Roma İmp. Dönemi
2. 27. HEROS STAMIANOS	MS 3. yy. başı
2. 28. HEROS STAMIANOS	Roma İmp. Dönemi
2. 29. HEROS STAMIANOS	?
2. 30. HOMONOIA	MS 2.-3. yy.
2. 31. İSİS APHRODİTESİ	MÖ 281-202
2. 32. KORE VE PLUTO	MÖ 4. yy.
2. 33. KYBELE	?
2. 34. METER THEA MAMUZENOS	?
2. 35. SERAPİS VE İSİS	MÖ 2.-1. yy.
2. 36. THEA DEMETER VE DIONYSOS KALLON	MS 1. yy. sonu

2. 37. THEA GANEA	?
2. 38. THEA HERA	MS 1.-2.yy.
2. 39. THEA HERA VE DİONYOSOS KALLON	MS 1. yy. sonu
2. 40. THEA HYGEİA	MS 1. yy.
2. 41. THEA NEİKE VE DİONYOSOS KALLON	MS 1. yy. sonu
2. 42. THEA NEMESİS VE DİONYOSOS KALLON	MS 1. yy. sonu
2. 43. THEOS ARKHAGETOS	Roma İmp. Dönemi
2. 44. THEOS ARKHAGETOS	?
2. 45. THEOS ASKLEPIOS	?
2. 46. THEOS BRONTAİOS KİNBELAİOS	?
2. 47. THEOS HEROS	Roma İmp. Dönemi
2. 48. THEOS HEROS ARKHAGETOS	MS 2. yy.
2. 49. THEOS HYPİSTOS	MÖ 3.-2.yy.
2. 50. THEOS HYPİSTOS	?
2. 51. THEOS PROGONOS	?
2. 52. THEOS ZEUS HYPİSTOS	Roma İmp.Dönemi
2. 53. TYKHE	MS 2. yy.
2. 54. ZEUS DİONYOSOS	?
2. 55. ZEUS ENAULİOS	Roma İmp. Dönemi
2. 56. ZEUS KOMATİKOS	Roma İmp. Dönemi
2. 57. ZEUS KOMATİKOS	Roma İmp. Dönemi
2. 58. ZEUS KOMATİKOS	MS 1.-2. yy.

2. 59. ZEUS LOPHEİTES	MS 1.-2. yy.
2. 60. ZEUS LOPHEİTES	MS 1.-2. yy.
2. 61. ZEUS SERAPİS	MS 1.-2.yy.
2. 62. ZEUS SERAPİS VE ZEUS AİTHRİOS	MÖ 1.yy.
2. 63. ZEUS SOTER İLE ATHENA NİKEPHOROS	MÖ 3. yy.
2. 64. ZEUS SOTER VE ATHENA NİKEPHOROS VE APOLLON PYTHON	MÖ 197-158
2. 65. ZEUS VE TANRIÇA ROMA	?
2. 66. ZEUS ZBELSURDOS	MS 88-90

EK. 2**KRONOLOJİK OLARAK YAZITLAR**

MÖ 4. yy.	KORE VE PLUTO [Kat.no. 2.32]
Hellenistik Dönem	HEROS STAMIANOS [Kat.no. 2.24]
MÖ 3-2. yy.	THEOS HYPΣISTOS [Kat.no. 2.49]
MÖ 281-202	İSİS APHRODİTE [Kat.no. 2.31]
MÖ 3. yy.	ZEUS SOTER VE ATHENA NİKEPHOROS [Kat.no. 2.63]
MÖ 197-158	ZEUS SOTER VE ATHENA NİKEPHOROS VE APOLLON PYTHON [Kat.no.2.64]
MÖ 2-1.yy.	SERAPİS VE İSİS [Kat.no. 2.35]
MÖ 1. yy. başları	HEROS [Kat.no. 2.14]
MÖ 1. yy.	ZEUS SERAPİS VE ZEUS AİTHRİOS [Kat.no. 2.62]
Erken Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS STAMIANOS [Kat.no. 2.25]
Erken Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS STAMIANOS [Kat.no. 2.26]
MS 3. yüzyıl başı	HEROS STAMIANOS [Kat.no. 2.27]
MS 212 yılından sonra	DİONYSOS BİRLİĞİ [Kat.no.2.10]
MS 3. yy.	HEROS [Kat.no. 2.15]
Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.17]

Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.18]
Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.19]
Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.20]
Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.21]
Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.22]
Roma İmparatorluk Dönemi	THEOS HEROS [Kat.no. 2.47]
Roma İmparatorluk Dönemi	HEROS STAMIANOS [Kat.no. 2. 28]
Roma İmparatorluk Dönemi	THEOS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.43]
Roma İmparatorluk Dönemi	THEOS ZEUS HYPΣISTOS [Kat.no. 2.52]
Roma İmparatorluk Dönemi	ZEUS ENAULIOS [Kat.no. 2.55]
Roma İmparatorluk Dönemi	ZEUS KOMATIKOS [Kat.no. 2.56]
Roma İmparatorluk Dönemi	ZEUS KOMATIKOS [Kat.no. 2.57]
MS 1. yy.	ASKLEPIOS VE TELESFOROS GRUBU [Kat.no. 2.7]
MS 1. yy.	HEROS EPOKOOS [Kat.no. 2.23]
MS 1. yy.	THEA HYGEIA [Kat.no. 2.40]
MS 1.yy. sonları	THEA DEMETER VE DIONYSOS KALLON [Kat.no. 2.36]
MS 1.yy. sonları	DIONYSOS KALLON [Kat.no. 2.11]
MS 1.yy. sonları	DIONYSOS KALLON [Kat.no. 2.12]
MS 1.yy. sonları	THEA HERA VE DIONYSOS KALLON [Kat.no. 2.39]

MS 1.yy. sonları	THEA N(E)İKE VE DİONYSOS KALLON [Kat.no.2.41]
MS 1.yy. sonları	THEA NEMESIS VE DİONYSOS KALLON [Kat.no. 2.42]
MS 88-90	ZEUS ZBELSURDOS [Kat.no. 2.66]
MS 1-2. yy.	THEA HERA [Kat.no.2.38]
MS 1-2. yy.	ZEUS LOPHİTES [Kat.no. 2.59]
MS 1- 2. yy.	ZEUS LOPHİTES [Kat.no. 2.60]
MS 1. -2.yy.	ZEUS KOMATİKOS [Kat.no. 2.58]
MS 1- 2. yy.	ZEUS SERAPİS [Kat.no. 2.61]
MS 2. yy.	TYKHE [Kat.no. 2.53]
MS 2. yy.	THEOS HEROS ARKHAGETOS [Kat.no. 2.48]
MS 196-198	ASIA'LI BAKKHOS DERNEĞİ [Kat.no. 2.8]
MS 2- 3. yy.	APOLLON LYKİOS [Kat.no.2.3]
MS 2- 3. yy.	HOMONOİA [Kat.no. 2.30]
?	APHRODİTE [Kat.no. 2.1]
?	APHRODİTE [Kat.no. 2.2]
?	APOLLON TORONTENOS [Kat.no.2.4]
?	ARTEMİS [Kat.no. 2. 5]
?	ASKLEPİOS VE HYGEİA [Kat.no. 2.6]
?	BAKKHOS BİRLİĞİ [Kat.no. 2.9]

- ? **DĪOS BRONTAĪOS KĪNBELAĪOS** [Kat.no.2.14]
- ? **HEROS** [Kat.no.2. 16]
- ? **HEROS STAMĪANOS**[Kat.no. 2.29]
- ? **KYBELE** [Kat.no.2. 33]
- ? **METER THEA MAMUZENOS**[Kat.no.2. 34]
- ? **THEA GANEA**[Kat.no.2. 37]
- ? **THEOS ARKHAGETOS**[Kat.no.2. 44]
- ? **THEOS ASKLEPIŪS** [Kat.no.2. 45]
- ? **THEOS BRONTAĪOS KĪNBELAĪOS**
[Kat.no.2. 46]
- ? **THEOS HYPŚĪSTOS**[Kat.no.2. 50]
- ? **THEOS PROGONOS** [Kat.no.2. 51]
- ? **ZEUS DĪONYSOS** [Kat.no.2. 54]
- ? **ZEUS VE TANRIĀA ROMA** [Kat.no.2.65]

EK. 3**YAZITLAR VE BULUNTU YERLERİ****Kat. No.**

2.1. APHRODİTE	Kallipolis (Gelibolu)
2.2. APHRODİTE	Tristatis (Şarköy-Tekirdağ)
2.3. APOLLON LYKİOS	Perinthos (Marmara Ereğlisi)
2.4. APOLLON TORONTENOS	Dolucatepe (Şarköy-Tekirdağ)
2.5. ARTEMİS	Şarköy-Tekirdağ
2.6. ASKLEPİOS VE HYGEİA	Hadrianopolis (Edirne)
2.7. ASKLEPİOS VE TELESFOROS GRUBU	Apri (Tekirdağ)
2.8. ASYALI BAKKHOS BİRLİĞİ	Perinthos
2.9. BAKKHOS BİRLİĞİ	Perinthos
2.10. DİONYSOS BİRLİĞİ	Perinthos
2.11. DİONYSOS KALLON	Rhegion (Küçük Çekmece)
2.12. DİONYSOS KALLON	Rhegion
2.13. DİOS BRONTAİOS KİNBELAİOS	Haraççı Köyü (Maltepe)
2.14. HEROS	Arkadioupolis (Lüleburgaz)
2.15. HEROS	Perinthos
2.16. HEROS	Maksutlu Köyü (Çorlu)
2.17. HEROS ARKHAGETOS	Selymbria (Silivri)

2.18. HEROS ARKHAGETOS	Selymbria
2.19. HEROS ARKHAGETOS	Selymbria
2.20. HEROS ARKHAGETOS	Selymbria
2.21. HEROS ARKHAGETOS	Selymbria
2.22. HEROS ARKHAGETOS	Selymbria
2.23. HEROS EPEKOOS	Bilinmiyor
2.24. HEROS STAMIANOS	Karaburun-İstanbul
2.25. HEROS STAMIANOS	Karaburun
2.26. HEROS STAMIANOS	Karaburun
2.27. HEROS STAMIANOS	Karaburun
2.28. HEROS STAMIANOS	Karaburun
2.29. HEROS STAMIANOS	Sirkeci-İstanbul
2.30. HOMONOIA	Mola Burnu (Marmara Ereğlisi)
2.31. İSİS-APHRODİTESİ	Perinthos
2.32. KORE VE PLUTO	Bakla Burnu (Bolayır civarı)
2.33. KYBELE	Terkos gölü (İstanbul) civarı
2.34. METER THEA MAMUZENOS	Rhegion
2.35. SERAPİS VE İSİS	Bisanthe (Barbaros-Tekirdağ)
2.36. THEA DEMETERVE DİONYSOS KALLON	Rhegion (
2.37. THEA GANEA	Ganos (Gaziköy-Tekirdağ)
2.38. THEA HERA	Aytepe-Tekirdağ

2.39. THEA HERA VE DĪONYSOS KALLON	Rhegion
2.40. THEA HYGEĪA	Gümüşyaka (Silivri-İstanbul)
2.41. THEA NĪKE VE DĪONYSOS KALLON	Rhegion
2.42. THEA NEMESĪS VE DĪONYSOS KALLON	Rhegion
2.43. THEOS ARKHAGETOS	Selymbria
2.44. THEOS ARKHAGETOS	Ainos (Enez-Edirne)
2.45. THEOS ASKLEPIOS	Hadrianopolis
2.46. THEOS BRONTAĪOS KĪNBELAĪOS	Haraççı Köyü (Maltepe)
2.47. THEOS HEROS	Selymbria
2.48. THEOS HEROS ARKHAGETOS	Selymbria
2.49. THEOS HYPŪSTOS	Perinthos
2.50. THEOS HYPŪSTOS	Bilinmiyor
2.51. THEOS PROGONOS	Bizye (Vize-Kırklareli)
2.52. THEOS ZEUS HYPŪSTOS	Byzantion
2.53. TYKHE	Perinthos
2.54. ZEUS DĪONYSOS	Madytos(Eceabat)
2.55. ZEUS ENAULĪOS	Boyalık Köyü (Çatalca)
2.57. ZEUS KOMATĪKOS	Terkos
2.58. ZEUS KOMATĪKOS	Terkos
2.59. ZEUS LOPHĪTES	Perinthos
2.60. ZEUS LOPHĪTES	Köprüce Köyü (Marmara Ereğli)

2.61. ZEUS SERAPÍS	Barbaros (Bisanthe)
2.62. ZEUS SERAPÍS VE ZEUS AİTHRİOS	Byzantion
2.63. ZEUS SOTERVE ATHENA NEİKEPHOROS	Barbaros
2.64. ZEUS SOTER, ATHENA NİKEPHOROS VE APOLLON PYTHON	Bisanthe
2.65. ZEUS VE TANRIÇA ROMA	Ainos
2.66. ZEUS ZBELSURDOS	Perinthos

EK. 4**BULUNTU YERLERİ VE YAZITLAR**

AİNOS (Enez)	Zeus ve Tanrıça Roma [Kat.no. 2.65] Theos Arkhagetos [Kat.no. 2.44]
APRİ (Kermeyan Köyü-Tekirdağ)	Asklepios ve Telesphoros Grubu [Kat.no. 2.7]
ARKADİOUPOLİS (Lüleburgaz)	Heros [Kat.no. 2.14]
AYTEPE (Tekirdağ)	Thea Hera [Kat.no. 2.38]
BARBAROS (Tekirdağ)	Zeus Soter ve Athena Nikephoros ve Apollon Python [Kat. no. 2.64] Serapis ve İsis [Kat.no. 2.35]
BİZYE (Vize-Kırklareli)	Theos Progonos [Kat.no. 2.51]
BAKLA BURNU (Bolayır-Çanakkale)	Kore ve Pluto [Kat.no. 2.32]
BOYALIK KÖYÜ (Çatalca-İstanbul)	Zeus Enaulios [Kat.no. 2.55]
BYZANTİON (İstanbul)	Theos Zeus Hypsistos [Kat.no. 2.52] Zeus Serapis ve Zeus Aithrios [Kat.no.2.62]
GANOS (Gaziköy-Tekirdağ)	Thea Ganea [Kat.no. 2.37]

GÜMÜŞYAKA (Silivri-İstanbul)	Thea Hygeia [Kat.no. 2.40]
HADRİNOPOLİS (Edirne)	Theos Asklepios [Kat.no. 2.45] Asklepios ve Hygeia [Kat.no. 2.6]
HARAÇÇI KÖYÜ (Maltepe-İstanbul)	Dios Brontaios Kinbelaios [Kat.no. 2.13] Theos Brontaios Kinbelaios [Kat.No2.46]
KALLİPOLİS (Gelibolu-Çanakkale)	Aphrodite [Kat.no. 2.1]
KARABURUN (İstanbul)	Heros Stamianos [Kat.no. 2.24, 2.25, 2.27 2.28,2.29]
KÖPRÜCE KÖYÜ (Marmara Ereğlisi)	Zeus Lophites [Kat.no. 2.60]
MADYTOS (Eceabat-Çanakkale)	Zeus Dionysos [Kat.no. 2.54]
MAKSUTLU KÖYÜ (Çorlu)	Heros [Kat.no. 2.16]
PERİNTHOS (Marmara Ereğli)	Apollon Lykios [Kat.no.2.3] Asya'lı Bakkhos Derneği [Kat.no. 2.8] Bakkhus Birliği [Kat.no. 2.9] Dionysos Birliği [Kat.no. 2.10] Heros [Kat. No.2.15] İsis Aphroditesi [Kat.no.2.31] Theos Hypsistos [Kat.no. 2.49] Tykhe [Kat.no. 2.53] Zeus Lophites [Kat.no.2.60] Zeus Zbelsurdos [Kat.no. 2.66]
RHEGİON (Küçük Çekmece)	Dionysos Kallon [Kat.no. 2.11, 2.12] Meter Thea Mamuzenos [Kat.no. 2.34] Thea Demeter ve Dionysos Kallon [Kat.no. 2.36]

	Thea Hera ve Dionysos Kallon [Kat.no. 2.39]
	Thea Neike ve Dionysos Kallon [Kat.no. 2.41]
	Thea Nemesis ve Dionysos Kallon [Kat.no. 2.42]
SELYMBRÍA (Silivri-)	Theos Heros [Kat.no. 2.47] Heros Arkhagetos [Kat.no. 2.17 - 2.22] Theos Heros Arkhagetos [Kat.no. 2.48]
SİRKECİ (İstanbul)	Heros Stamianos [Kat.no. 2.29]
ŞARKÖY (Tekirdağ)	Artemis [Kat.no.2.5] Aphrodite [Kat.no. 2.2]
TEKİRDAĞ (Bisanthe)	Zeus Serapis [Kat.no. 2.62] Zeus Soter ve Athena Nikepohoros [Kat.no. 2.63]
TERKOS (İstanbul)	Kybele [Kat.no. 2.33] Zeus Komatikos [Kat.no. 2.56 - 2.58]

EK. 5

KÜLTLER	ARKEOLOJİK BULUNTU	NÜMİZMATİK BULUNTU
ANA TANRIÇA	X	X
APHRODİTE	X	X
APOLLON	X	X
ARTEMİS		X
ASKLEPİOS	X	X
ATHENA	X	X
DEMETER		X
DİONYOSOS	X	X
HERA	X	
HEROS		
HOMONOİA		X
KORE VE PLUTO		
MISIR TANRILARI	X	X
NEMESİS		X
NİKE	X	X
THEA GANEA		
THEOS PROGONOS		
TYKHE	X	X
ZEUS	X	X

LEVHALAR

LEVHA I

Resim 1. APOLLON LYKİOS
[Kat.no. 2.3]

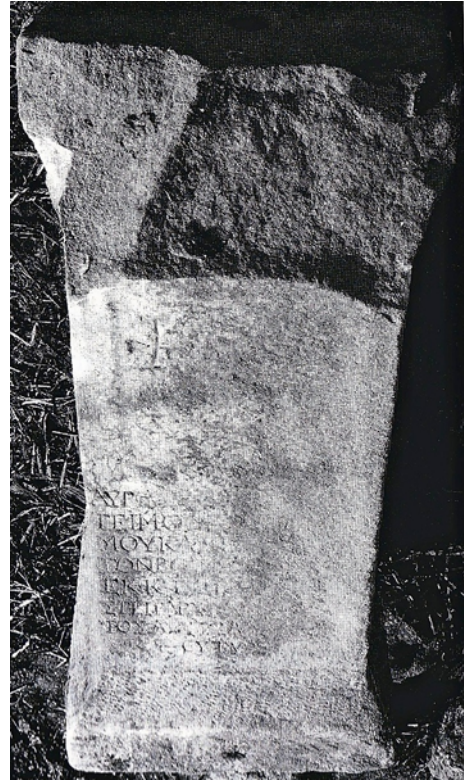
LEVHA II

Resim 2. ASKLEPIOS VE TELESPHOROS GRUBU
[Kat.no. 2.7]

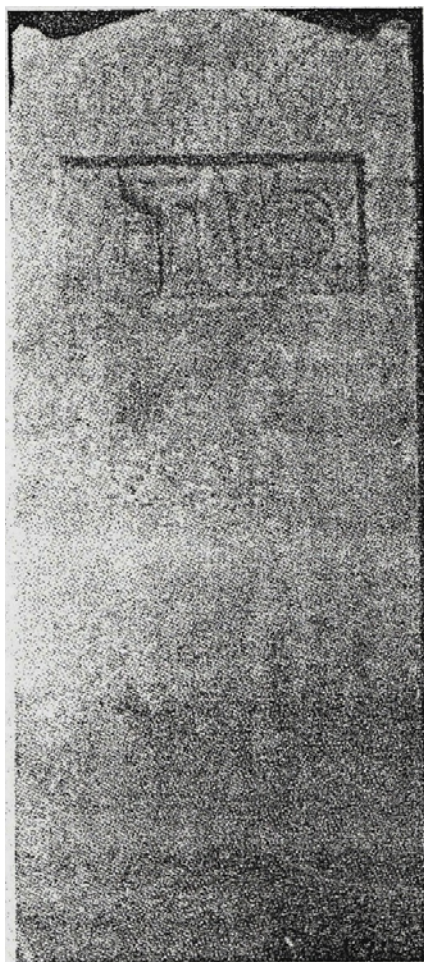

Resim 3. DIONYSOS BİRLİĞİ
[Kat.no. 2.10]

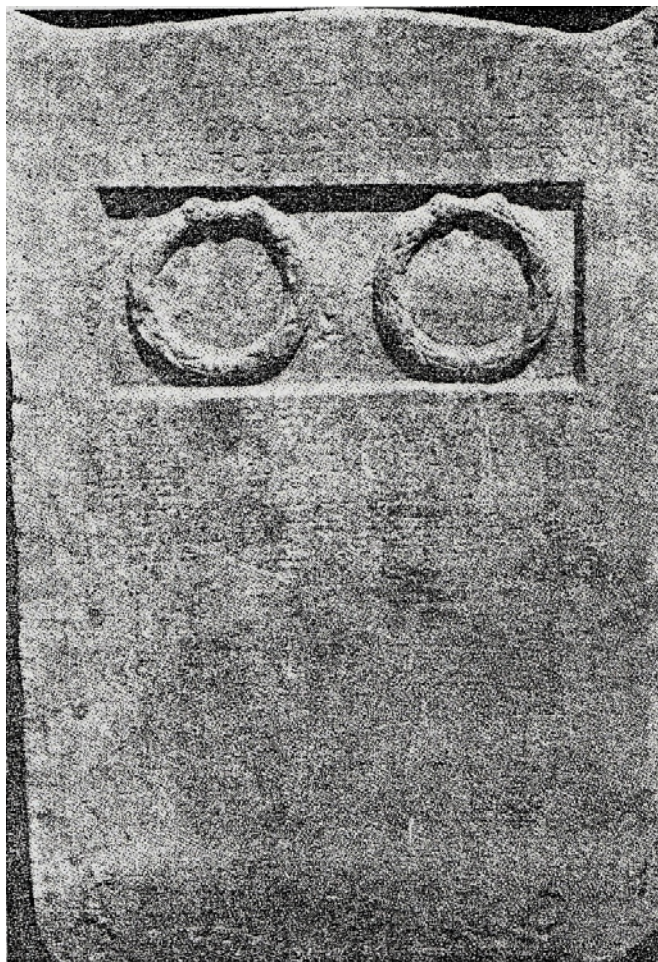

Resim 4. DIONYSOS BİRLİĞİ
[Kat.no. 2.11]

LEVHA III

Resim 5. DIONYSOS KALLON
[Kat.no. 2.11]

Resim 6. DIONYSOS KALLON
[Kat.no. 2.12]

LEVHA IV

RESİM 8
HEROS
(Kat. No. 2.15)

Resim 7. Heros [Kat.no. 2.14]

Resim 8. Heros [Kat.no. 2.15]

LEVHA V

Resim 9. HEROS ARKHAGETOS
[Kat.no. 2.18]

Resim 10. HEROS ARKHAGETOS
[Kat.no. 2.21]

LEVHA VI

Resim 11. HEROS ARKHAGETOS
[Kat.no. 2.22]

LEVHA VII

Resim 12. HEROS EPEKOOS
[Kat.no. 2.23]

Resim 13. HEROS STAMIANOS
[Kat.no. 2.28]

LEVHA VIII

Resim 14. HEROS STAMÍANOS
[Kat.no. 2.26]

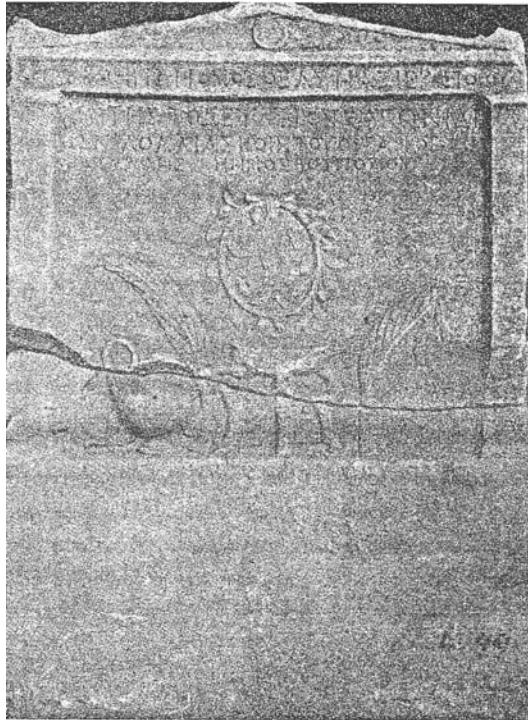

Resim 15. HOMONOÍA
[Kat.no. 2.30]

LEVHA IX

Resim 16. THEA DEMETER VE DİONYOSOS KALLON
[Kat.no. 2.36]

Resim 17. THEA HERA VE DİONYOSOS KALLON
[Kat.no. 2.39]

LEVHA X

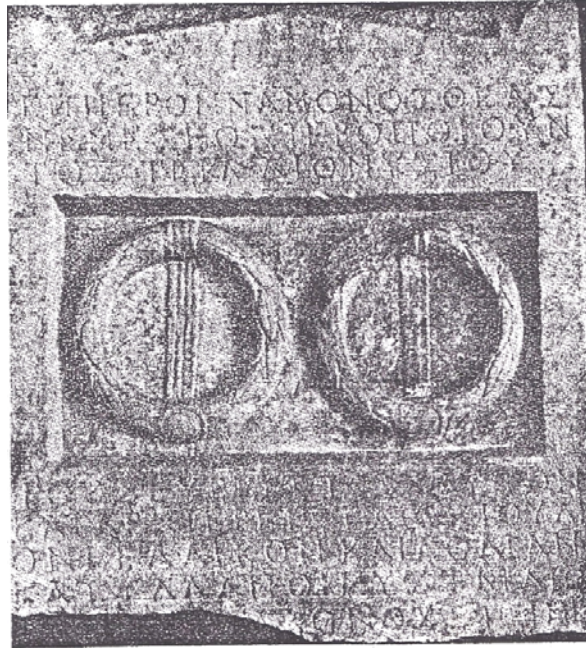

Resim 18. THEA HYGEIA
[Kat.no. 2.40]

Resim 19. THEA N(E)İKE VE DİONYOS KALLON
[Kat.no. 2.41]

LEVHA XI

Resim 20. THEA NEMESİS VE DİONYOSOS KALLON
[Kat.no. 2.42]

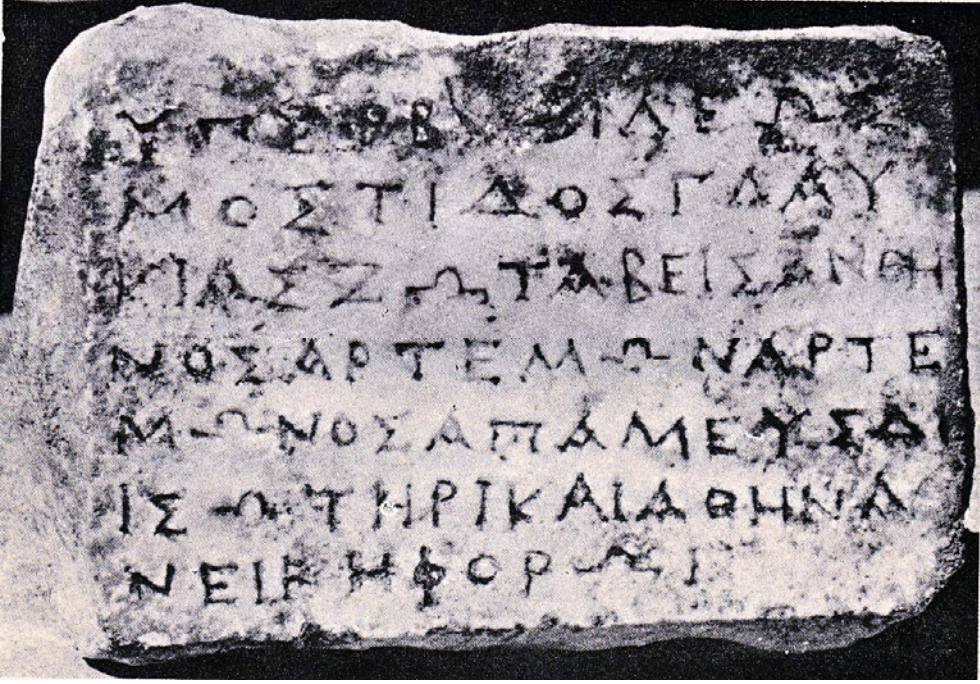
Resim 21. THEOS HYPΣİSTOS
[Kat.no. 2.50]

LEVHA XII

Resim 22. ZEUS ENAULIOS
[Kat.no. 2.55]

LEVHA XIII

Resim 23. ZEUS SOTER VE ATHENA N(E)İKEPHOROS
[Kat.no. 2.63]

Resim 24. ZEUS VE TANRIÇA ROMA
[Kat.no. 2.65]

LEVHA LİSTESİ

Levha I, Resim 1. Apollon Lykios: Sayar 1998, Resim 61.

Levha II, Resim 2. Asklepios ve Telesphoros Grubu: Taşlıkılıoğlu 1971, Resim 51.

Levha II, Resim 3-4. Dionysos Birliği: Sayar 1998, Resim 212- 213.

Levha III, Resim 5. Dionysos Kallon, Kat. No: 2.11: Taşlıkılıoğlu 1959, Resim 1.

Levha III, Resim 6. Dionysos Kallon: Taşlıkılıoğlu 1959, Resim 2.

Levha IV, Resim 7. Heros: Sayar 1998, Levha XVI Resim 59.

Levha IV, Resim 8. Heros: Taşlıkılıoğlu 1971, Resim 3.

Levha V, Resim 9. Heros Arkhagetos: Seure 1912, 586, 39, Fig. 25.

Levha V, Resim 10. Heros Arkhagetos: Seure 1912, 588, 41, Fig. 27.

Levha VI, Resim 11. Heros Arkhagetos: Robert, 1949, 47, Pl. VIII.

Levha VII, Resim 12. Heros Epekoos: Taşlıkılıoğlu 1971, Resim 37.

Levha VII, Resim 13. Heros Stamianos: Mendel, 1914, 541.

Levha VIII, Resim 14. Heros Stamianos: The Anatolian Civilisations II (1983) 127, B.350.

Levha VIII, Resim 15. Homonoia: Taşlıkılıoğlu 1971, Resim 81.

Levha IX, Resim 16. Thea Demeter ve Dionysos Kallon: Taşlıkılıoğlu 1959, Resim 5.

Levha IX, Resim 17. Thea Hera ve Dionysos Kallon: Taşlıkloğlu 1959, Resim 4.

Levha X, Resim 18. Thea Hygeia: Sayar 1998, s. 419.

Levha X, Resim 19. Thea Nike ve Dionysos Kallon: Taşlıkloğlu 1959, Resim 3.

Levha XI, Resim 20. Thea Nemesis ve Dionysos Kallon: Taşlıkloğlu 1959, Resim 6.

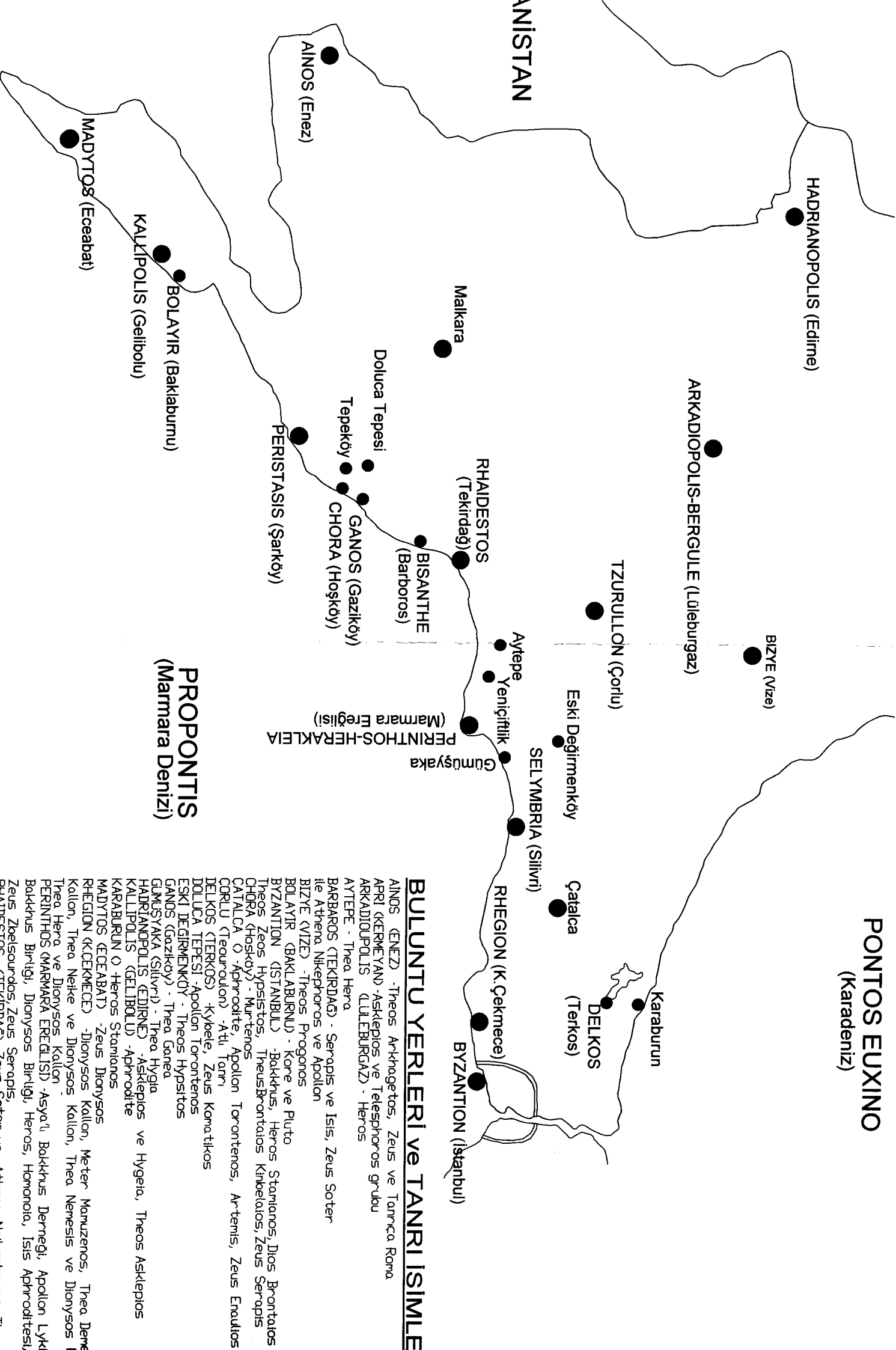
Levha XI, Resim 21. Theos Hysistos: Sayar 1998, Tafel L, Abb. 208.

Levha XII, Resim 22. Zeus Enaulios: Robert 1955, 1, Pl VIII.

Levha XIII, Resim 23. Zeus Soter ve Athena Nikephoros: Taşlıkloğlu 1971, Resim 164.

Levha XIII, Resim 24. Zeus ve Tanrıça Roma: Taşlıkloğlu 1971, Resim 1.

PONTOS EUXINO (Karadeniz)

BULUNTU YERLERİ VE TANRI İSİMLERİ

AINOS (ENEZ) - Theos Arkhagetos, Zeus ve Tanrıça Roma

APRI (KERNEYAN) - Asklepios ve Telephoros gr.u ku

ARKADIOPOLIS (LÜLEBURGAZ) - Heros

AYTEPE - Thea Hera

BARBAROS (TEKİRDAĞ) - Serapis ve Isis, Zeus Soter

ile Athena Nikephoros ve Apollon

BIZYE (VIZE) - Theos Progenos

BOLAĞIR (BAKLABURNU) - Kore ve Pluto

BYZANTION (İSTANBUL) - Bakhnus, Heros Stantanos, Dios Brontaios

Theos Zeus Hypsistos, Theos Brontaios Kibelaios, Zeus Serapis

CHORA (Hoşköy) - Murtenos

CATALCA Ö - Aphrodite, Apollon Torontenos, Artemis, Zeus Enautios

CORLU (Teauroulon) - Atı, Tanrı

DELKOS (TERKOS) - Kybele, Zeus Komatikos

DOLUCA TEPEŞİ - Apollon Torontenos

ESKİ DEĞİRMENKÖY - Theos Hypsistos

GANOS (Gaziköy) - Thea Ganea

GÜMÜŞYAKA (Silivri) - Thea Hygiea

HADRIANOPOLIS (EDİRNE) - Asklepios ve Hygiea, Theos Asklepios

KALLİPOLİS (GELİBOLU) - Aphrodite

KARABURUN Ö - Heros Stantanos

MADYTOS (ECEABAT) - Zeus Dionysos

RHEGION (K. ÇEKMECE) - Dionysos Kallon, Meter Mamuzenos, Thea Demeter

Kallon, Thea Nelke ve Dionysos Kallon, Thea Neneşis ve Dionysos I
Thea Hera ve Dionysos Kallon
PERINTHOS (MARMARA EREĞİSİ) - Asya'lı Bakhnus Derneği, Apollon Lykai
Bakhnus Birliği, Dionysos Birliği, Heros, Homonoia, Isis Aphroditessi,
Zeus Zbeisourdos, Zeus Serapis,
RHAIDESTOS (TEKİRDAĞ) - Zeus Soter ve Athena Nelkephoros, Theos
Nikephoros ve Apollon, Zeus Sorapis, Asklepios ve Telephoros gr
TEPEKÖY - Apollon Torontenos
SELYMBRIA (SİLİVRİ) - Heros Arkhagetos, Thea Hygiea, Theos Arkhaga

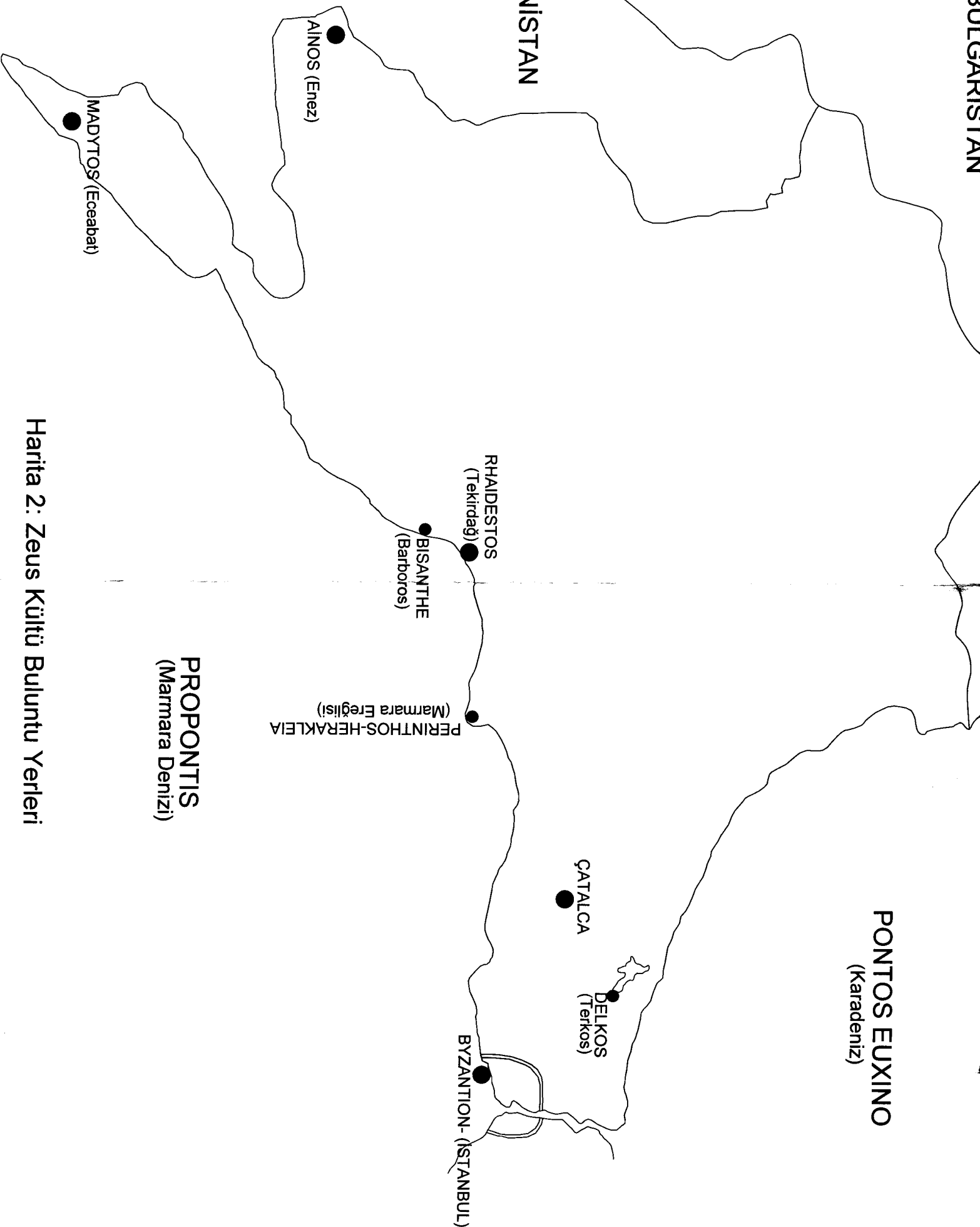
Harita 1: Epigrafik Buluntu Yerleri

BULGARISIAN

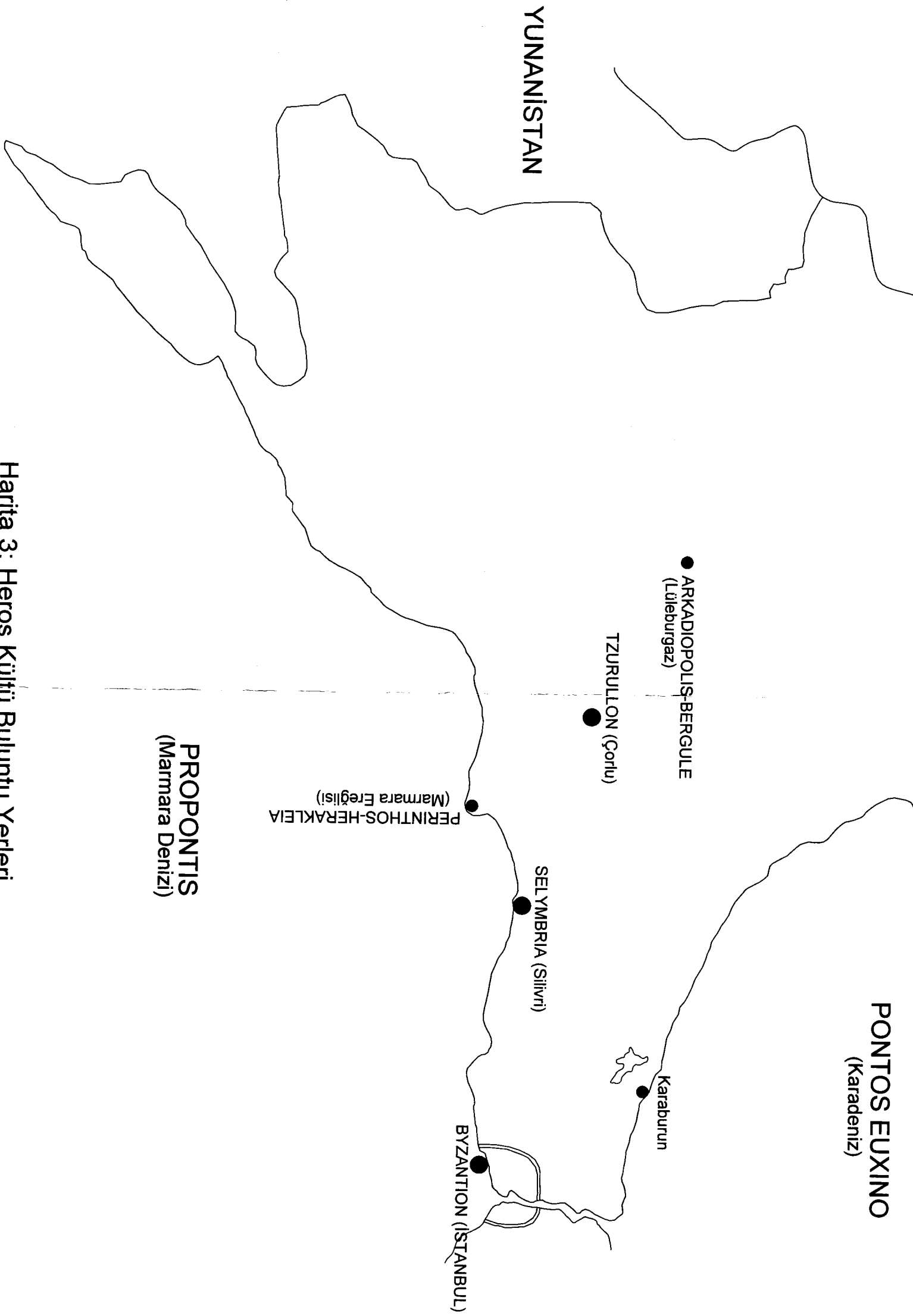
PONTOS EUXINO
(Karadeniz)

YUNANISTAN

PROPONTIS
(Marmara Denizi)

Harita 2: Zeus Kültü Buluntu Yerleri

YUNANİSTAN

PONTOS EUXİNO
(Karadeniz)

● ARKADIOPOLIS-BERGULE
(Lüleburgaz)

● TZURULLON (Çorlu)

● PERINTHOS-HERAKLEIA
(Marmara Ereğlisi)

● SELYMBRIA (Silivri)

● Karaburun

● BYZANTION (İSTANBUL)

PROPONTIS
(Marmara Denizi)

Harita 3: Heros Kültü Buluntu Yerleri